

ג'יינט ישראל אשלים

יחד בעשייה חברתית למען ילדים ונוער

לען התשדָה

כתב-העת של **מיז"א** מרכז ידע אשלים ● יוני 2011 ● סיוון תשע"א ● גיליון 7

תכנית P.A.C.T - עשור של עשייה

MAYDA peer learning programmes and educational activities are being provided by a generous gift of the Ken and Erika Witover family, Oyster Bay Cove, New York.

עשור לתוכנית P.A.C.T.

זכות גדולה נפלה בחלקו - להיות שותפים בקוליטה העלים יוצאי אתיופיה

ד"ר רמי סולימוני

בחולף עשר שנים מאז התחלנו את פעילותינו בתוכנית PACT אנו מביטים לאחרור, רואה את התוצאות וחש גאווה וסיפוק גדול על שהייתי שותף, יחד עם חברי לעבודה בגיינט, בתהילך הקיליטה של העולים מאת>iopia.

ורצן, שהשകעה עצת תאפשר למסח את שוויון ההזדמנויות ואת הכוונה לאפשר קיליטה ההחלטה למקד מאמצים ומשאבים גדולים בתחום הגיל הרך נבעה מתוך ידע, הבנה ורעיון, שהשകעה עצת תאפשר למסח את שוויון ההזדמנויות ואת הכוונה לאפשר קיליטה של העולים בעיר בארץ (אז - הריכוז הגבוה של ילדים יוצאי אתיופיה). המשכו של המסע בהtagiyotn המוצלחת

טובה של הקהילה בחברה הישראלית.

תחילתו של המסע עם קהילת קליבלנד אשר הביעה את נכונותה להשקיע תקציב נכבד כדי לסייע לילדים העולים בעיר בארץ (אז - הריכוז הגבוה של ילדים יוצאי אתיופיה). המשכו של המסע בהtagiyotn המוצלחת של עשר פדרציות שאפשרו את הפעלה של התוכנית ב-14 יישובים.

כל הפדרציות המעורבות ראיות לתודה והערכתה. אך בייחוד ראוי לציין את החלוצים מפדרצית קליבלנד - סטיב הופמן, מנכ"ל הפדרציה דאז, לי קורמן, פרופ' ארט נפרשטייך ז"ל וחברי הוועדה המיוחדת של PACT שהתגיגו להוביל את הרעיון בקהילה ותמכו וסייעו בראתימתן של הפדרציות האחרות.

בה בעת גיסו בארץ עוד שותפים שהקיעו ממשאביםם, ובראשם קרן סקט"א-רש"י בראשותו של אלן אלאלוף, יחד עםם הפעלו את התוכנית בשלוש הערים הראשונות בדרום - באר שבע, קריית מלאכי וקריית גת. מודל העבודה עם הפדרציות לא הצטמצם רק בהקצתה ממשאבים אלא כלל גם קשרי עבודה וקשרים אישיים בין הקהילות בארץות הברית לבני הקהילות ביישובים שבהם פעלת התוכנית. הקשרים המקצועיים והאישיים צרו "גשר" ומחייבות הדידת והיה להם חלק בתנועה, בהתפתחות ובهزלה של התוכנית.

נציגי הקהילות בארץות הברית ביקרו בארץ, רואו מקרוב את ההשകעה שלהם, היו עדים להתפתחות ולצמיחה של הילדים והוריהם. הם חשו גאווה רבה על חלוקם בעשייה וזכו לחיבוק גדול מהילדים ומשפחותיהם ומספרנו

העיר, לאוטות תודה על תרומותם ומעורבותם האישית. ראוי לציין שפעיל חינוכי זה אימן דבר שבગדרה העבודה שלנו. היקף ההשלמה, משך הזמן, היקף האוכלוסייה וריבוי השותפים בארץ ובחו"ל, כל אלה דרשו מעתנו הייערכות מיוחדת ותהליכי עבודה ייחודיים. כאן המקום לציין את עובדי הגיינט - צוות קשרי חז' והצוות המקצועי באגף חינוך ונוצר שעשו הכל כדי להעמיד תכנית ברמה אינטלקטואלית ובהיקף לאומי. אני גאה באנשי הצוות שפעלו במרכז ובאהבה וראו בעבודתם שליחות חברתית לאומית.

תודה על שהייתה לי ההזדמנות והזכות להיות חלק מסיפור ההצלחה שתפתחו אפשרות לראות כבר היום ובעתיד לבוא.

בברכה,
ד"ר רמי סולימוני, מנכ"ל אשלים, ג'יונט ישראל.

כתב העת של אשלים
מיז"א, מרכז יעד אשלים
פל"ו מס' 7, יוני 2011

הוועדה להוצאה לאור, אשלים ד"ר רמי סולימוני

טובה מנדلسון

ד"ר ענת פסטה-שוברט

חנה פרימק

אייטה שחר

עורכת ראשית ד"ר ליאת בן-דוד, ד"ר ענת פסטה-שוברט

עורכת לשון ורדה בן-יוסף

עיצוב גרפי והפקה סטודיו אמיתי

מצחירות המערכת אושריה שבת

מנהל ההוצאה לאור טובה מנדلسון, ג'יונט ישראל-אשלים

כתובת המערכת אשלים גבעת גיינט ת"ד 3489

ירושלים 91034

doah@jdc.org.il

דוא"ל

מיז"א אשלים

© כל הזכויות שמורות

魄 (הורים וילדים ייחודי) - כוחה של אמונה

רiki Aridin

"כפי שטוב לרוץ בזמן שהמשמש זורחת - טוב ללמידה כשהאהב בחיים" (באמנויות: אבאת סאליה אגט גנבר סאלת ארות)

פגם זה באמהריה מסמל בעורו את מהות ההזדמנויות שנפלה בחלקי - להיות שותפה לייצרת התפיסה של תכנית PACT ולישומה. משמעות הפגם היא שראי שילדים למדו ויספו מהמוראה הרוחנית שלהם, האב, כאשר עודו בחיים - בדיק כפי שעדיין לרוץ בזמן שאור המשמש מPAIR את הדרך בהירות. אמרה זו מכוonta לעודד את הילדים להתקדם בחיים, אך היא גם מחייבת את ההורים להשקיע בילדיהם, כי הילדות היא התקופה האידיאלית לחינוך הילד ולטיפוח אישיותו. האמונה בלבד והתפיסה של מחייבות ההורה להשקיע בו טבועה עמוק בשרשים של; את אישיותו, את מי שאמי היום, ייצבו הוריו, והמוראה הרוחנית והמעשי של חי' היה אבי (ז''). הוא נטע בי את הרגשות לשבול של הזולת, את הערך "ואהבת לרעך כמוך" ואת ההכוונה לשניה למשך הזולת.

מצירנות יולדות: בכל ערב לפני השינה נהג אבי לספר לי סיפורו עממי הכלל מוסרascal, מעשייה שהסתכמה במשמעותו טוב שאדם עשה לחברו. סיפורים אלה נחרטו עמו בזיכרון, והם המטען התרבותי שניתי נשאות עמי. מאז ימי בגין שאלן אותי: "מה המעשה הטוב שעשית היום?" וכשלא היו לי מושגים, פרש לפניי אבי אפשרויות והזדמנויות לעשות מעשה. זהה תלם חי'cadom ואשת חינוך.

הפגש עם יצאי אתיופיה במבצע משא בא]initר שנות השמונים היה בעורו מפגש מיוחד. במסגרת עיסוקי בהכשרת מchnikot לגיל הרך פגשתי קבוצת נשים עלות מאתופיה. זו הייתה הפעם הפעם הראשונה שנשים אלה נחשפו למסגרת לימודים ולהכשרה מקצועית. כמה שנים לאחר עלייתן ארץ שמעתי את סיפוריהן על המסע מסודן לארץ ישראל. חוותות המסע נחרטו עמו בלבן, ועליה נוטפו קשי'ה הסתגלות וההשתלבות בארץ. יותר משאני למדתי אותן, למדן הן אותי והעשו את עולם. דרכן למדתי על תרבות, آخرות חיים, ערכים ואמנונות, ומahan למדתי הבנה عمוקה של קודמים תרבותיים שהיו כה שונים מהשורשים שלי עצמי אבל גם דומים להם.

דרך המפגש עם העולים מאתופיה למדתי מהי גישה רגשית-תרבותית בתוך עולם וחברה רב-תרבותית. לימים חקרתי והעמקתי בסוגיות התפתחות של האדם, ומצאת עוגנים בתאוויות שונות ובראשם הגישה האקולוגית. לטבויות הסובבות אותנו ולאינטראקציה שלנו בתוכן יש השפעה על מי שאנו וועל מי שנחיה.

זהוי מהות התפיסה שמנחה אותי בעשיה מיום היולדו של רעיון התכנית לקידום הגיל הרך בקרב יצאי אתיופיה. התפיסה שראואה במרכז המעשה החינוכי את ההורים ואת הילדים ואת כל הסביבות שהם נמצאים בתוכן בכל אחד משלבי חייהם. לכל מערכת משפחתית, חינוכית, ארגונית ומקרהית יש תרבות משלה. גישה רגשית-תרבותית קשובה לקודמים התרבותיים של כל מערכת ורגישה אליהם.

PACT בענייני. אני חברה ל佗ה לילד' האחים, נדב, יעל ואחד, שגילו סבלנות רבה והמתינו לבואו הביתה לאחר ימים ולילות ארוכים של עשייה. הם הבינו, כמובן, את משמעות העבודה עבורי; יותר מקום לעבודה - זו שליחות לשמה.

בברכה,

רiki Aridin, ראש תחום ילדים עולים, יחידת גיל הרך, אשלים.

3

תודה!

אני מלווה את תכנית PACT עד מראות ימי בג'ינט, עת השתתפותי בקואליציה החינוכית של יצאי אתיופיה" שהיתה הבסיס לצמיחתה של תכנית PACT.

אבי זביב

הפעילות שנגעה בילדים יוצאי אתיופיה בגל הרך, החדשנות החינוכית, העבודה האינטער-דיסיפלינרית והמשאים הייחודיים - כל אלה גרכו לכל מי שזכה ב-PACT מן הצד תחושה אחרת, שוננה מהתחושה בתכניות התרבותות האחרות. אולי, היו תכניות רבות אחרות, מקטתן אף יפות ממנה, אך לא הייתה תכנית משמעותית כמו זו!

במשך למעלה מעשור שעשו צוות PACT ביישובים צוות הנהול בראשותם של רמי, ענת ורiki מלאת קודש חינוכית יוצא דופן, שהפכה למוקור של גאווה ומודל לחיקוי בתכניות ובפעולות רבות. יותר משנהיים אני מלווה את תכנית PACT מקרוב, כראש היחידה לגיל הרך. אין ספק שהלמידה, העשרה וההצלה של PACT גרכו לצוותים רבים - אנשי שדה וקדמייה, חינוך, רוחה ובריאות - לחשוב אחרה.

על בסיס הניסיון והידע שפיתחו בתכנית PACT פיתחנו תוכניות חשובות רבות, כגון "שותפות אחד" בחברה העברית בישראל, ו"התחלת טוביה" שהוא פרק הגיל הרך בתכנית הלאומית לילדים ונوعר בסיכון.

חשוב לציין ש-PACT היא תכנית, אך בעצם יש בה המכון הכספי פרזיטרים - אנשים, ילדים, הורים, גננות, מורים, ראשי רשות ועוד רבים - שנשבו בקורסמה של עשייה ייחודית ומוברכות זו.

לאחר שנים רבות של עבודה עם יצאי אתיופיה בבית ספר ועם בני נוער, אני שמח שזכיתי להשתתף בשיעיה כדריכמה זו של תכנית PACT, להשתלב בקשר מוביל ביישובים, ברמה הארץית, ובעירם במשרד החינוך, אנפ קל"ע, ועם צוות עובדים מסור כל כך.

לهم, ובעיקר לילדים ולהורים, אני מבקש היום לומר – תודה!

בברכה,

אבי זביב, ראש יחידת גיל הרך, אשלים.

למשפחת PACT היקרה – יום הולדת שמח! גיל עשר... זה גיל ממשועתי בהחלט!

וללבם של התורמים, נדרש להביא הקשר רחוב של הקהילה ויהיה עלינו להעמיק בפרטים ובדקשות של התכנית. כאן התחליל ה"רומן" עם השותפים הישראלים וההורם היקרים של ידי PACT. שאתם הלכם יד ביד אל הקהילה היהודית בארץ ישראל כדי להביא לפניהם התורמים את כל הסיפור יצא הדוף של יוצאי אתיופיה, ובכלל זה המסע הקשה מאטיפיה לسودן והובילו שהתרחש בו, מבער שלהמה וגבורתו, תרבות עשרה ונבונה, וסיפורים אישיים מלאים שיש להתגאות בהם.

קשרי חזק זכו ועודין זוכים למגע יומיומי עם אנשי המקצוע של PACT מערם רבות בישראל ומהקהילות התאומות שלחן באמריקה. ביחד אנחנו מביאים את הרוח של PACT לקהילות התורמים, בתקווה שהן יתחברו לעשייה ויתמכו כלכלית וגם מקצועית בבנייתה והפעלתה. נוסף ויתמכו כלכלית וגם מקצועית בתקווה של המשכית עתיד בטוח ומביתך יותר לילדיים יוצאי אתיופיה בגיל הרך.

בעשר שנים האחרונות השתתפנו אנשי PACT ביוזר מ-40 משלחות מקצועיות לארכות הברית, משלחות של אנשי מקצוע ופעלים המוכשרים והמוסרים ביותר בארץ – מנכ"לים של משרד, ממשלה, ראשי ערים, משרות, גננות, מנהליים, רכזים, הורים ופעלים אחרים. חמש גאותנו נוכח הידעשה שתכנית PACT היא לא רק רכיב חשוב מאוד במגבית השנהית של הפדרציה, אלא ש-PACT הציגה לקהילות בארץ הארץ גישה חדשה לעבודת צוות, לשיתוף פעולה ולשיתח רחב ומזמן על הצורך בהשכעה נכונה בכל הרך. התקבשנו להנחות סדניות לימוד על PACT עבור ארגונים אמריקניים שמתकשים לשלב מהגרים חדשים בתוך קהילותיהם, כגון הטסולים בפוליטיור ועוד: בעת האחורה החליטו בשכונת מצוקה בבלטימור לבנות תכנית לגיל הרך בהשראת PACT ובנהנית אנשי מקצוע שלה. ההשגים של PACT הם גמלים ברוחם של ממש לקהילות שתמכה בה בתחלת הדרכה, וזאת העזרה ההדרית האקטית.

וכל זה – בעשר שנים!
באו נרים כוויות "לחיים" לקבוד עשר השנים הראשונות ותוצאותיהן, וגם להמשך הנגשת החלום בעשר השנים הבאות!

גדעון הרשר

בשם כל צוות אנף קשרי חזק, גיינט

הרשו לי לפתח בחווית יהדות מכוננת וROLONTIOT לחתוגה שלנו היום. בשנת 1984 (כשהייתי בן עשר) גרת בלווס אנגלס, בשכונה יהודית בעיירה, ויום אחד הגיע לשכונה שכן חדש. הוא גר בסוף הרחוב שלנו, בבית קפן צונען. בכל יום נפגשנו. הוא עבד בחוץ בגינה וונgeshtai אליו בזיהות. הוא היה גבוה ורזה, עם תווי פנים מאופקיים ו"גבורים". לראשונה בחיה פגשתי יהודי שחום עור... עם כיפה על הראש! Tabim, יליד אמריקני בלווס אנגלס, "מראה" זהה בקהילה היהודית היה יוצא דופן בהחלט. האמת היא שעדי הרגע ההוא לא ידעתי שהעם שלנו "רב-צבעוני"! ניגשתי אל השכן בסקרנות עצומה ושאלתי אותו היכן התגורר לפני שהגיע אל הרחוב שלו. התשובה שקיבלת הפתעה אותי עוד יותר: "אני מארץ רחוגה באפריקה" (אתיופיה). המפגש זהה, בגיל צעיר כל כך, היה מפגש שהשפיע על בניית הזהות היהודית שלו. ברגע אחד התרחב סיורי היהודי והתווסף אליו היסטוריה שלא הייתה ידועה לי עד אז. בגיל עשר זכיתי למדוד אני שיר עם שיש לו היסטוריה עירה וסיפור רב-רבדים, עם שומר על עצמו כמו נגנד כל היסוכיים, כמיוט, אחר, כשבט מגושם עם חלום בן 3,000 שנים ונסיבות אדירה להגশתו.

בגיל עשר התחליל המסע שלי לגילאים ממשועטיים על אח"י אחיזותי, היהודי אתיופיה.

C-25 שנים לאחר המפגש הגורלי עם השכן החדש, אני זוכה לכטב מילות ברכה אלה כשותף גאה בתכנית PACT. בשנת 2001, כאשר PACT הייתה עדין בחיתוליה, התחלתי לעבוד בגיינט באופן קשרי חזק. בהיותי עולה חדש, ישבתי עם מתכני התכנית ומפעילה ולמדתי על האתגרים והзадמנויות של ילדים יוצאי אתיופיה והוריהם. הגיינט היה נחוש במשימתו להשתתף השתתפות של ממש בהשלמתו של המסע האמץ היהודי אתיופיה יצא אליו. הבנו שהמסע איננו מסתיים בהגעתו של העולה לנמל התעופה בן גוריון; המבחן האקטוי הוא בשנים שלאחר מכן, ביחסון עצמו, מוטיבציה, מנחיות, הישגים למודים, תעסוקה, ביחסון עצמו, מוטיבציה, מנחיות, תרומה לחברה ועוד. תכנית PACT, באמצעות מתן הזדמנויות מקיפות ואישיות במסגרות חינוך פורמלי ולא-פורמלי, מניה את התשתיתות להגשהתו של שאיפות אלו.

בזמן שהשתתפתי לתכנית פעול בשיטה, אני ועמי"י באופן קשרי חזק פעלנו ב"שתח" שלנו, צפון אמריקה. אנחנו בקשרי חזק אחרים להסביר התכנית ומטותה לתורמים ולקהילות יהודיות ברוחבי צפון אמריקה. הבנו מהר מאד שתפקידינו בקשרי חזק ידרשו הרבה הרבה יותר מתרומות ישר ושוויך, ובבעצם כדי שנצליח להביא את תכנית PACT למסדרונות הפדרציה

גדעון הרשר

תוכן העניינים

6	שרון איצקוביץ	ליויי התפתחותי PACT קריית מלאכי
9	גילה שטרן	לצעוד בבריאות עם "טיפול חלב" עשור ל-PACT רחובות
13	דיצה ברסלואר ميرי פלדל	טיפול חלב ותכנית PACT בלבד למען ילדיהם של בעלי אתiופיה
18	נעעה גורי-גוברמן	תכנית "אור" באשקלון - בדגש שפה
21	טליה פול AIRIT ANGELNDR	סיפור הצלחה בקשר עם הקהילה האתiופית
23	סמייה זרה	יעילותם ומורכבותו של גישור תרבותי
26	ריקי בורוכובסקי-חדר אתי כהן לאורה פום גלוסקא חיה קפלן עדית שר	יחסים גומלין אקדמיה-שדה: המקרה של בית הספר "גבים"
32	ליאת מירב	הגוג' נמצא במרחק אלפי מילין מקאן אבל עדין קרוב לב
34	אור שחר	חינוך משפחתי: קבוצות למידה משפחתיות בקהילת יוצאי אתיופיה בישראל
40	אלינה לואי	קבוצת הורים עירונית
42	ארנה בן-צבי	הדרך הורית לבני העדה האתiופית ברחובות
48	פנינה כפיר	רב-תרבותיות
53	חן אלליה	"שימלה, שימלה - חסידה, חסידה" - סיפורה של הקהילה האתiופית שמתחליל שם וממשיך כאן... PACT - נתניה
59	דקלה וראओם	הורים-ילדים, אתיופיה-ישראל: הצבת גבולות ליצירת מרחב פוטנציאלי לגדילה

ליויי התפתחותי PACT קרית מלאכי

"הטכנית מכינה את הילדים לemuן. יהיה יותר קל להתרגל... הם יהיו מפותחים יותר ומוכנים יותר" (דינה - אמא).

"הטכנית טובת לילדים ולאיםות; מלמדת איך לנעת, איך להניע את הגוף של התינוק, מה מתאים לו ומהנה אותו, מה מקדם אותו..." (חנה - אמא).

"הקבוצה מאפשרת להכיר חברות שהילדים שלהן באוטו ניל, לדבר על הדברים המשותפים ולעשות ביחד למען הילדים" (מלכה - אמא).

"יהי לי עם מי להיות אחרי הלידה, הרגשתי שאפלו היה עדיף לי בקבוצה מאשר בבית... זה נתן לי הרגשה שאני יכולה לעזור לילדים שלי וולדם אותו" (חולג'ר - אמא).

"הטכנית נותנת את המענה המתאים לקהילה, לאימהות ולילדים. לפני כן לא הייתה מודעת איך לשחק, איך לגורת את הילד שיתפתח... PACT נתנה לאימהות את האפשרות לקבל את הסדראות, להבין מה הילד צריך, לתת לו גם בפגש וגם בבית... האימהות סמכות על המדריכה, היא מWOOD קרויה אליה, הן נפתחות אליה, מעריכות את הטילה המקצועית שלה, משתפות ומתייעצות, זה משוחח חדש, מעריכים את מה שהאימהות מביאות אתן, נתונים מקום לדברים חדשים, ישראלים, והאימהות לומדות" (בלינש סולומון - מגשרת בריאות).

יסודות בסביבה ההתפתחותית ולא בגנטיקה בלבד. בקרית מלאכי מפנים מאמצים רבים לשילוב פעוטות בני שנה וחצי יותר במסגרות יומיות. עם הזמן עלה מהשתח צורך למצוא מענים לאותם תינוקות השווים בבית עם הוריהם ווקקים לגיריה מעבר לזה הנינתן בדירות.

מדריכת הטכנית היא שרון איצקוביץ, מלוחה ההתפתחותית (M.A) בהתקהות הילד) תושבת האזור, בעלת היכרות עמוקה עם העדה האתואפית ואהבה מיוחדת לעדזה זו; משתפת פעולה אתה בליינש סולומון, מדריכה ומגשרת בראיות אתואפית הדוברת את השפה האמהרית, בעלת ניסיון רב שנים בעבודה עם אימהות ולדיהם; את הטכנית מלאות רצצת הבריאות ארינה רוזנוביץ, המקדמת ומרכזת תכניות חינוך ובריאות לאוכלוסייה האתואפית זה שנים רבות, ובקי סרכ'ה, מנחתת PACT דרום.

הטכנית מتبסשת על כך שהתרבותן מן הגיל הצער תכנן את ההורה וילדיו לחים בראים ואיכותיים יותר, מבחינה פיזית ונפשית כאחד, ותמנע צורך בהתערבותם בשלב מאוחר יותר. ההורה הוא הכל' העיקרי לקידום הילד והתפתחותו בכל היבטים.

הטכנית "ליויי התפתחותי להורים ולילדים" פועלת זה כארבע שנים בקרית מלאכי. הטכנית מיועדת לተינוקות ולילדים מגיל לידיה עד שנה וחצי, ולהוריהם שאינם מושלים במסגרות יומיות. פיתוח הטכנית התבוסס על ההבנה שהשנים הראשונות של הילד הן תקופה מכרעת בהתפתחותו, על כן יש חשיבות גדולה להתרבותות מוקדמת המותאמת לצרכיו בגיל הרך. ברור כי לחוויות המשותפות, הרגשיות, החברתיות והקוגניטיביות המזומנים לו יש השפעה על ההתפתחותו הרגשית והחברתית ועל התפתחות כישורי והישגי הלימודים. עבדה זו נcona בקשר לכל ילד, אך היא נcona עד יותר כאשר מדובר באוכלוסיית הילדים וצאית אתואפה. מלבד הרצכים הכלליים שלהם, יש להביא בחשבון את השנות התרבותית של ההורים וילדים. שונות זו מתחבאת בכך שהילדים, כפי שהיא נהוג באתואפה, קיבלו התייחסות בעיקר לצורכייהם הבסיסיים ופחות התייחסות לצורכייהם הגրיאתיים, המשחקים והחוויותים כנהוג בישראל. הצורך בתכנית זו עלה עקב פערים שהתגלו בגיל הגן ובית הספר ומט.or ההבנה שמקורים כבר בתקופת היינקות

שרון איצקוביץ

שרון איצקוביץ - M.A
בחתפות הילד, מלוחה
התפתחותית לתינוקות
וילדים

דרכי פעולה:

א. הדרכה פרטנית - ההורים נפגשים כשבועיים לפני הפעולות הקבוצתיות בסביבת משחק מושכת ומאתגרת המותאמת לשלב התפתחותי של ילדם. בסביבה זו, שיש בה גירושים מוכרים וחדים, הם מקבלים הדרכה מותאמת במאפיינים הספציפיים של התפתחותםILD, באופן הטיפול, הגדריה והמשחק המתאים לו, במה שאפשר להמשיך ולעשות אותו בבית כדי שיתפתח ובדרכים לחיזוק הקשר הורה-ילד.

ב. הדרכה קבוצתית - בשעה השניה מקבלים ההורים סדנה קבוצתית המתאימה לשלב התפתחותי של ילדם. המפגשים חווישתיים, הם יוצרים אינטראקטיביה הורה-ילד וש בהם תכנים הקשורים בתפתחות חוויתית-תנועתית, רגשית, חברתיות, שפתית וקוגניטיבית. לכל מפגש נשא מוביל משלו ואביזרים המאפיינים אותו. הפעולות מתרכשת מתוך מגע, ריקוד, שירה, משחק ותנועה משותפת להורים ולילדים, וכל תהליך בסדנה יש משמעותعمוקה לתפתחות התינוק והילד.

מטרות העל של התכנית:

- א. לפגש את הילדים, לראות את התפתחותם, לאבחן, ללוותה ולקדמה; להפנותם לאנשי מקצוע על-פי הצורך.
- ב. לתת להורים כלים להתבונן בילדים, לראות את התפתחותם, להזות את צורciים ולתת להם מענה מתאים, ולקדם.
- ג. לחזק את הקשר הורה-ילד, לחזק את ההורים באשר הם, לתת להם אמונה ותחותה יכולת בקשר לעתיד ילדיהם, וליצור קשר בין מעשי ההורה להצלחת הילדים.
- ד. לשמש קבוצה חברתית עבור הילדים וקבוצת הכנה למוגרות החינוך השומרת. בנוסף על כל אלה, הקבוצה היא עבור ההורים קבוצה חברתית שבמרכזה נושאים הנוגעים לקידום המדריכה והורים בקבוצה משמשים ילדיםם. המדריכה והורים בקבוצה מכוחות ושאלות אוזן קשבת לسودות, לקשטים, לכוחות ושאלת המתעוררות בקשר לגידול הילדים ולהינוכם, לאויראה המשפחתית ולמגון נושאים אחרים שעולים. הזמן המשותף הוא זמן איקוט מיוחד ליד, מתח פניות מוחלטת מעבודות היום-יום.

הגיל הצעיר שבו ההורים ותינוקותיהם (בני שלושה שבועות) מתחילה להשתתף בפעילויות מאפשר ראות את התינוקות, את התפתחותם ואת מאוייהם כבר מגיל זה, להדריך את ההורה ולכוונו לטפל בילדן, להתחבר אליו ולאתגרו אותו יلدון כבר בראשית הדרך.

שיתופ פעולה מתמיד ובקבוקי מתקיים בין התכנית לבין שירות בריאות כללית שבמסגרתם היא פועלת. הילדים מאודרים בפעולה משותפת של "טיפת הלב" ושל בלינש סולומון, מקדמת הבריאות REACHING OUT (ישג או OUTREACH) שפירושו "להוציא יד או ליצאת אל". זו פעילות יזומה, הנעשית פעמים רבות על ידי מטפלים כדי להביא לידי שיתוף פעולה בתחום השירות.

במקרה שלמי מדובר בבדיקה בבתי ההורים, הסבר על התכנית, תזכורות טלפוניות ועוד פועלות הנורמות להורים להרגיש שהם זוכים לחם אישי ווותמאות אותם לתהילן.

בתחלת הדרך הצבעו לעצמם, צוות התכנית, סטנדרטים להצלחה: הגעה למפגשי הקבוצה (כעשרהHours), התמדדה, שיתוף פעולה, יישום בבית, התפתחות הילדים על פי קритריונים שנקבעו מראש והנהה בזמן הפעילות.

וכן, ההתרכשות בתכנית היא הצלחה גדולה: החיבור שנוצר בין המשתתפות בתכנית לדידיה, התמדדה, הנהאה, האושירה הטובה, העצמה שבעבדה המשותפת של ההורים עם ילדיהם והרצן להמשיך ולפעול בבית - כל אלה בולטים מאוד. אפשר לראות את התקדמותם של הילדים והתפתחותם. כשהמפגש מסתיים ההורים מתקשים להtentek מן המזרנים ולהזכיר אל "דרישות החיים" בבית. הרצון לקבל עוד רגעים מהפעילות המשותפת, הנעימה והחוoba עם ילדיהם, משאים אותם אמרם: "אני כבר מוחכה לשוב הביתה וולשת אתו את התRELILIM... נתראה בשבוע הבא".

השמעה על הפעולות עוברת מפה לאוזן ברחבי קרית מלאכי. האימהות העומדות לדלת מציאות בדלת ומבקשות שיישמרו להן מקום...

מי יתן ובעקבות תכנית זו נמשיך ונראה ילדים בעלי התפתחות תקינה, ביטחון עצמי ומכונות למסגרות החינוכיות, וכןHours בעלי ביטחון עצמי, אמונה בעצם ובהשפעתם על התפתחות ילדיהם ואמונה בעמידתם האיתנה מול המערכת החינוכית.

הפעולות משלבת בין المسؤولות והידע האינטואיטיבי של ההורים ובין התאוריות והשיטות החדשנות, שיטות היוצאות מתחר הדעת הקים של ההורים וניסיון חייהם, מtabusot עליהם ומשתמשות בהם.

"אם פעם חשבו שלילדים הקטנים אין את ההבנה, והצורך החברתי שלהם מטעורר מאוחר יותר, המחקרים היום מראים כי ההתפתחות מתחווה מהתחלת. אפשר לראות בקבוצה את התינוקות הקטנים מגיבים לשם, משכוע לשבוע יודעים מה צפי להם במפגש, מה עומד לקרות בכל רגע ומחייבים לבך בהתרgesות... הסדנה היא כמו מעבדה לחיים: אפשר לראות אצל כל ילד את התנהגותו, אופיו, תגובתו והאנטראקטיה שלו עם ההורה. המדריכה יכולה להגיב על כך, לכsoon ולתת כלים להורה לחיים האקטיים".

בסדנה אנחנו לא ממצאים את הגלגול מחדש. ההתפתחות לא חלה מהיים. מאי ומתמיד ילדים התפתחו באותה דרך, גם באתיופיה וגם בארץ. הרעיון הוא לתת להורה את הכלים לקדם את ההתפתחות ולא לחסום אותה, להיעזר ביכולת שיעלהה לארץ מאטוייה ולהתאים לקיים החברתיים בארץ" (אורנה רוזנוביץ' - רצתת תכניות בריאות).

לצעוד בבריאות עם "טייפות הלב" עשור ל-PACT רחובות

גילה שטרן

בהגיע שנות העשור ל-PACT רחובות אני מברכת, בשם ובשם חברי בלשכת הבריאות הנפתחת, את העיר רחובות ומוירה את העוסקים במלוכה - על חכירה מיוחדת של ארגונים, אישי מקצוע ומונדדים למען מטרה משותפת. העיר רחובות יכולה להתגאות بكلיטת בני הקהילה האתiופית - בהשקעה אדירה עם תוכניות מורשימות בקנה מידה לאומי.

תודה מיוחדת לפדרציה היהודית של ניו יורק, שבludeיה כל זה לא היה אפשרי, ולאשלים-גיינט - על הובלה ערכית ומקצועית.

לשכת הבריאות רחובות, עם פוקדי הבריאות ב"טייפות הלב" ותוכניות בריאות השינויים, גאה להיות חלק ממפעצת PACT בעיר רחובות.

היגינת פה ושיניים לキー, שיעורי עששת גבויים, יכולות בשפה ובקשרות וסיכון להיפגעות בבית וברחוב. כוכו כן הוגדרו קשיים וסיכונים בתחוםם האלה:

- ♦ שונות בתפיסת הורות
- ♦ פערים במילימניות הורות
- ♦ חסכים תזונתיים, חוסר ברכבי מזון שהיעדרם גורם לאנמיה ולהשמנה
- ♦ היענות נמוכה למנת תוסף מזון: ברזל ויטמינים
- ♦ תנאי היגינה ירודים
- ♦ תחלואה במחלה מדיבוקות
- ♦ היעדר תכנון משפחה
- ♦ פעילות מינית מגיל צעיר (לפני גיל 14)
- ♦ היענות נמוכה לבדיקות סקר שנתקשות כספית
- ♦ קושי באיתור אלימוט במשפחה
- ♦ חסכים על רകע עוני - בהזנה, בהלבשה ובציוד ביתי
- ♦ התמכחות לסמים ואלכוהול

עשר שנים של עשייה משותפת עם PACT רחובות

אחיות בריאות הציבור הן משבב יקר וממנוף לגישור בין אמונה ווישות של האדם בקשר לביריאותו לבין המנהגים הבריאותיים המקובלים בחברה בישראל. לזכותן של אחיות אלה עומדת קליטה מוצלחת של קהילת יצאי אתיופיה ברחובות בהיבט של בריאות - באמצעות תקשורת המשותחת על הבנה ופתרונות של הצוות הסיעודי להרגלים ותפישות תרבויות של

шибתם של יהודי אתיופיה לארץ היא ללא ספק אחד המאורעות הגודלים המתרחשים בתקופתנו. אך המשען לישראל הוא בבחינת צעד ראשון בלבד לקיליטם המוצלחת בארץ. בני הקהילה האתiופיתחוים מעבר תרבותי דרמטי מעבר לארץ שתרבותה כה שונה מתרבות ארץ מוצאם. החיים במדינה מערבית, המאפיינת בטכנולוגיה מתקדמת ובשנים חברתיים, כלכליים ותרבותיים מהירים, מזמינים אתגרים בשילוב וıntגרציה של המאפר עם החדש. בעיר רחובות חיים 7,000 בני העדה האתiופית, ומתחכם هو לפני עשור 1000 ילדים מגיל לידיה עד שש שנים והם - כ-700. הם חווים בלבול המסתבב באקלים של הסתגלות מול דרישות לא מוכרות של החברה הישראלית, בשל רצונות לשמור את המסורת בד בבד עם שאיפתם ללמידה ולהתנסות בהרגלים חדשניים המתאים למציאות הישראלית.

לאוכלוסיית יצאי אתיופיה צרכים מיוחדים בהיבטים של בריאות ומנעת חול, עקב קשיים הקשורים בהגירה ותנאי חיים קשים. לשכת הבריאות הנפתחת ברחובות שותפה למאיצץ הלאומי בקידום בריאותם של בני הקהילה האתiופית בכלל ובעיר רחובות בפרט.

אוכלוסיות יצאי אתיופיה נתונה בסיכון בריאותי גבוה בשל היotta אוכלוסייה בהגירה. תפיסת תפקיים ההורות בה שונה, יש פערים במילימניות ההוריות, שינויים בהרגלי האכילה ואיום התנהגויות שיש בהן סיכון. בבדיקות שערךנו בקרב ילדים בגל הרק מצאנו

גילה שטרן, אחות מפקחת נפתחת, לשכת הבריאות רחובות

המשךו בפעולות לקידום היגיינת הפה והשיניים בהנחיית אחות ורופאת שניים משלכת הבריאות. אחות מפקחת נפתחת וצוואתה משתתפת בוועדת היוג'עלוינה.

אחות מפקחת נפתחת חברה בפורום י"ר. יש נציגות של אחות בכל הוועדות העירונית.

הישגים

- ♦ העינות המשפחות לשירות גדרה.♦ שיעור העינות של האוכלוסייה לשירות דומה לשיערו באוכלוסייה הכללית בעיר.

- ♦ מבני משתתפי התכניות,Robin יותר מגעים בזמן.♦ פחות משתתפים זקנים להודעה או לתוכנות לפני פעילות.

- ♦ ההורים מתעניינים בחוגים עבור ילדיהם.♦ עלתה מודעות ההורים להתפתחות הנורמטטיבית ולהשיבות תפקידם כמקדים ההתפתחות עבור ילדיהם.

- ♦ יותר הורים מדברים (תקשות מילולית) עם ילדיהם.♦ נפאה יותר קשור עין בין ההורה לילד.♦ שיעור גבוה של נשים יצואות לעבודה.♦ פתיחות הנשים גדרה.♦ ההורים מבקשים לקבל כלים שייעצמו אותם כהורים.

התחום המטוטורי: בשנת 2010 אוטרו 29% מקרוב הילדים בני שלוש עם סטייה מהונורמה - לעומתם

43% מקרוב הילדים בני שנתיים בשנת 2003.

התחום השפתוי: בשנת 2010 אוטרו 34% מקרוב בני שלוש עם סטייה בתחום השפה - לעומתם 76% בשנת 2003.

תחום בריאות השן: מדווח על עלייה במודעות לחשיבות טיפול בפה, עלייה בהבנת הקשר בין תזונה נכונה לעששת. ב"טיפול הלב" פחות ילדים שותים משקה מותוק. ההורים מדווחים על צחצוח שניםים.

- ♦ שיעורי העששת ירדו מ-70%-80% ל-30%!
- ♦ 12% מהילדים כבר פנו לקבל טיפול והחלו בו לעומתם מצב - לפני עשר שנים - שאף ילד לא טופל.

צוות הבריאות הפך להיות מקור לידע, והוא אף מנהיל לצוותים אחרים, מחוץ לעיר, דרכים וכלים לאיתור אלימוט במשפחה בקרב הקהילה האתנית, איתור המושתת על אמון ועל קשר ממפל-מטופל.

העדה ובשיתוף אנשי מקצוע אחרים. הצוות עבר תהליכי פיתוח מיומנויות של עבודה בצוות רב-תחומי ורב-תרבותי, וכך צו נבי הקהילה להבנה ומצאו דלת פתוחה לצירת אמון ולשיתוף פעולה.

אחוות בריאות הציבור, יחד עם הצוות הפרה- רפואי והמגורשת במקדי הבריאות בתוך "טיפול הלב", השתתפו בהיערכות העירונית הכוללת את מיפוי צורכי הקהילה של יצאי אתיופיה, ויזמו תוכניות לchinוך ולקידום בריאות קבועות בקהילה, כגון נשים במג'ל החיים, מוער, ילדים בגיל הרך והוריהם ותלמידים.

ארבעה מוקדי בריאות נפתחו באربע תחנות "טיפול הלב" (מתוך שש תחנות) בעיר. צוות הבריאות במקדים כולל אחוות בריאות הציבור, מגורשות ומדריכות בנות העדה, מרפאה בעיסוק, רופא נשים ורופא ילדים. הפעולות מתמקדת בהعشרת ובקידום ההתפתחות של ילדים עד גיל שלוש וחוריהם.

מוקדי בריאות ב"טיפול הלב" משמשים מרכז הדרכה לילדים בריאות להורים וילדים מלידה עד בגרות ולנשים הרות. הפעולות כוללות איתור מוקדם של ילדים עם ליקויים ההתפתחותיים, רגשיים וחברתיים, מפגשים פרטניים יזומים ומפגשים קבועתיים בתחום העשרה שפתית, העשרה סנסוא-מטוטרית, קידום קשר הורה-ילד, בטיחות בבית ובছצר, בריאות השן, הדרכה למתרגרים ועוד.

תוכנית בריאות השן מופעלת עבור ילדים גנים ומעונות והוריהם במוסדות חינוכיים וב"טיפול הלב"SSI ששיעור בני העדה בהם גבוה. התוכנית כוללת הדרכה, תרגול, בדיקה לאיתור עששת, הפניה לטיפול ולמריחה של לכת פלאוריד. בגין הילדים החלו בצחצוח שניםים שגרתי במסגרת סדר היום הקבוע בגין הגננות

עשרה העקרונות של בריאות Pact ברחובות

1. מתן מענה על בסיס תשתיות קיימות

בריאות Pact

punkdi haBriahot batukh shirut haBriahot haManu

איתור ♦ העשרה ♦ הפניה

עובדת בצוות רב-מקצועי:

אחיות, רפואי, מדרכות/מגשיות, מרפאה בעיסוק, קלינאיית תקשורת

2. השתלבות בתכניות עם שותפים

4. עבודה בצוות רב-מקצועי ורב-תחומי

צוות המקדים: אחיות, רפואי, מדרכות/מגשיות
בנوت העדה, מרפאה בעיסוק, קלינאיית תקשורת
יעצמים ושותפים: עוזר, פסיכון

3. שותפות ומעורבות הורים

- בעריכת תכנית התערבות משתתפים הורים, אחות, עוזר, גננת
- התיעיצות עם הורים בקשר לצרכים ותכנים של מפגשי הקבוצות (לדוגמה - בתחום ההורות)

10. הערכת התכניות

- ♦ תהליכי
- ♦ תוצאות
- ♦ למידה מהצלחות

המלצות

- ♦ לשלב גורמי חוץ בהדרכה קובוצית במסגרת העידוד לצריכת שירותים בקהילה.
- ♦ להמשיך להפעיל מוקדי בריאות במתכונת הקיימות, מטור התמקדות במניעה ובהעשרה בתוספת היבט טיפול פרטני או לקבוצות קטנות (2-3) לקבוצת בני שלוש-חמש שנים.
- ♦ לעודד מניעת סרבנות לטיפול בעזרת משרות, עובדת סוציאלית וגננות.
- ♦ להזכיר תכנית עבודה לילוי משפחות המסרבות לקבל טיפול (17%).
- ♦ להגבר טיפול התפתחותי מוקדק במשפחה שההורם בהן אינם נענים להפניות לטיפול, במקום זמני, נגיש ולא סטיגמטי עבור הילדים.
- ♦ לספק טיפול לילדים יחד עם הורים בתוך מוקדי בריאות ב"טיפול הלב" - ילדים בני שנה עד חמיש שנים.
- ♦ לשמר על הרצף הפניה-טיפול-מעקב: לשפר קבלת משב מקידום התפתחותי.
- ♦ להדריך הוגינה של הפנה ולמרוח לבתו פלאוריד. עד גיל חמיש יש משמעות קריטית למניעת העשתה.
- ♦ אסור להפסיק את מריחת הפלואוריד כל חצי שנה - ואף מומלץ להתחיל במכירתו老人家 מגיל תשעה וחודשים.
- ♦ לקדם צחצוח שניינים בגנים! להמשיך לחלק מברשות שניינים ומשחות שניינים.

התודה והברכה לג'ינט-אשלים אשר סייעו לחיבור עם ראשי ארגונים בקהילה, שביב שולחן אחד, למען בני הקהילה האתניות בראוי מעגל חי המשפחה.

בכך נרכנו לממן מענה של בריאות לאוכלוסיות יוצאי אתיופיה ברחובות - על בסיס של הכרה והבנה של התרבות ושל תפיסת הבריאות הייחודית של בני הקהילה.

5. למידה ופעולה עם שותפים

- ♦ למידת סוגיות בהתפתחות הילד בגין לידה עד גיל שש בהיבט התרבותי
- ♦ איתור אלימות
- ♦ קשר חרזה-ילד באמצעות מגע

6. הכשרת הצוותים

- ♦ שפה ותקשורת
- ♦ PEER TEST
- ♦ סדנאות בתפיסות תרבות
- ♦ קידום התפתחות סנסו-סוטורית
- ♦ בריאות שניינים ואיתור תחלואה
- ♦ ליפוי הוצאות - סופרוויזין

7. הבניית תהליכי עבודה בין-שירותים

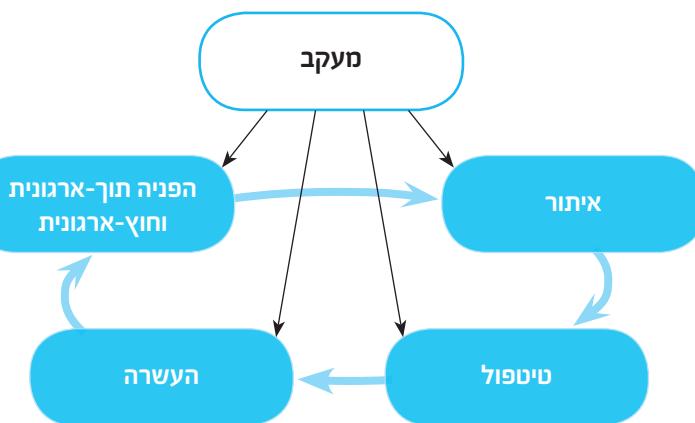
- ♦ כלי לאמדן צרכים והשמה בתכנית הביתית
- ♦ כלי משותף ל"טיפול הלב", לגננות בגין ילדים ולשפ"ח להפניות ילדים לקידום התפתחותי ולשמירת הרצף איתור-טיפול-מעקב

8. שותפות במערכת העירונית של PACT

- ♦ השתתפות נציגי הבריאות בכל הוועדות הקיימות
- ♦ בשכונות שיקום, אחיזות בתפקיד יו"ר של ועדת הגיל הרך

9. ניהול הטיפול הילד ובמשפחה

אחרות אחראית "טיפול הלב" היא גם מנהלת הייחידה של מוקד הבריאות בתחום "טיפול הלב".

טיפות חלב ותכנית DUCTACT בלבד למען ילדיהם של עולי אתיופיה

דיצה ברסלואר MRI פלד'

העליה הניתרת במספר עולי אתיופיה בעיר בכלל ובמרכז הקליטה בפרטם. בתקופה זו ניצבו אחיות "טיפות החלב" לפני אונגרים רבים שככלו התמודדות עם קשי השפה, עם פערם תרבותיים, עם חשדנות הנובעת מאמונות שונות הקשורות בבריאות ועוד.

לפני כשבע שנים החלה בעיר פעילותה הבורוכת של תכנית פאקט, ומazel היא מסייעת רבות מעתן מענים הולמים לצרכים הרבים של משפחות העולים, ועל אף

עוד נפרט בהרחבה.

ידוע שילדים בריאות התינוק והפעוט וקידום התפקיד ההורי הם אבני היסוד לימייש הפטונציאל הגולם בכל ילד. ההשפעה המשמעותית ביותר של ההורים על גידולו של הילד וההתפתחותו תלויה ביכולתם להעניק לו תזונה מתאימה וగרייה מקדמת, לפתוח קשרי הורה-ילד, לבסס את התפתחותו הרגשית, ללמדו את השפה ולפתחה. אנו מאמינים שכלה הורה רוצה להיות הורה טוב לילדים ומסוגל להיות "הורה טוב די" אם יקבל את ההכשרה, התמיכה והליוי המתאים לו.

רקע

לוד, השוכנת במרכז הארץ סמוך לנמל התעופה, היא עיר מערבית הקולטת עליה. העיר המונה כ-70,000 תושבים מأפיינת אוכלוסייה הטרוגנית: יהודים ותיקים, ערבים וערלים חדשים מאתיופיה ומוחבר העמים.

על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לוד ממוקמת באשכול 4 מתוך 10, ויש בה שיעור גובה של משפחות קשות-יום ברמה סוציא-אקונומית נמוכה. באוכלוסייה עולי אתיופיה בעיר יש מחד גיסא - ותיקים שעלו במבצע משה ובמבצע שלמה, ומайдן גיסא - משפחות רבות שהגינו ארץם בעשר השנים האחרונות. בסך הכל מתגוררים הווים בלבד כ-2,680 עולי אתיופיה, ובهم כ-400 תינוקות ופעוטות מילידה עד גיל שש.

במשך השנים, ועד לפנינו כשנתיים, פעל בלבד מרכז קליטה שאליו הגיעו עולי אתיופיה מיד עם נחיתתם בנמל התעופה ובו התגוררו בשנה-שנתיים הראשונות לעלייתם לארץ. שיעור גובה בקרב משפחות העולים קם בסופו של התהליך דירות והשתקעו בעיר.

בלוד פועלות חמישה "טיפות חלב" של משרד הבריאות. הן מעניקות טיפול רפואי, חינוך וkidom בריאות לכל המשפחות, התינוקות והפעוטות מגיל לידיה ועד גיל שש, ומעקב היירון לנשים הרות. "טיפת החלב" היא מרכז אוניברסלי ו-סיטוגמי המכادر להורים מדור נوح, נעים ולא מאיים לתמיכה והדראה. אחיות "טיפת חלב" נתפסות, בצדק, כسنגוריות של המשפחות, ועל כן היענות ההורים להשתתפות בפעולות פרטניות ובכוצחות ב"טיפת חלב" הרבה. נוסף על כך, ההיכרות של צוות "טיפת חלב" עם המשפחות ממושכת, מתקופת היירון ועד עלייתו של הפועל לכיתה או - מערכת יחסים ארוכת טווח המאפשרת תהליכי מתמשך המבוסס על אמון וכבוד הדדי.

תכנית פאקט ו"טיפות החלב"

פעולות "טיפות החלב" למיען קידום של בני העדה האתיופית בעיר התרחבה לפני כעשור שנים, עם

מותאמים גיל ולמתן גרייה מקדמת. באינטראקציה של ההורים עם האחיות חוותינו פער תרבותי גדול בתפישת חשיבותו של משחק משותף של ההורה עם הילד. כדי לענות על צרכים חשובים אלה ולקדם את התפקיד ההורי, החלו המהנכות לבריאות להפועל את המשחיקות "טייפות הלב", להזכיר להורים ולילדים משחקים המתאימים לגיל הילדים, ולא פחות חשוב - להנחות את ההורם לאפשר להם חוותה של משחק משותף עם הילד, חוותה שלרבבים מהם הייתה זרחה ולא מובנת אליה.

את חשיבות התהילה לאחר עם ההורם בתחום זה ואת הפירות המבשילים לאורך זמן אפשר להציג באמצעות חוותותן של המהנכות לבריאות בעקבות פעילותות קיז' לאימהות ילדים בסוגרת פאקט, פעילותות שהן מלאות בכל שנה. לפני כשנתיים, לאחר כמה שנים של עבודה מאומצת ומתמשכת במשחקיות, בהדרכה פרטנית וקובוצתית, התמוגגו המהנכות לראות סופ-סוף שינוי של ממש באינטראקציה של האם עם הילד בתחום המשחק. שלא כבשנים קודמות, שacz התגדרו האימהות בצד ולא נענו להנחות להצטוף לילדיהם בפעילויות השונות ואף הגיעו בחומר הבנה ובמעין גיחוך על עצם הרעיון, באותה שנה הצטרכו האימהות בפעם הראשונה לפעילויות ולמשחקים עם הילדים באופן הטבעי ביתר, וכמוון - גם נהנו מכך מאוד. לעיתים אף נדרהים לגלות כמה סבלנות, עקביות ועקשנות נדרשות מכלל הוצאות, האחיות והמהנכות, כדי לקצור את הפירות לאורך זמן.

ר' אם לתינוקת שאר נולדה, הראהה רצון רב להעניק לתינוקת את המיטב. עם זאת, היא התקשתה להבין את חשיבות המשחק והגירה, השטדללה להיניק אך נתה לוותר על כך בנסיבות. בבית כמעט שלא היו משחקים וצעצועים. בתיאום וליפוי הדרכתי של האחיות, החלה המהנכת לבריאות להיפגש עם האם בתדיות גבואה בביתה וב"טייפת הלב". במהלך המפגשים שיתפה האם את המהנכת בקשיה הרבים גם בתחום הזוגי והכלכלי, וזה שימושה להן אוזן קשבת והן אשת מקצועת מייעצת ותומכת. בזכות האמון הרב שנבנה נוצר שיתוף פעולה נפלא עם האם, נשאים רבים שעלהם עבדו ביחד, כגון:Tזונה מתאימה בשלבים השונים, גרייה מוקדמת, חשיבות המשחק, בתיאות וכדומה, הופנו ויושמו בהדרגה. כשהתינוקת הגיעה לגיל שנה יצאה האם לעובודה - בעידוד המהנכת בעקבות העובודה המשותפת, למרות המצב הכלכלי

מתוך תפיסה זו חברה תכנית **PACT** אל "טייפות הלב" בעיר, והיא מאפשרת לממן הוצאות של מגשורת מהUDA האתיתופית, תושבות העיר, לכל אחת מ"טייפות הלב" (בד בבד מועסקת אחת המהנכות על-ידי משרד הבריאות ב-matching). מדובר בנשים שאין להן הכשרה מוקדמת בתחום הבריאות, הגיל הרך ובכלל, אף הן בעלות רצון טוב ומוטיבציה לשיע לבני עדתן ולקדמתם. מהריגע הרាជון הוגדרו המהנכות על-ידיינו "מחנכות לבריאות", הגדרה המכילה את אופי התפקיד וחטיבתו לצד אחיות "טייפת לב".

במסגרת התכנית נפתחה בכל "טייפת לב" בעיר משחקייה מצידת באביזרי התפתחות, במקרים ובספרי קריאה המותאמים לצורכי הילדים בגיל הרך. אחיות "טייפת הלב" הדריכו את המהנכות בנושאים מגוונים שיכשרו אותן לחקלאות בקיום המשפחה, כגון התפתחות הילד, התאמת משחק לגיל הילד, בטיחות ומונעת היפגשויות בבית ובחצר, תזונת האישה ההרה, התינוק והפעום, ועוד. לאורך כל השנים עבדות המהנכות לבריאות יד ביד עם האחיות, והן חלק בלתי נפרד מצוות "טייפת לב". בסキירה של שבע שנים עבדה אינטנסיבית עם המשפחות ייצאות אתויה אפשר לראות כי אופי העבודה של המהנכות לבריאות השתנה בהתאם לצרכים ולסדרי העדיפויות, שכן גם אלה משתנים עם התקדמות המשפחות והITEMענות בחברה הישראלית.

גראיה, משחק וקשר אם-ילד

בתקופה הראשונה התרגום השפתית והתיווך הבין-תרבותי היו צורך מרכזי בעבודת המהנכות. כמו כן, במסגרת איתור הצרכים ראיינו חוסר ניכר בידע, ביכולות ובכלים העומדים לרשות ההורם עלי אתיופיה בכל הקשור לשימוש בצעצועים ובמשחקים

השניים בlict פלאוריד פעמיים בשנה לכל הילדים. יוצאי אתיופיה מגיל תשעה וחודשים ועד גיל שען-מןיעת עשתה. לכת הפלואוריד, שנרכשה על-ידי תכנית פאקט, יוצרת שכבות מוגן על שני הילדים ומפחיתה את הסיכון להתקפות עששת. לצורך הפעלת התכנית הוכשרו אחים מכל "טיפול הלב" על-ידי רופא השניים המכחו, ובעקבות ההכשרה קיבלו הרשות מקצועית לביצוע הפועלה. האחיהם הנמכבצאות בפועל את פעולות המריחה, אך ללא השיווק, החיזוק, הזמנת הילדים, מתן הסברים מותאמים לתרבויות והפחחת חשדותם ההורים, לא הייתה העומת תיכנית.

ידוע שהזרק הטעוב ביותר להשפיע על שני התנהגות וקידום בריאותוiao שלילוב של כמה אסטרטגיות. ואכן, אם רואים היום הפחתה במספר הילדים הזקוקים לטיפול Shinim מרכיבים. בשנה האחרונות לא הייתה אף פניה אחת לכאן צרכים מיוחדים של תכנית פאקט לשינוי בטיפול Shinim מרכיבים, עניין שלצערנו היה לא דרישת רבבה בשנים קודמות.

ס/ פועלן שלוש, סבל מעששת קשה ביותר. האחות והמחנכת לביריאות הפנו את האם לאבחן וטיפול במרפאת השניים של קופת החולים. האם, שלא הבינה את החשיבות שבטיפול, התעכבה בפניה. בבירור ובעזרה הסברים תואמי תרבות בפניה. המשנכת שהסיבה העיקרית לעיכוב היא חוסר הביטחון של האם בפניה למרפאת השניים. בהסתמכת האם סייעה לה המchnact לקבוע תור למרפאה וליוותה את האם ובונה לאבחן אצל רופא השניים. למשפחה אין כניסה בריאות משלים, ולכן המחיר של טיפול השניים הנרחב ושל ההרדמה בזמן הטיפול היה גבוה עד כדי חוסר יכולת של המשפחה לעמוד בו. המשנכת לביריאות פנתה אל "קרן צרכים מיוחדים" של פאקט בבקשת לשיעם בכספיו. ואכן, לאחר שהוגשו כל האישורים הנדרשים (גם בכך היה למחנכת חלק רב), אושר הטיפול שאפשר לפועל לקבל את מלאו הטיפול שנזקק לו. גם לטיפול עצמו, שהתבצע מחוץ לעיר עקב העובדה טיפול מרכיב הדורש הרדמה, התלוותה המchnact כדי לתמוך באם. להורים ולילדים המשפחה ניתנה הדרכה נרחבת על-ידי האחות והמנשרת בנושא ביריאות השן ומונעת עששת, כדי למנוע מצבים דומים בעתיד. האם הייתה אסירת תודה על התמיכה, הספירות והליוי של המשנכת לביריאות שסייעה לה להעניק לבנה את הטיפול הנדרש.

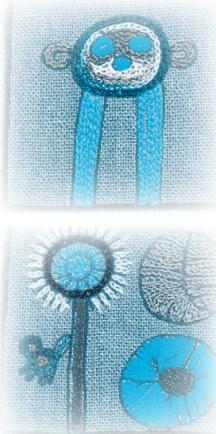
הקשה, רכשה האם משחקים וצעצועים זולים בשוק והוא מקופה היחיד מזמנה למשחק משותף עם הילדה. בעקבות ההסבירים והתמיכה הרבה המשנכת האם להיניק את התינוקת לאורך השנה.

"שינויים מחייבות"

איתרנו עוד נושא הדורש התייחסות מאומצת והוא בריאות השן והטזונה הנבונה. עולי אתיופיה נחשים בארץ לראשונה למצוות מערבים מערבים ורומי סוכרים. בשל הרצון להיקלט בחברה הישראלית, ההורם חשופים לשינויים ניכרים בהרמלי תזונה, אלה מושפעים עקב לחץ של ילדיםם המבקשים מזונות מותקים, חטיפים וצדומה. בעקבות השפעות חזיניות אלה יש נתיחה של האימהות שלא להיניק באופן מלא, מתחת לתינוקות תמל' (טרכובת מזון לתינוקות) ושתייה ממוקתקת, לנוכח את הרגלי האכילה הטובים שהיו להם ולאפשר לילדים הגודלים יותר לקבל חטיפים וממתיקים לרובה. במסגרת אבחון הצרכים ראיינו ששיעור גבוה בקרב הילדים סובלם מעששת בכלל צער מואוד. זו הסיבה להפעלת התכנית "שינויים מחייבות".

במסגרת התכנית, בשלב הראשון ניתנת הדרכה פרטנית וקובוצתית ב"טיפול הלב" על-ידי האחים והמחנכות לביריאות בתחום התזונה הנבונה ובריאות השן. הדרכה כוללת הרחבת הידע של ההורים, התנסויות חוותיתות בבישול ובהכנה של אוכל בריא, קידום הנהקה, דרבון לשימור הרגלי ביריאות חיובים שהביאו אתם מ爱国יה, סדרנות חוותית בನושא צחצוח שיניים ובריאות השן ועוד.

בשלב השני ניתנה הכשרה לגננות וסיעות בגני ילדים ומעונות בעיר על-ידי תזונאית הלשכה ורופא השניים המחויז כדי להכשירן לקידום הנושא והטמעתו בקרב ילדים הגנים והמעונות. התכנית יושמה בגנים ובמעונות והוצגה כטקס יומי של הילדים: צחצוח שיניים מונחה על-ידי הגנתת או הסיעת ובתור קר הקראת ספור בנושא ביריאות השן. בכמה מהגנים, כדי להבטיח המשכיות והטמעה של התכנית, מchnact לביריאות באה פעם בשבעה כדי לשיעם לצוות הגן או המعنן במשימה. משובב נשפך לראות פעוטות בני שנתיים מצחצחים שניים יום-יום בمعן. התכנית מאפרשת לילדים לחווות צחצוח שניים נסכן ועקבו, ונוסף על כך - הילדים משמשים סוכני שינוי בביתם כאשר הם מביעים את רצונם להמשיך ולצחצח שניים גם בבית ודורותים את התנאים המתאימים. לפני שנה נוספת לתכנית עוד נזכר - מריחת

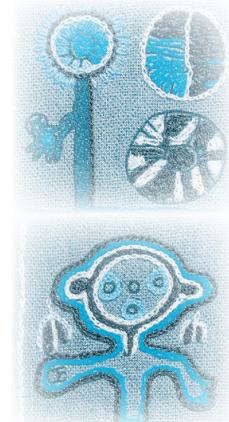
א', פעוטה הסובלת מעיכוב התפתחותי רב-תחומי, הופנה על-ידי אחות "טיפת חלב" לאבחן פרה- רפואי. האם, אם מסיבות של קושי שפתית ואמסיבות תרבותיות, לא הראתה הבנה של החשיבות והצורך של הלדה בטיפולים רפואיים ולא שיתפה פעולה בנושא. בגין שנתיים ושלושה חודשים, בעקבות עיכוב שפתית משמעותי, הופנתה על-ידי קלינאיית התקשרות ב"טיפת חלב" לאבחן וטיפול בכך להתרפות הילד. גם עתה בעבר, לא שיתפה האם פעולה ולא נראה שהיא מבינה את מצבה של הילדת. המחנכת לבריאות התמסרה לנושא, ולמרות חוסר העינות מצד האם התעכשה ולא יתרה. הסבירה שוב ושוב, ביצעה ביקורי בית, יזמה שיחות עם האם בשיתוף אחות "טיפת חלב", סייעה למנהל המעון שבו מושלבת הילדת בתרגום שיחה עם האם ועוד. בעקבות זאת שכנהה האם והחללה לפנות לאבחונים ומטופבים שכמה מהם היא לוויה על-ידי המחנכת. סדרה של טיפולים תקשורת וריפוי בעיסוק שניתנו לילדה הופסקו באמצע על-ידי האם, מכיוון שיטום הטיפול השבועי לא התאים לה, ובמקרה לא הבינה את הבעיה. כששמעות זאת המחנכת, היא יצירה קשר עם המקרה הנושא סודר, נקבע יום חלופי, והיום הילדת מקבלת טיפולים פרה- רפואיים על-פי צרכיה והאם מביאה הבנה רבה לעיכוב ההתרפות של ילדתה. אין ספק, ללא קשרי האמון שנוצרו עם האם, ההבנה השפטית והתרבותית, והעקשות וחוסר הויתור של המחנכת, הילדת לא הייתה יכולה לטיפול שנזקקה לו לצורך קידומה ההתרפותות.

מחנכת לבריאות כדמות תומכת

כפי שנאמר, במהלך השנים הפכה המחנכת לבריאות לחלק בלתי נפרד מצוות "טיפת החלב", וההורם רואים בה דמות מעוררת אמון, אמפתית, בעלת מיומניות ידעת בתחום בריאות שונם, ובעלת קשר בלתי אמצעי עם הצוות הרפואי ב"טיפת חלב". כמובן, הוא מוכרת בחוברת השפה, מבינה את התרבות ואת האמנונות הבריאותיות ומשמעות סגנorient של המשפחות. כך, נוסף על כל תפקידה האחרים, המחנכת היא "כתובה" שההורם פונים אליה בנסיבותיהם שהם מבקשים בהם סיוע. מדובר בקשה רחבה מאוד של תחומיים - שיתוף באירועים אלימים במשפחה, בעיות של זוגיות, התלבויות בקשר להתנהגויות ילדים וגבולות, בקשה לסייע מגורמי רוחה ושירותים אחרים בעיר ועוד. לאחר שהקשר

קידום השפה ותקשות

התפתחות השפה מתחילה מרגע הלידה ונמשכת לאורך שנות החיים הראשונות. להורה תפkid חשוב ביותר בהתפתחות השפה של התינוק והפעוט. תפkid ההורה להשף את התינוק לשוניים שפתיים ולגיריים אחרים, ובכך לתוךו בינו לבין העולם ולקדם את יכולת הורבלית והתקשורתיות של הילד. עניין זה, שהוא מובן מآلוי בעולם המערבי, נחשב זר ולא מוכר בתרבות האתיפית. ההדראה הניתנת על-ידי האחות נראית להם מוזרה ולא מובנת. אנו נתקלים במקרים רבים של הורים לפעוטות בני שלוש עדין אינם מדברים כמו ציון מבני גilm, אך לדעת הוריהם הם מדברים מצין שכן הם מסוגלים לומר שברצונם לאכול, לישון וכיוצא בזה, ועל פי תפיסתם התרבותית זה מספק בהחלט. פעירים תרבותיים אלה לא רק שאינם אפשריים מטעם גרייה מתאימה על-ידי ההורם אלא הם גורמים לקשיי שכנוו ההורם לפנות לטיפולים פרה- רפואיים על-פי הצורך. מתוך הכרה בחשיבות הרבה של השפה וכדי לקדם את הנושא לקרה עליית הילד לכיתה א', האחות והמחנכות לבריאות מספקות לאימהות הדרגות פרטניות וקבוצתיות. ההדרכות עוקצות בחשיבות התפתחותה של השפה וונוננות לאימהות כלים מרוגע הלידה למטען גרייה מקדמת, לדבר עם התינוק (אף שעדיין אינם מבינים), להקרה סיפורים ועוד. גם בתחום זה למשחקיה תפkid חשוב מאוד. בஸגרת תכנית פאקט, לאחר בדיקת סיכון שבסכעת האחות, בודקת קלינאית תקשורת וחוци עד שלוש וחצי. מטרת הבדיקה לאבחן את רמת התקשרות והשפה של הילד ואת מידת הצורך שלו בטיפול מڪזוע ארוך טוויה. היתרון של אבחן זה כפוף: עצם השותפות המלאה של המחנכת לבריאות בכל תהליך הבדיקה, משלב הזימון ועד עצם האבחן, מאפשר להstor חסמים של חוסר אמון וחשדנות של הורה כלפי קלינאיית התקשרות. אם יש צורך בהפניה לטיפול ארוך טוויה, המחנכת מלואה את המשפה ותומכת בה. החשש של ההורם מהטיפול פוחת בזכות ההיכרות שלהם עם קלינאית תקשורת ב"טיפת חלב" שאינו נטפסת כמאיימת. אם יש המלצה לגריה מוקדמת יותר בבית, ממשיכה המחנכת ומלווה את ההורם ב"טיפת חלב" ובבית ומוסיעת להם לישם את המלצות בעיליות. שיקדמו את השפה והתקשות.

סיכום

שיתוף הפעולה של אחיות "טייפות החלב" עם תכנית PACT מסייע להצעיד את הטיפול המ מניעתי בתנומות ובפעוטות בני העדה האתיופית בעיר לוד קדימה, והעבודה עוד הרבה. כדי להצליחקדם את הילדים והמשפחות חשוב לחתאים בכל אוכלוסייה את הטיפול לצרכים, למוגבלות ולגורם הסיכון השונים. שילוב מנגז'וותן של האחותים עם מיזמינות הגישור והתקשרות של המהנכות לבריאות, המכירות את השפה, וחשוב אף יותר - את התרבות האתיופית, הוא מתכן מנצח לקידום האוכלוסייה ולימוש מלאו הפוטנציאלי של הילדים והוריהם. הערכה רבה ותודות מעמק הלב שלוחות למהנכות לבריאות, העשויות מלאכתן נאמנה יומ-יום, ולאחיות "טייפות החלב" בעיר לוד, המתמודדות עם האתגרים הרבים לאורך השנים.

אנו מבקשים לנצל ההזדמנות זו כדי להוות על שיתופי הפעולה הנפלאים לאורך השנים עם מנהלי התכנית ברמה היישובית והארצית, ולאנשי "יד רחל" העושים עבודה קודש לקידום עלי אתיופיה ומאהלים המשר בבודה משותפת בעtid.

עם המהנכת משולל עקבות הנובעות מקשרי שפה ומפעורי תרבות (عقبות שלולות להיות בקשר עם אנשי מקצוע אחרים), הפתיחות רבה, והיא מאפשרת לאמוד את הצרכים של המשפחה ולהיענות להם. בכל מקרה זהה מתקיים דיון של המהנכת עם אחיות "טייפת החלב", וביחד הן משקיעות מאמצים רבים כדי לסייע לאוות משפחות, לתווך בעבורן ולשפר את מצבן למען קידום עתידם של הילדים.

המהנכת לביראות חשות בתפקידה סיוק רב והעצמה אישית. בשיחה אטטי, אמרו המהנכות: "בעבודה בטייפת החלב למדתי הרבה דברים, התפקיד העצים אותו מאוד והוא תורם לי ריבות גם בח' האישים", "זהם רואים בי מישמי משליהם שיכלה להבין אותנו. למדתי כמה הגישור הבין-תרבותי חשוב", "אני מרגישה כל יום שאני עוזרת, מחויבת ותורמת. זה לא תפקיד פשוט ולעתים אני גם מזיאשת, אך כশמצליה לעזר ולקדם - זה נראה ממש מחמץ אותי". ב', אם ייחידה לחמיצה ילדים, נתונה במצב כלכלי קשה ביותר, והיא מתקשה לספק את צורכי הילדים הן בתחום החומרិ והן בתחום הרגשי-התפתחות. שני הילדים הגדלים הוציאו פנוייות בהתרבותם רשות הרוחה. כחודשיים לאחר לידת הבן הרביעי, הרתה שוב מבן זוג מזדקן. את מעקב ההריון ביצעה בטייפת החלב, ווצאות האחותים והמהנכת לבריאות תמכו בה, הדריכו אותה ועקבו אחריה לאורך הדרכ בשיתוף עם גורמי הרוחה. בכל קושי עליה המהנכת לבריאות הייתה הכתובת שאליה פנתה האישה. כך היה גם ביום שהגיעה ל"טייפת החלב" במצב של ירידת מים, בליו כל ילדה, לא הבינה את הדחיפות וסעה שאינה יכולה לנוטע בבית החולים מאחר שאין מי שישמור על ילדה. מאמצים כבירים של האחות והמהנכת שכנו את האישה לנוטע מיד לחדר לידה; בה בעת העבר המידע לעובדת הסוציאלית, ובשיתוף פעולה אחרת נמצא הפתרון שאפשר לאישה ללדת את ילדתה החמישית ברוגעichi. עם הגעה הביתה המשיכה המהנכת לספק לאם ליווי צמוד - בביקורי בית, בסיעור בתמודדות עם גורמי קהילה שונים, ובמתן הדרכה לקידום התפקיד ההורי בהיבטי השונים. מאמציו שכנו עקשנים של האחות, בסיעור צמוד של המהנכת, הובילו את האישה להסכים לקבל התקן תור-רחמי, היישג שמאפשר היה לב' להקדיש את היכולת שלה, המוגבלות גם כר, לילדים, ללא חשש מהירון נוסף. בתהlixir הליווי של משפחה זו, למהנכת לבריאות יש תפקיד מרכזי ומשמעותי ביותר לאורך כל הדרכ.

תכנית "אור" באשקלון - בדגש שפה

מחקרים רבים מראים כי הימים הראשונים בחיה של הילד הן תקופה מכורעת להפתחותו, על כן יש חשיבות גדולה להתערבות מוקדמת המותאמת לצרכיו בגיל הרך על כן יש חשיבות גדולה להתערבות מוקדמת המותאמת לצרכיו בגיל הרך

מחקרדים רבים מראים כי הימים הראשונים בחיה של הילד הן תקופה מכורעת להפתחותו, על כן יש חשיבות גדולה להתערבות מוקדמת המותאמת לצרכיו בגיל הרך. מכאן ברור כי לאיכות העובדה החינוכית, למיעורבות ההורים והמחנכים בתהיליך החינוכי של הילד וכן לחוויות הרגשיות, החברתיות והקוגניטיביות המזומנות לו יש השפעה מכורעת על התפתחותו הרגשית והחברתית ועל התפתחותם כישוריו והישגיו הלימודים. עובדה זו נכונה בקשר לכל ילד, אך היא נכונה עוד יותר כאשר מדובר באוכלוסייה הילידים יצאי אתיפיה.

בינואר 2006 הוגש ללשכת המדען הראשי במשרד החינוך דוח מדעי המסכם מחקר שערכה ד"ר מיכל שני מהפקולטה לחינוך באוניברסיטת חיפה. המחקר עוסק ברכישת השפה הכתובה בקרב ילדים העדה האתיפית בישראל (ובתוכו כר' גם בהיבטים אורייניטים-סבירתיים של רכישת השפה). ההחלטה לעורר מחקר זה בקרב ילדים ממוצא אתיפי התקבלה עקב דיווחי האגודה הישראלית למען יהודי אתיפיה ונתונים סטטיסטיים שונים של משרד החינוך, נתונים שלפיהם ילדים ממוצא אתיפי נתונים בסיכון להפתחותם קשיים ברכישת מיומנויות קריאה וכתיבה. ובתקוד הלימודי בכלל מלידות מוקדמת ועד בגרות. מהמחקר עולה כי לילדים העדה האתיפית יש חסכים מובהקים בידע האורייני-הסבירתי בכל שכבות הגיל שנבדקו (ג' עד כיתה ו'), רמת הידע שלהם בפרטן בעיות טורכבות, הדעת האורייני-הסבירתי שלהם וכמה מהחיצורים הלשוניים שלהם נמכרים מלאה של בני גilmם שאינם בני העדה האתיפית.

הסיבה לפער נעה באפויים האורייניים-תרבותיים של בני העדה האתיפית עצמה: תרבות אורהלית (כלומר, מושתתת על השפה המדוברת), העבראה מצומצמת של שפת האם לילדים, שכיחות נמוכה של הורים דוברי עברית על בורייה, מיעוט הורים הקוראים וכותבים בשתי השפות ואוריינטציה שונה בכל הקשור

במבחן ראשון, קבוצת הילדים שקידמה את פניה של משלחת המבקרים בן "דיליה" לא נבדלה מכל קבוצת ילדים המעליה הצגה בגין. הילדים הנרגשים המכיזו בעזרה אביזרים את עליית הספר "הבית של מץ פטל".

ואולם בדיקה נוספת תגללה כי מרבית השחקנים שניצבו לפני חברי המשלחת והציגו בביטחון את הדיאלוג הטיסורי נמנעו בעבר מדבר במגמת הגן, התקשו להאזין לסיפור מתחילה ועד סוף, לשחרר את עיליתו ולהבין את תוכנו.

רובם הכוו את הספר לראשונה במסגרת תכנית התערבות ותגובה בתחום השפה והאורייניות "תכנית אור", הפועלת בגני ילדים בעיר אשקלון משנת 2007 בשיתוף פעולה של אגף ש"ר במשרד החינוך עם פרויקט אקט. במסגרת התכנית פותחו דרכים לתגבר ילדים במסגרת מהקהילה האתיפית לצד ישראלים ותיקים בתחום השפה והאורייניות, מתוך שיתוף מעצים של הורים והורים הדוק עם תרבויות המוצא.

נעה גורי-גוברמן

נעה גורי-גוברמן, רכזת ארצית, תכנית "אור"

יעדים

עדיה התכנית תואמים את היעדים המוצגים בתכנית "תשתיית לקראת קריאה וכטיבה" שפיתחו האגף לתוכן תכניות לימודים והאגף לחינוך קדם-יסודי, והם מחולקים לשולשה תחומים עיקריים: * נראות שיפורתיים פה ארבעה תחומים.

כשירות לשונית

- ♦ הילדים יוכלו להתבטא בשטף במושפטים מורכבים.
- ♦ הילדים ירchieבו את אוצר המילים שלהם - שמות, فعلים ותארים מסביבתם הקרובה והרחוקה.
- ♦ הילדים ישלו בנטיה הסדרה של שמות עצם, فعلים, תארים ומילוטים יחס.
- ♦ הילדים יהיו בעלי כישורי שיח ברמה המתאמת את גילם, הם ישתתפו בשיחה במצבים מובנים וחופשיים; הם יכולים לתרاء אירע תיאור רצוף, שוטף ורוכן לשॐ, ללא צורך בשאלות מוחנות מרובות.

מכונות בספר

- ♦ הילדים יכירו ספרות לילדיים ואת לשון הספר.
- ♦ הילדים יאהבו לאוזן לספרים ויאבו מן הספרים כמעט מרבותי וידע עולם.
- ♦ הילדים יתמצאו בספר ובמוסכמות הכתב.
- ♦ הילדים יפתחו העדפה מובהקת לספרים אהובים.
- ♦ הילדים יכולים לענות על שאלות הקשורות לתוכן ולתכונות של ספר הילדים ולספר עלייה של ספר.

מיומניות אלף-ביתיות וראשית קריאה וכטיבה

הילדים יבינו את עקרון האלף-בית וייהו ערים לצלייל השפה, יכירו אותיות בשמן, בצורתן ובצלילים שונים מייצגות.

מיומניות מתמטיות

מקצת הפעולות יתמקדו בפיתוח ספרה, מניה, התאמת מכות לספרה, זיהוי ושיום ספרות, מספר עוקב, ציר המספרים וחלוקת חלק שלם.

דרכי פעולה

ילדים מהקהלת האתיאופית פועלים בקבוצות מעורבות, עד ארבעה ילדים בכל קבוצה, בהנחיית מתగברת בעלת הכהרה אקדמית וניסיון בתחום החינוך בגל הרך. הפעולות נעשות בגין פעמיים בשבוע ונמשכת כשעה. תוכנית האוריינוט, שנבנתה בשנת 2007 בשיתוף פעולה של אגף שח"ר משרד החינוך ופרויקט פאקט ג'ינט, התבססה על כמה עקרונות:

לחשיבות של רכישת השפה העברית ולמשמעות של הצלחה בחברה הישראלית.

אחד הגורמים הקשורים להתפתחות אוריינית בקשר לעולים הוא מידת נגישותם לחומר כתוב בשפה הראשונה שלהם - שפת האם. בד בבד נמצא במחקריהם כי לחוויות הביתיות המוספקות חזדנות לגosh טקסטים שונים יש תפקיד מכריע בהתפתחות השפה שבאמצעותה מתפתחים הכישוריים האורייניטים. החומר הכתובינו נפוץ בקרב העולים מאטיפיה (בין השאר לאחר שהתרבות והמסורת שממנה הגיעו היו מושתחות, כאמור, על השפה המדוברת), ולכן מצופה שרמת האורייניות הכתובה בבתיה משפחות שעלו מאטיפיה וריהה נמוכה.

תכנית אור-אוריינוט היא מיזם משותף של אגף שח"ר במשרד החינוך ופרויקט פאקט. המטרה - לפתח תוכנית מערכית בתוך המערכת הגנית, בשיתוף פעולה מלא של צוות הגן, במסגרת תכנית העבודה הסדרה בגין ולא כיחידה נפרדת.

התכנית פועלת מתוך הנחה של לא די בהתערבות ממקודמת לשיפור מיומניות ספציפיות ושדרשה התרבותית מעמיקה, המבוססת כישורי יסוד טוביים בתחום האורייניות הכתובה והדיבור, כישורים שלילויים את הילד לאורך שנותיו בבית הספר. התרבות זאת מחייבת פעולה ישירה בקרב הילדים, הדרך של החזות החינוכי ושל ההורים מתוך ראייה רב-תרבותית הנעזרת במנהגים של ארץ המוצא, כגון מסורת של סיפור בעל פה, לצד חשיפה של ההורים לתוכנית החינוכית הנהוגה בבני הילדים בעירם.

מטרות התכנית

תכנית תגבור האוריינוט בוגני הילדים שואפת לתגבר את הילדים בכל התפקידים האורייניטים על כל מאפייניהם, כפי שהם באים לידי ביטוי בשפה הדיבור ובשפה הכתובה.

♦ היכרות עם עקרונות השפה הכתובה והדיבור. כדי שהילד יוכל את מרבית העקרונות של השפה הכתובה והדיבור, ויתקדם ביכולתו להפיק וליצור שפה עשרה, מורכבת ומודיקת יותר, עליו לעסוק בה במושגים השונים - שיח, קריית ספרים ומשחק סוציא-דרמטי, משחקי תנעה ומשחקים מובנים.

♦ עבודה בקבוצות הטרוגניות מבחינה תרבותית. העבודה בקבוצות, כאשר היא מזמנת אינטראקציות משמעותיות בין הילדים, מלמדת את הילדים אוריינוט בהקשר חברתי וככל לתקשורות.

עbero בעקבות התכנית: "לפni שהתחלה לעבד במוגרת אקט עם המוגברת והמגשרת לא ידעת' איך להתמודד עם השינוי באוכלוסיות הגן של". מספר ילדי הקהילה הילך ועלה משנה לשנה ואני לא קיבלתי כלים לעבוד אתם. התסכול עקב קשי' התקשרות והפערים התרבותיים הילך וגבר והוא הדדי - של הילדים ושל!. במסגרת הפעולות עם ההורים, הציעו לי המוגברת והמגשרת להפעיל הורים בגין פעילותיהם עם הילדים ולשלב זאת עם הנושא הנלמד בגין. לקרהת הפעולות בגין בונושא 'הגינה' הציעה המוגברת לילדים שעסוקו בחקלאות באתיופיה לבוא לנו ולסייע, עי, אביו של ב', התנדב לפועלות. אני התרגשת עד דמעות לאור את האב שעד אותו יום כמעט שלא עבר את שער הגן, מופיע את קבוצת הילדים ומסביר בשטף את עקרונות הזרעה ומספר על החקלאות בכפרה. ב' עמד ליד אביו ומעונייניו ניבטה גאויה שקטה באביו.

בעקבות הפעולות בגין והשתלמיות המקצועיות שקיבלת במסגרת התכנית, נחשפה לפני התרבות האתיופית ולמדתי להתמודד עם עמדותיו ולבנות עם הילדים מערכות יחסים הרואה בהם שותפים ותורכים ולא רק אוכלוסייה מוחלשת".

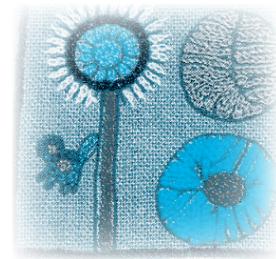
במשך שלוש השנים האחרונות למדנו הרבה הן מההצלחות והן מתקשיים. אנו ערמים לחשיבות של עבודה בקבוצה קטנה וחשפה של ילדים שאינם מורגלים להקראה יוכמת של ספר לצירויות ספרותיות טובות.

♦ הגנות מציניות כי העבודה בקבוצה קטנה אפשרה שיח חופשי; הילד יכול לדבר לבטא את עצמו ולהחלק עם חבריוחוויות משותפות. ילדים שלא דיברו או השתתפו בשיח הגני מראים היום ביחסון רב יותר יכולת הבעה שלא נראתה בעבר.

♦ על פי דיווח הגנות, פיתוח השליטה וההיכרות עם יצירות הובילו גם לשיפור רב בתחום היכולת והביטחון העצמי של הילדים המשתתפים.

♦ למדנו כי למורות המוכרבות הכרוכה בגישות ההורים לתכניות, כאשר החשיבות העצומה של מעורבות ההורים מחלוקת לשיטה - הגנות מדומות התרgesות הרבה על הנסיבות המרתתקת שלהן עם התרבות Um תכנית הלימודים בגין. למדנו להיזהר בהיכרות עם תכנית הלימודים בגין. למדנו כי ממשפטים כגון " הם בטח לא יגעו"; למדנו כי כאשר צוות נחוש של גננות, מגשרת ומוגברת בונה תכנית המכבדת ומעצימה את הילדים - הם באים, וכולו זוכים לחוויה של לימוד הדדי!

א. שיתוף פעולה מרבי בין הגנות מוגברת הגן ובין המוגברות מצוות התכנית, מתוך הבנה שהגנתה היא אשת המקצוע העיקרית האחראית להתפתחותם של הילד. מוגברות התכנית מבוסות עם הגנתה תכנית התרבותות לכל ילד. התכנית מופעלת חן במסגרת הפעילות השבועית בקבוצת התגבור והן בפעולות הסדרה בגין. הגנות מעדות על שינוי של ממש המתחולל בקרב הילדים עקב העבודה בקבוצה קטנה. לעיתים הגנתה מצטרפת לפעולות הקבוצה עם המוגברת, והיא מוגלה בהתרגשות ילד או ילדה שהתנהגתם שונה תכלית השני מההתנהגות המכוונת האופיינית להם בגין. העבודה השוטפת של המוגברת והגנתה כובילה להכללת השני בשאלות מהתנהגו של הילד בעבודה הסדרה בגין, כפי שהוא מושג מאסר בגין אלימות. בתחילת השנה היה א' ילד מסווג, מוגנים ולא הרבה לדבר. אחוינו, הבוגרת ממנו בשנה, נמצאת עמו בגין א' נצדם אליה ונמנע לחלוין קשר עם חברי לקבוצה ועם צוות הגן. פניות אליו ובקשות להשתתף בסדר היום בגין - משחק, מפגש וכיוצא בזה - נענו בבכי ובהתנגדות. אט אט נפתח א' והחל להתעניין במה שקרה סביבו. הגנתה ר' מוגהה כי עיקר השיפור של א' ניכר בעקבות תכנית האוריינות של **PACT** - העבודה הפרטנית אפשרה לו להריגש בטוח ומוגן, התפתחות השפה שלו השתפרה בהדרגה (עדין יש לו בעית הגיה, אך היא אינה מפרעה לו להשתתף בפעולות החינוכית). היום א' מפגין ביחסון ותחושת מסוגלות עצמאיות, גאה בעצמו, מודלם בצוורה נכונה, משתתף בפעילויות ורוצה להיות המוביל בהציג דמויות מהספר.

ב. שילוב הורי הילדים בתכנית בדרכים מגוונות, בהן דרכים המזמנות להורים אפשרות להפגין ידע ותחומי מיומנות מיוחדים להם ובturn כך לחשוף את ילדי הגן לתרבות האתיופית. הם עושים זאת בהעברת פעילותות לידי הגן בתחומי ידע שונים, כגון אפייה, יצירת כלי חומר, הצגת לבוש, עזרה בהקמת גינה, מזיקה ועוד. שילוב הילדים סיפק להורים חייה מעכימה, בד בבד עם קשיית יחסוי אמון עם צוות הגן והתכנית, יחסים ששימושם בסיס לקבלת הדרכה בנושאים שהיו פחות מוכרים להורים, כגון תכניות להקניית ראשית הקריאה והכתיבה בגין הילדים. הפעולות עם הילדים נעשתה בשיתוף הדוק עם צוות המוגברות מטעם פאקט. דברי הגנתה ב' מדגימים היטב את התהילה שהגנתה

סיפור הצלחה בקשר עם הקהילה האתיתופית

מרכז גרייה והשאלת משחקים וספרים להורים ולילדים עד גיל 3 במסגרת פרויקט PACT נתניה

טל פוגל
AIRIT ANGELNDR

יעדי התכנית

- ♦ מתן גרייה מוקדמת וליווי התפתחותי - חיזוק מיומנויות מוטוריות, קוגניטיביות ושבתיות.
- ♦ הדרכה, העשרה והקניית ידע, מיומנויות וכליים מעשיים להורים לקידום ילדים במהלך הפעולות ובביה.
- ♦ השאלת ספרים ומשחקים בליווי הדראה מוקצעית ואישית - גם לאחים הבוגרים.
- ♦ איתור משפחות חלשות ומשפחות שיש להן קשיי נגישות ועידוד להשתתף בפעילויות; מתן הדרכה מוקצעית וליווי התפתחותי בבית המשפה על-פי הצורך.
- ♦ טיפול קריאת זיקה לספרים ולשפה הכתובה.
- ♦ חשיפת הילדים וההורים לנושאים נלמדים ולפניות בגני הילדים כהכנה למסגרת חינוכית.
- ♦ עידוד תקשורת, אינטראקציה וטיפול הקשר הבין-אישית הורה-ילד ולד-ילד.

בחסות פרויקט PACT לבני העדה האתיתופית הופעלו במשך שבע שנים האחרונות מרכז גרייה מוקדמת והשאלה של משחקים וספרים ב"טיפות חלב" ובמתנה"סים בחמש שכונות בננתניה.

תכנית הפעולות וההשאלה היא פרי יוזמה ופיתוחה של הצוות הרב-מקצועי ב-PACT, של המרפאה בעיסוק טל פוגל ושל קלינאיית התקשרות אירית אנגלנדר, שתיהן בעלות ניסיון של יותר מעשור ובכלל זה שבע שנים ספציפי עם בני העדה. התכנית אף שימשהמודל ועוררה התעניינות רבה وبعد ערים שפרויקט PACT פועל בהן.

מרכז גרייה, ההשאלה והפעולות הם מוקד משיכה עבור הורים ולילדים. אלה צריכים את השירות באינטרנט ומאפשרים לצוות המ מקצועי להכיר את הילדים, לקדםם ולהעシリם, בד בבד עם ליווי והדראה מקצועית של ההורים.

רציון התכנית הוא קידום ילדים啻ילם בגיל הרך, העשרה עצמאים פעירים התפתחותיים מתוך חיזוק תפקידו של ההוראה במשחק עם הילד. תכנית מנעה צאתה, המתחילה בגיל הינקות, חוסכת מהמשפחה מההקללה וממערכת החינוך והבריאות התערביות עתידיות.

התכנית מיועדת **להורים ולילדים בגיל לידה עד שלוש שנים שאינם במסגרת חינוכית**. לרוב ילדים אלו אונם נחשפים למשחקים ולספרים בביתם, ועל כן מפותחים אצלם חסכים ובהפתחותם נוצרים פערים לעומת ילדים במערכות ובশפחתונם. התכנית מבוססת על הדרכות, השאלות ופעליות שבועיות פרטניות /או קבוצתיות, ולהוראה תפקיד מרכזי במשחק עם הילד ובישום בבית. בצוות המ מקצועי מרפאה בעיסוק, קלינאית תקשורת וכן מגשרת, בת העדה - לגישור שפתית ותרבותית ולתרגם תוכנים להורים שאינם שולטים דיבר בשפה.

ספרית השאלה:

משפחה המשתתפת בפעילויות מוקבלת "תיק ספר" ושואלת בכל מפגש ספרים ומשחקים עבור הילד ואחיו הגדלים. השאלה מלוחה בהדרכה מקצועית, בליווי ובמקבב אשי, כדי לאפשר לזרים למצות את הנגומם במשחק ובספר מבחרת הילד יוכלותי. תהליך השאלה מצליח ביותר! ההורים שותפים לבחירת הספר והמשחק והם משתפים בחווית המשחק בבית.

ואלה כמה מן ההצלחות במהלך שנות הפעילות:

- ♦ מאות משחקי וספרים הושאלו למשפחות, וחילדים השתמשו בהם על בסיס יומיומי - שיחקן, קראו ולמדו.
- ♦ אצל הילדים - באופן אינטודיאלי אפשר לדאות התפתחות בכישורי המשחק והלמידה, בשפה ובתקשורת הבין-אישית, ברמת הקשב והריכוז, ביכולת המוטוריות ועוד.
- ♦ אצל הורים/המלויים - קיבלת אחריות והשתתפות בהפתחות הילד ובהעשרה, מעורבות גדולה יותר ברמת התקשרות והתיןון במשחק/ספר, הפנה של ידע התפתחותי/ישום בבית, פתיחות רבה יותר לאנשי מקצוע טיפוליים.
- ♦ כ-80 בתים אב פעילים בחודש וכ-200 בשנה! וזה נספף על מעגלי ההשפעה הרחבים יותר שהפעילות בקהילה מגיעה אליהם (בן הזוג, אחים בוגרים, קרובי משפחה, שכנים וכדומה).
- ♦ מתוך כלל הילדים הפעילים בשנה יש שהן חינוכית) יש בעלי קשיי התפתחות; אלה מאורטמים ומתקבלים מענה מקצועני שלא היו מקבלים אל מול אין.
- ♦ מתוך כלל המשפחות הפעילות בשנה יש שהן בעלות צרכים נוספים; אלה מאורטאות ומקשורות לגורומים טיפוליים רלוונטיים (כגון לשכות הרווחה, תורמים קהילתיים ועוד).

מבט לעתיד

אם עדות לצרכים הרבים - מצד אחד, ולשפיע האמצעים שיכולים להינתן - מצד שני. אנו רואות חשיבות עצומה - אונשיות, ערכית וחברתית - בהמשך הפעילות והשאלה המודרcta, מתוך שאיפה שהם יגדלו, יתרחבו וייתנו מענה לאוכלוסיית העדה האתיתופית ואוכלוסיות אחרות המתקששות לצורך את השירותים הקהילתיים (כגון ספריות ומשחקיות בתשלום).

♦ פיתוח מודעות בקרב ההורים והרגלי צריכה של השירותים הנחוצים לקהילה (ספריות, משחקים ומרכזו השאלה).

♦ איתור ילדים שיש להם קשיים תפקודים והפניתם לגורם טיפול (מדובר בילדים שאין במסגרת חינוכית ועל כן אינם מאושרים בגין מוקדם אלא בפעילויות זו).

תיאור הפעולות

הפעולות הקבוצתיות מחולקת לפי קבוצות גיל, והיא מתקיימת אחת בשבועו במשך כשעים לאורך השנה כולה. בכל קבוצה עד ששה הורים וילדים.

קבוצות מגיל לידיה עד שנה - ליווי התפתחות:

הפעולות מאופיינת במשחקים חופשיים ומובנים הורה-ילד, בהדרכה בנושא הקשור בשלבי התפתחות ובתחומי התפתחות שונים (כגון מוטוריקה, תפיסה, תקשורת, מגע), ברכיב ובפעולתה במוציאקה ותנוועה.

קבוצות של בני שנה-שנתיים ובני שנתיים-שלוש:

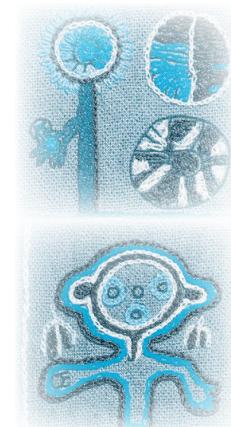
בכל פעילות יש נושא מרכזי, כגון בעלי חיים, חיות, עונות השנה, כלי תחבורה. הנושא בא לידי ביטוי בפינות משחק ויצירה, בהפעלה בתנוועה, בשירה ובמושיקה. מושם דגש על שילוב אלמנטים תרבותיים בפעילויות

ועידוד תקשורת הורה-ילד בשפה האמהרית. בפינות ההפעלה הילד והורה נחשים למשחקים, לעובדות יצירה וספרים, לאינטראקציה עם ילדים והורים אחרים ולדרישה למילויות שונות (פיתוח מוטוריקה עדינה וגוף, תפיסה חזותית, העשרה אוצר הכלים והמוסגים, הבנת הראות, הבנת סיפור ועוד).

ההורים מונחים כיצד לעבוד בפינות המשחק; הפעילותם כולן מותמצעות בשיתוף פעולה מלא של ההורה ו/או המבוגר השומר על הילד, כדוגמת סבתא או דודה - הם המפעילים העיקריים של הילדים. במהלך הפעולות ניתן להרים הדרכה בנושאים שונים, כגון חשיבות המשחק עם הילד, קידום הדיבור והשפה, חשיבות התנסויות סנסו-מוסטוריות, חשיבות הצבת גבולות ועוד.

בסוף המפגש מתאספים כולם להפעלה משותפת במוציאקה ותנוועה.

חשוב לציין כי כאשר אחות טיפת חלב או מגשרת מתארת בקבוצה לצד או הורה הזקוקים להדרכה פרטנית ו/או לאיתור והפנייה לטיפול במכון להתקפות הילד, הם מזמינים למפגשים פרטיים - לפי הצורך האישית של כל ילד ומשפחה).

יעילותם ומורכבותו של גישור תרבותי

משמעותה

לגישור תרבותי תפקיד חשוב ביותר בתחום הסתגלותם של מהגרים/עלים חדשים והשתלבותם בחברה מארחת או קולטת. הגישור, כשמו, יוצר גשר להבנה במפגש הבין-תרבותי בין מהגרים / עלים חדשים לנציגי החברה המארחת. מפגש בין-תרבותי הוא לא רק כנסה לעולם של נורמות, מסגרות, שיטות הتمודדות וקודם שאינם מוכרים, אלא גם מפגש עם אנשים החיים בתחום תרבויות זו ומיצגים אותה כלפי העולמים. במעבר הבין-תרבותי מתעוררות א-הבנות בתחוםים שונים בין מהגר לנציגי החברה הקולטת, וככל שהשוני התרבותי ביניהם גדול יותר, כך ירבו א-הבנות בין הצדדים. העלייה מأتיאופיה היא דוגמה בולטת לכך.

בקונפליקטים ובኒות גשר של הבנה הדדית. הגישור מאפשר חיבור של אוכלוסיות מהגרים לחברה החדשה על-ידי הקניה שיטות של ידע, מידע ומיומנויות התנהגותיות שהולמים את הזרם המרכזי בחברה.

עם זאת, בדרך כלל המגשר התרבותי למלא את משימותיו ביעילות יש גם מכשולים ומלכודות.

המכשולים והמלכודות יכולות לבוא לידי ביטוי בכמה אופנים:

♦ מגשר תרבותי חי לmouseup בין שני עולמות: בעיני מהגרים הוא יכול להיות כשייר לחברת המארחת, מי שאין לו קושי בהתקשרות עם החברה המארחת. על-פי תפיסתם, המגשר הפר להיות אדם בן בסוגן חי ובמחשבותיו ולבן הוא לא שייר להם. ואולם נציגי החברה המארחת עושים שלא קיבל אותו כאחד משליהם. המגשר מרגש בדידות שלולה לפגוע במוסטיבציה שלו. הוא עומד ל מבחן מתמיד של העולמים: אם הוא פוטר את בעיותיהם, הם עשויים לקבל אותו כאחד משליהם, אם לא - הוא לא משליהם. סיטואציה זו עלולה לגרום לבלבול מחשבתי אצל המגשר. יתרה מזה, היא אף עלולה לגרום לחוסר אمانות של המגשר לתפקידו.

♦ המגשר נתפס כ"כל יכול": העולמים החדשים עלולים לראות במגשר מי שיכל וחיב לפרט את כל הבעיות העומדות לפניהם. לעיתים גם המגשר עצמו מרגש שהוא "כל יכול" לשיע לעולמים החדשים בכל בעיה, וכך אשר הוא לא מצליח - הוא חטא צבאה גדול, תסכול ואף כישלון.

♦ מغارים רבים נופלים בפח של הגנה יתרה על בני קהילתם. בפועלם של הגנה יתרה על בני הקהילה

תהליך הגירה מחייב שבירה והתנטקות מחד גיסא, ולמידה והסתגלות למציאות החברתית החדשה מאידך גיסא. לעלי א-תיאופיה תהליך זה קשה במיוחד, בשל השונות התרבותית העצומה בין אורח חיים הקודם לאורח חיים החדש. השינוי חריף ביותר - מאורח חיים כפרי במדינה מפותחת להשתלבות בחברה מערבית מודרנית, על כל המשמעו זהה.

עם המעבר לישראל התפרקו המITTERות החברתיות המסורתיות. קשיי ההסתגלות של עלי א-תיאופיה נובעים בעיקר מקשיי בתפיסת המציאות הCOLLECTIVE של החברה הישראלית ובתפיסת התנהגותם בתחום מציאות זו. תפיסת המציאות החדשה ופירושה א-הבנייה. מה שחשוב בתרבות אחת עלול להתרפה ללא חשוב בתרבויות אחרות.

כדי להקל על עלי א-תיאופיה ולסייע להם להשתלב בחברה הישראלית, יש היום מספר לא מבוטל של **מגשרים תרבותיים** בתחוםים שונים, כגון חינוך, בריאות ורווחה. בפרויקט PACT מועסקים מנגשרים הממלאים תפקיד חיוני בקידום אוכלוסיות עלי א-תיאופיה.

מגשר תרבותי המסוגן לצמצם את ההבדלים בין המהגר לחברת הקולטת יוצר הבנה בין-תרבותית. מגשר תרבותי מגשר בין אינדיידואלים, קבוצות וארגונים. תפקיד הגישור התרבותי משתנה בהתאם למטרות - מאיסוף מידע ומחקר לשם קידום תוכניות המתאימות לאוכלוסיות העולמים ועד להתרבות

* מהגרים ועלים חדשים - שני המונחים במאמר מתיחסים לאומה אוכלוסייה.

ברצוני להציג כמה דוגמאות להצלחות בעבודותם היומיומיות של מגשרים ומגשרות עם ילדים ועם אנשי מקצוע שונים.

♦ מדבר באירוע של קונפליקט עקב אי-הבנה בין גננת בן לבן אב מבני הקהילה. בן של האב, בן שלישי, אטור בשלב מוקדם בגין הילד עם בעיות רגשות המתחבטות, בין היתר, במופנסות, בחומר ביטחון ובלקשי להתחבר עם שאר הילדים בגין הגננת הזמין את האב והסבירה לו שהוא ממיליצה שהילד ישתתף בחוג דרמה כדי לרכוש ביטחון ופתרונות. האב הסכים וחתם על-פי המתבקש ואף הביע את רצונו להשתתף בחוג הדרכה להורים. ראי לציין שלא נאמר לאב כי מדובר בטיפול רגשי אלא בחוג דרמה. הילד השתתף בטיפול רגשי במשך שנה אחת. בשנה השנייה, בהיותו בן ארבע, שבו התקשרה הגננת אל האב ואמרה שהוא ממיליצה שהבן ימשיך להיות בטיפול רגשי כמו השנה שעברה. כששמעו האב שמדובר בטיפול, הוא נדנהם ואף כעס מאוד על הגננת, עד כדי כך שאימס לפגוע בה. לדבריו, הבן שלו "בסדר גמור" וחכם ולא צריך טיפול. הגננת נלחצה ומיורה לתקשר אל המגשרת. היא סיפרה לה על האירוע ושהאב כועס ומאיים עליו. המגשרת לא הסתפקה בשיחת הטלפון עם הגננת וקבעה אליה שיחה לבירור עמוק מעמיק של העניין. אחרי ששמעה את גרטת הגננת, הזמיןה המגשרת את האב לשיחה. האב סיפר לה שהבנה שעברה החתימה אותו על הסכמה שבנו ישתתף בחוג דרמה ולא נאמר לו דבר על טיפול. הוא טען שבנו חכם ולא טיפש. המגשרת הרגעה את האב והסבירה לו ברגשות את מהות

או הزادות יתרה אתם המגשר אין יכול לייצג נכהña את הבעיה האקמטית שלהם כלפי נותני שירותים. ההגנה היתירה נובעת מ הצורך של המגשר להימנע מסיטואציה מביבה כאשר ילדים נושאים הנטאפים Cainavim או פרימיטיביים בעלי החברה המאוחרת. בנקיטת הגנה יתרה המגשר יוצר מסר מעוות ואי-הבנייה בין הצדדים.

♦ המגשר נדרש להפעיל מיומנויות רגשיות-פסיכולוגיות בהתמודדות עם צעדים שעולים להפניות אליו שני הצדדים. במצב זהה המגשר עשוי לבחור בצעד קל, צר או פשוטי מאוד בהתמודדות עם הקונפליקטים. נסוף על קונפליקטים בין הצדדים, עשויים להתעורר קונפליקטים בין בני זוג בעניינים הקרובים לטיפול בילדים. למשל, בשעה שמתגלה אצל הילד בעיה התפתחותית, הורה אחד על להתנגד לסוג הטיפול המוצע לילדים. תפקיד המגשר במצב של קונפליקט בין ההורים מסווג, והוא דורש סבלנות רבה, אמפתיה והבנה. יתרה מזה, קרלה שהמגשר פיתח כעס כלפי עליים כאשר הרגש כי למרות הסיווע שקיבלו הם לא התקדמו או שפיתחו תלות ונזקקות בלי שהעוזו לעזור לעצםם ולבני משפחתם.

♦ לעיתים יש למגשר קושי לפתח בשיחה על נושאים הנחשבים טאבו בתרבותו של המהגר. במקרה זהה המגשר עלול לנתקוט עמדה של נסיגה ולהטיט את הנושא לעניינים אחרים.

magshar שהוא ער למורכבות תפקיתו ולמלכודות שלולות לאروب לו יוכל לבצע את משימתו ביעילות רבה.

♦ בכמה מקרים התנגדו הורים לשיטת פעולה עם המגשרות כאשר נודע להם שrazilם אוטרו בעיות התפתחות. כשהורים התבוננו לחותם על הסכמה להפנית הילדים למקום להתפתחות הילד קיבלת טיפול חלום, הם התנגדו. ברוב המקרים התכוחו הורים לערך של הילד יש בעיה, האשימו את הממסד ואת המגשרות, בשיכם את המגשרות למסד. נשא ההתנגדות במקרים כאלו הובא להדרכה, ובמקרים רבים הצליחו המגשרות להתמודד עם התנגדותם ואף שכנעו את הורים לשיטת פעולה הטיפול בילדיהם. כיום תמונה המצב של הורים המתנגדים לטיפול בילדים השתנתה מאוד, בעיקר בזכות עמדותם של המגשרות שצברו ניסיון וידע אין להתמודד עם התנגדות בסבלנות ובריגושים הרבה.

♦ מורה באחד מבתי הספר שלוחה הביתה תלמיד בטענה שהוא מפיער בשיעור. התלמיד הושעה לכמה ימים עקב התנהגות לא ראייה, לפי טענת המורה, וכל זה בלי לזמן את הורים ובליל לדבר אטם. האם פגשה את המגשרת וסיפרה שבנה שוהה בבית כי המורה אינה שולחת בשפה העברית. המגשרת התקשרה לבית הספר, קבעה פגישה עם המורה והביעה אתה לפגישה את האם ואת התלמיד. בפגישה התחללה המורה לדבר ביל "لتת מקומ" לאם ולילד, והתיחה בתלמיד אשומות. הילד נפגע מאוד והתחיל לבלוט. בתלמיד, שכעס על סגנון דיבורו של המורה ועל המגשרת, שכעס על קר שיאינה אפשרות לאם ולתלמיד לדבר, דרצה שיתינתן מקום גם לקולם. האם סיפרה שבנה ילד טוב בבית, ושאה סיפר לה שבבית ספר יש ילדים שמציקים לו ושהמורה תמיד מתנצלת עליו. התלמיד סיפר את מה שהוא מרגש, והמורה הופתעה מאוד. המורה התנצלה על כך שלא דברה עם התלמיד ארבע עיניים ולא הייתה קשובה אליו. מעורבות המגשרת שינתה את המציאות בעבור התלמיד.

לשם חתנו, יש דוגמאות רבות מאוד של הצלחה בעבודתם היומיומית של המגשרים בשטח. תפוקיד הנישור חשוב ביותר בעניין, בעיקר בקשרם לתקינות לאוכלוסיות העולים החדשם בכלל, ובתקינות הקשרות בחינוך בגיל הרך בפרט. חיזוק הקשר ושיתוף הפעולה בין הורים, הילדים והציגות המקצועית הוא עניין חשוב. קשר זה ישא פרי כאשר גישור מוצלח מחבר את העולים ישקיעו מחשבה ואנרגיה כדי לשדרג את תפוקיד הגישור ולהעלותו לרמה המקצועית ביותר.

הטיפול הרגשי, ובתוך כך הדגישה כי לא מדובר בבעיה באינטלקטואלית של בנו אלא ברצון לעזור לו לרכוש בטיחון ולהיפתח יותר. האב הבין את המטרת אבל שאל למה לא הסביר לו מושך, בישיבה של צוות רב-אלה. בעקבות מקרה זה סוכם, בישיבה של צוות רב-מקצועי ביחידת התפתחותית, שהחליטה טיפולית בילדים שמחיבת את הסכם הורים וחთימתם לא תבוצע בלי מעורבות של המגשרת. לתפקידה של המגשרת ביחידת התפתחותית חשיבות גדולה בטיפול באוכלוסיות עלי אתיופיה.

♦ עוד מקרה התערבות של מגשרת: בקט גן בשכונה שהמגשרת עבדת בה נוצר קשיי בשל ילד מבני הקהילה, בן שנתיים ושמונה חודשים, שלא נמל מהחיטולים. היה צורך תכוף להחליף לו חיטולים. אבל פעם שהיה הוא שמעה בקרורת ובუיק תלונות מהוצאות מהגורי בקט גן. בשנה השנייה, כשהילד עבר לעיר, אך עירוני, החליטו הורים שלא לרשום אותו לגן. אך עירוני, החליטו הרים בשכונה ושם לב שילד הזה, שהכירו אותו בקט גן, לא נמצא באף גן. היה התקשר להמשפחה, דיברה עם האם וניסתה לברר מה קורה. האם סיפרה לה שימוש שהילד עדין לא גמול החילתו להשairo בבית ולא לשולח אותו לגן. המגשרת דווחה מיד לכל הגורמים הנוגעים בדבר והשיפה על כך שהילד יסודר בגן והאם תקבל הדריכה והכוונה. המגשרת עצמה הדריכה את האם איך לגמול את בנה וגם הציעה לה לבקר בגן לעיתים קרובות אם יש צורך להחליף חיטולים לבנה. הלוי והדריכה של המגשרת נתן לאם כוח ותחשוש שחרורו ואף יכולת לשיטת פעולה עם הוצאות החינוכי בגן, והוא כבר אינה מרגישה מאימת כפי שחששה בעבר על-ידי הוצאות של הקט גן.

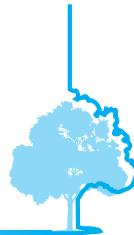
♦ בمعنى מסוים הבחינה הגנט שילדיה שהייתה תוססת ומלאה שמחת חיים הפכה פתאום להיוולד עצובה ואדישה לטובבים אותה. למורות ניסיונות להגדיל אותה ולהחזיר אותה לצבב היולדת. הגנט פנתה לגלות מה גרם לשינוי בצבב היולדת. הגנט פנתה אל המגשרת וזה יזמה ביקור בית. מתרבר שהאב, שהילדיה הייתה קשורה אליו מאוד, נסע לאתיופיה, וזה מה שגרם לה להרניש רע - אבל היא לא יכולה להסביר זאת לננטת. בעקבות הסיפור הזה יזמה המגשרת כינוס של כל הורים לאסיפה, והם קיבלו הסבר על הצורך לעדכן את הגנט בכל שניי שמתරחש בבית כדי שצוות הגן יוכל לעזור לילדים.

יחסיו גומלין אקדמיה-שדה: המקורה של בית הספר "גבים"

תיאור המעורבות של מכללת קי בתכניות לקידום ילדים יוצאי העדה האתנית

המאמר מציג את השותפות בין המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קי (להלן מכללת קי) לבין השדה החינוכי בהקשר של תכנית PACT. תחילת נציג את הרציון של שותפות זו, את מאפייני העבודה של מכללת קי עם הצוותים החינוכיים בבתי ספר ובמוסדות אחרים ואת עקרונות העבודה עם הילדים. לאחר מכן נציג את בית הספר "גבים" להדגמת השותפות מכללה - בית ספר. במסגרת זו נתאר את תכנית PACT בבית הספר ואת תוכריה. המאמר יאפשר לקרוא להתוודע לתרומה הייחודית של שותף הפעולה בין מכללה אקדמית לחינוך ובתי ספר, וכן לתנאים הנחוצים למימוש האפשרויות הגלומות בשותפות זו.

רקע

הפעולות בשנים האחרונות נערכו על ידי קרית גת, קרית מלאכי, לוד וירושלים. בשנת הלימודים תשס"ב הוחבה פעילותה של המכללה בעמדת תכנית+. PACT+. תכנית זו ממשיכה את הלוי שניתן לילדים בגין הילדים ומסייעת להם להתחילה בהצלחה את דרכם בבית הספר.

החל משנת הלימודים תשס"ד מפעילה המכללה במסגרת PACT תכנית "לאיתור ולקידום התפתחות". תכנית זו פועלת במקומות ים. מגוון התכניות הללו, במסגרת התכנית הכלכלית של PACT, יוצר רצף של עשייה חינוכית והתפתחותית מגיל שנה וחצי עד גיל עשר. הוצאות האקדמי של המכללה צבר במשך השנים ידע וניסiouן רב בעבודה יהודית זו, והוא מנחה את הוצאות המפעילים את תכנית PACT גם בעיר אחרות.

הרציון

בשנות השמונים והתשעים של המאה ה-20 נערכו בעולם מחקרים בתחום איקות ההוראה בבתי ספר יסודיים, בבתי ספר TICKONIM ו בתכניות ההכשרה להוראה (Goodlad, 1984, 1994). מסקנת החוקרים הייתה שמודדות החינוך ומיסודות ההכשרה זוקקים להתחדשות. בשנים אלו גברה ההבנה של התנסות במוסדות החינוך יש ערך רב ושיש לתת לה דגש רב יותר בהכשרה. החוקרים האמינו שהתחדשות בתים ספר תמצמיח מורים מצטיינים, שמורים אלה

מכללת קי היא המכללה לחינוך הגודלה ביותר בנגב. היא עוסקת בהכשרת עובדי הוראה ובהתפתחותם המקצועית ומעורבת בפיתוח ובלתי מוגן רב של תכניות חינוכיות בחינוך הפורמלי ובחינוך הבלתי פורמלי.

מעורבותה של המכללה בשדה החינוך החלה בשנות התשעים של המאה ה-20, עם הקמת תכנית "שלושים היישובים" במצור הבדווי. היא העמיקה את מעורבותה בפועלות החינוכית במצור היהודי באמצעות פיתוח והפעלה של תוכניות לקידום השפה והחשיבה המתמטית של אוכלוסיות יהודיות, כדוגמת תכנית PACT הפועלת לצמצום פערים בקרב ילדים יוצאי העדה האתנית. בשנים האחרונות המכללה מפעילה תוכניות שונות, למשל - פיתוח מציאות במתמטיקה בקרב תלמידים בעלי הישגים טובים בתחום זה בבתי ספר יסודיים.

מעורבות המכללה בתכנית PACT החלה בשנות הלימודים תשנ"ט בעקבות פניותה של הגברת ריקי ארידן, מנהלת התכנית בbara שבע, אל ד"ר רות שיין ז"ל, שERICA את המסלול לגיל הרך במכללה באותה שנה. היום התכנית פועלת בעיר ב-41 גני ילדים שבהם מתהננים ילדים יוצאי העדה ובוגרי הילדי של הרוחה החינוכית. בעקבות הצלחתה הורחבה

**רקי בורוכובסקי-חדד
אתי כהן
ליורה פוא גLOSEKA
חיה קפלן
יעדית שר**

* התקבלה הסכמת ניהול בית הספר לצוין שם בית הספר.
המנלה הוא אחד מכותבי המאמר.

במסגרות החינוכיות מבאים עם לשותפות ניסיון מעשי רב וידע שבחלקו הוא סמי. המפגש עם האקדמיה מסיע לצוותים להפוך את הידע הסכומי לידע גלוי וזמין, להמלילו, לעגנו בידע תאורטי עדכני וליצור גם את תאוריית הפעולה שלהם (Argyris & Schon, 1974; Eraut, 1994).

מאפייני המעורבות של מכללת קי' בשדה החינוכי מאפייני העבודה עם הצוותים החינוכיים יצירת קהילות לומדות

הקהילות הלומדות הן המסגרת המאפשרת את קיומו של השיח המקצועי שלו שותפים חינוכיים, הסטודנטים והמורים. המכללה מוכננת קהילות לומדות בכל תכנית, לרבות בתכנית פאקט. אפשר למדוד על כך מהדוגמה של בית ספר "גבים" בבאר שבע, שימושות בו שתי תכניות לקידום השפה, האחת בכיתות א'-ב' והשנייה בכיתות א'-ה'. בתכנית המיועדת לכיתות א'-ב' מתקיימים מפגשים קבועים בין המומחה מן המכללה לבין כל הגורמים המתפללים בתלמידים: מחנכות, סייעות, כורת שלוב, סטודנטים, קלינאיות תקשורת, מגשרת ועוד. במפגשים אלה מדגימה המומחה כיצד מתרבים את מקומו המדוקדק של התלמיד בתהילך רכישת הקריאה. לאחר שלב האיתור יש להיערך לשלב ייבוש העובדה ודריכי הלמידה-ההוראה. היררכות זו מתבצעת בשיח בצוות שבו משתפים כל השותפים בשיטה. כדי להבטיח עובדה יعلاה וטובה של כל השותפים בשיטה. כדי להבטיח עובדה יعلاה וטובה של קורס עבור הסטודנטיות, שהן קבוצה אחת זה נבנה קורס עבור הסטודנטים, שהן קבוצה אחת בקרבת השותפים, ונושאו - עיקרי תכנית העבודה.

השיח המקצועי מתנהל בין כל השותפים, וכל צד מביא עמו ידע ייחודי בעל ערך. מפגשים אלה מAIRים לכל אחד מן השותפים הביטים שהוא אינו ער להם. באמצעות הדיאלוג והחלפת המשמעויות נבנית בקהליה שפה מיליציות משותפת וכל המאמצים של הפעילים בתכנית מתריכים במטרות המשותפות ובדריכי השגתן.

ה��פותחות טקסטואית מתמדת וטמעת התפיסה החינוכית

השותפים בתכניות החינוכיות נהנים במהלך עבודתם מליווי מקצועי של מפתחי התכניות - המומחים מן המכללה. הפעלת תכנית חינוכית נדרשת לסוגיה של התאמת הרצכים למסגרת שהיא פועלת בה:

ישתלבבו במוסדות להכשרת מורים והלו יכשרו מורים מצטיינים אחרים. החוקרים סברו כי מערכת החינוך והמוסדות להכשרת מורים יקודמו בדרך זו. השקפה זו הובילה ליצירת שותפות בין בית הספר לבני המכללות להוראה (Goodlad, 1990; Sirotnik, 2001).

המפגש בין מעשה ההוראה והעשה החינוכית בบทוי הספר לבין התרבות האקדמית של המכללות יצר "תרבות של שלישיית". תרבויות זו הדגישה את התואריות של העשייה ואת הצורך בבנייה תאוריות בעקבות המעשה. הקהילות הלומדות, הכוללות את נציגי ההכשרה, את הסטודנטים ואת צוותי ההוראה, הן הטיין החשובה של תרבות חדשה זו. השיח שהתקיים בטור הקהיליות השפיע הן על תכניות ההכשרה במכללות הן על העשייה הבית ספרית.

בד בבד עם התהlications שהתרחשו בהכשרה המורים בעולם עלתה במכללת קי' אי שביעות רצון מההכשרה "המסורתית". ההכרה "המסורתית" הדגישה את הלימודים התאורטיים מתוך ציפיה שפרקבי ההוראה ישלבו בין סוגי הדושים ויביאו אותם לידי ביוטי בעבודתם בשדה. ההכרה בקי' (Shulman, 1987) שידע של ההוראה נבנה בשיטה הביאה את צוות בית הספר היסודי ליצור שותפות עם כמה בתים ספר בעיר. נוסף על מחקרים שעסקו באיכות ההוראה (ראו לעיל) החל תהיליך אקדמי-%;"> של המכללות בארץ. תהיליך זה חידד את הצורך בשימורה על ייחודה של הכשרה המורים והדגיש את חשיבות מעורבותן של המכללות בעשייה החינוכית בשדה החינוכי.

הנחת היסוד העיקרית של מעורבות המכללה בתכניות בשדה החינוכי היא שככל הצדדים המעורבים בשותפות יוצאים נשכרים. שותפות תתקיים לאורך זמן רק אם המעורבים בה חשים צורךיהם ממושכים ושהשותפות תורמת להם. בתכניות החינוכיות שפעילה המכללה אכן נשמר "עקרון השותפות" בין מומחים מן הצוות האקדמי לבין סטודנטים מהמכללה וביניהם לבין הצוותים הפועלים במסגרת החינוכיות. המומחים מן המכללה מפתחים את התכניות ונשכרים מן האפשרות ללוות אותן בשיטה בשדה ולעתים אף במחקר. תהיליך זה מאפשר יצירת ידע אקדמי חדש. הסטודנטים (המעורבים בתכניות) ערים לסוגיות המעשיות את מערכת החינוך וליצורchein של אוכלוסיות יהודיות. הם קונים ידע וניסיון שיאפשרו להם להתמודד בהצלחה עם הסוגיות הללו. הוצאות

והם משמשים מקור לגאווה, להנאה וללימוד השפה ותרבות המוצא בדרך זו נחשפים התלמידים גם לתרבות העברית וגם לתרבות האתiופית שממנה באו הוריהם.

תיעוד והערכתה

תיעוד והערכתה נעשים בכל התכניות החינוכיות שmpsפulia המכללה. התיעוד משמש לצורך מעקב צמוד ולשם בניית תכניות עבודה שוטפות וכן לאיתור קשיים הדורשים התייחסות ולבון במהלך העשייה. נוסף על כך, מפתחי התכניות בונים כלים להערכתה מעצבת ומוסכמת. ראשיתו של תהליך זה באבחונים אישיים או ניתוחים תואמי ידע והתפתחות על-פי הסטנדרטים הנדרשים, המשכו בדוחות הערכה וסופה באבחונים אישיים או ניתוחים חזורים. כל הנתונים נאספים, נבדקים ומועבדים בהשוואה לקבוצת השווים כדי לבחון את נקודת הפתיחה של כל ילד, את התקדמותו במהלך התהליך ואת הישגיו בסיטואציה בהשוואה לבני גילתו.

המקרה של בית ספר "גבים"

רקע

בית ספר "גבים" הוא דוגמה למעורבות המכללה בשדה החינוכי. המכללה מעורבת בבית הספר שנים רבות, ומעורבותה באה ידי ביתיו בתחוםים שונים. תפיסת המעורבות, כפי שתוארה לעיל, מתקיימת בבית הספר הולכה למשעה. בית ספר "גבים" הוא בית ספר קהילתי ניסיוני למציאות, לספורט ולבリアות הגוף, השוכן בשכונה י"א בבאר שבע. יש בו 385 תלמידים, מרביתם בעלי יוצאי אתיופיה וחבר העמים (ברית המועצות לשעבר) מרקע חברתי-כלכלי נמוך. מدد הטיפוח של בית הספר הוא 9.37.

במשך השנים גובשה בבית הספר תפיסת חינוכית שמננה נגזרו הנחות היסוד ועקרונות העבודה. תכנית הניסוי של בית הספר נקראה "חינוך למציאות" כמנוף להצלחה בחינוך". את התכנית מלוחה, בתפקוד יעצצת אקדמית, ד"ר רמה קלויור, מרצה במכללת קרי. "מטרת התכנית היא לחנך את תלמידינו לשאוף ולהציג לעצם מטרות גבוהות ואתגרים לימודים, חברתיים והתנהגותיים, מתוך אמונה ביכולתם של כל תלמידינו להצליח" (מדובר מנהלת בית הספר). כל תלמידי בית הספר מושלים במסלולי מציאות, בתחוםי למידה שונים על-פי בחירתם: תחומיים אקדמיים - מתמטיקה, אנגלית ומדעים; תחומיים חברתיים - מניגות וቤת הצדק, ותחומיים יצירתיים, כגון כתיבה, מחול, מוזיקה, אמנות וدرמה. עוד תוכניות

אוכליות היעד, כוח האדם והסביבה הלימודית. לשם כך דרושה חשיבה מתמדת ומطن מענה העולם. הליווי שנעשה לעיתים באופן יחידי ולעתים בקבוצות מסויע בכך. לדוגמה, הליווי בבניית תכניות העבודה בתכנית "לאיתור ולקיים התפתחות" בمعنىו ים ניתן במסגרת קבוצתית לכל מקומות ההתקפות. ליווי אישי, המתאים בתכנית זו, מתרחש בצפיפות של המנחה המקצועית בעובדה של מקומות השפה ההתקפות. המנחה מדגימה לפני מקומות השפה את העשייה החינוכית (מודל) ונוננת לה משוב על עובודתה.

מאפייני העבודה עם הילדים

למידה דיפרנציאלית, ריגשות לצרכים אישיים

בכל התכניות מתקיימת למידה דיפרנציאלית המשמשה למידה המותאמת לרמותו של כל ילד ולסגנון למידתו. בשנים עברו "הdifrencialot" באה לידי ביתוי בחלוקת לקבוצות קטנות, הומוגניות, ובהתאם התכנים לילדים בקבוצה. בעת האחونة נוסף גם הממד של ארגון הזמן, היינו - חלוקת השעות נעשית על-פי צרכיו של כל ילד. יש אף מקרים שלילדים זוכים לתגובה לימודי יחידני בפרק זמן שניים לפי צורכייהם.

ריגשות תרבותית-חברתית

כאמור, אחד מן העקרונות המנחים את דרך העבודה בתכנית הוא למידה בקבוצות קטנות, מעורבות מבחינת המגדר ו מבחינת המוצא. מסגרת מצומצמת זו מאפשרת בניה של קשר אישי עם כל אחד מן הילדים, יצירת אמון ביכולותיהם, ועידוד לקים אינטראקטיבית מילולית עם חבריهم. תשומת לב רבה ניתנת לתוכני הלימוד ודרך העברתם. מצד אחד - התכנים הנלמדים תואימים את מטרותיה המצוירות של התכנית, ומצד שני - הילדים זוכים להרחבת אופקים מתוך הנאה וסיפוק. דוגמה לכך יש בתכנית לקידום שפת הקרה, הכוללת אסופה של טקסטים מהזרים מן הקלאייקה של ספרות הילדים העברית. הטקסטים הללו מוכרים לכל ילדי ישראל ואהובים עליהם. העיסוק בטקסטים אלו מסיע לאוכלוסיות בעלות נגישות חילונית לשפה ולספרות העברית להיחשף אליהם. הלמידה באמצעות טקסטים מהזרים מגבירה את ההנאה ממנה (צ'וקובסקי בתרגום דודה קרול, 1985). בשלבים מתקדים בתכנית גני הילדים מובאים לפני הילדים טקסטים נרטיביים המטורגנים מהשפה האמהרית,

תכנית +PACT+, שנכנסה לבית הספר לפני תשעה שנים, היא אחת מהתכניות המוצלחות שהביאו אוטמו לתובנות חדשות בקשר לתפיסת הוראת הקרהיה ולגישה להוראת תלמידים עולים. התכנית הייתה בסיס ל תפיסת החינוכית שגורסת אין תלמיד שלא יוכל להצליח ולהצליח ושהאפשר לשבר את הקשר בין מצב חברתי-כלכלי לבין הישגים לימודיים. מלכתחילה היה ברור לנו שהגורם המתערב בתכנית +PACT+ יהיה מכללת קי. ידוענו, מותוק הקשר ההדוק שלנו עם המכללה, שהן האנשים במכללה הן הגיעו העומדת בבסיסים עבדותם יסייעו לנו בדרך הטובה ביותר להצליח ולהציג את מטרותיהם. ואנחנו התערבות זו נשאה פרי ושיםusa מודל לכל בתיה הספר בעיר. בעקבותינו הלכו עוד בתיה ספר וביקשו לשותף פעולה עם המכללה.

אפשר לומר שמקニית תכנית +PACT+ בבית הספר הרווחנו כלנו: התלמידים שהישגיהם עלו בשפה ובחשבון, והם היו בסופו של דבר מעיל הממוחיע הארצי, המורות שהוצעו והተמكזו בהוראת השפה והו שותפות לבניית תכניות חדשות בתחום, בית הספר שזכה בסטודנטים מצוינים שמקצתם מצאו עבודה בבית ספרנו, ומכללה שמצויה בבית הספר כר

למחקרים ולפיתוח אקדמי".

יחודיות הפעולות בבית הספר: מיל"ת - מסגרת יום לימודים ארוך הכלול הזנה, תגבור לימודי והעשרה, תכנית קרן קר"ב ותכניות לצמצום פערם כדוגמת תכניות +PACT ותפנית.

פרחוי הראה מתכניות הכרה שומות במכללה מתנסים בכל שנה בבית הספר והם מעורבים בח' בית הספר בתחוםים שונים. משנת הלימודים תשנ"ז בית הספר הוא בית ספר עמי-מכללה. כשתכנית +PACT החללה לפועל בבית הספר, היה זה אך טבעי שצאות בית הספר יבחר במכללה להיות הגורם המתערב. מנהלת בית הספר מתארת את מעורבות המכללה בבית הספר כך: "אנו רואים במכללת קי' שותפה להפתוחות המקצועית שלנו בכל התחומים. מכללת קי' הייתה שותפה, ואנו שותפים לה, בפיתוח תוכניות שונות, בתחום בריאות הגוף והספורט, בתחום החינוך המקצועי, בתחום הגישה המתמטית ובתחום הקהילתי. המכללה נתנה את חסונה לתכנית הניסוי שהביאה את בית ספרנו להישגים גבוהים מהמומוצע ב מבחנים חיצוניים, כגון מבחני מיצ"ב ו מבחני אח"ם המודדים אקלים בית ספר. מאז ומתמיד התמכו סטודנטים של המכללה בבית ספרנו ותרמו להצלחתנו".

וinsky בהבנת הנקרה במודל הוראה המבוסס על שיח קבוצתי (Discussion-Based Teaching) באופן מתוכנן ושיטתי. התכנית מודגישה את חשיבותו של השיח בקרב התלמידים ובין המורה לתלמידים כבסיס ללמידה משמעותית (Henning, 2008, עמ' 1-9). מודל זה נועד להציג את ערנות המורים למאפיינים הטקסטואליים ולאפשרויות העבודה עם הטקסט, להעשיר את הידע של התלמידים ולהציג את העניין בטקסט מידע ואת המוטיבציה לקריאתנו. ד"ר אתי כהן מלווה את המורות בהוראת עמיתים, בהדגמות הוראה ובכתיבה משותפת של תכנון השיעורים. על-פי בקשת בית הספר, בשנת הלימודים תשע"א יושלב המחשב בתכנית ההוראה-למידה בכל היכרותם שבנה פועלת תכנית +PACT.

תיאור היחסים הלימודים

השנים הרבות של הליווי המ乞וצי בבית הספר יצרו בקרב כל הגורמים המתפלים שפה משותפת ודפוסי עבודה מקוצעים אחידים. אלה אינם לידי ביתו בהישגי התלמידים יוצאי העדה האתנופית, הישגים שהשתפרו משנה לשנה. להלן דוגמה לשיפור הישגים. הממצאים נלקחו מדווקה ההערכה המנסכם לשנת 2009 בקרב תלמידי כיתות ד' שלמדו בתכנית ארבע שנים.

הבנייה הנקרה של טקסט מידע - כיתות ד'

בהבנת טקסט המידע ניכר שיפור בקרב קבוצת התלמידים יוצאי אתיופיה, אשר התבטה בירודה בולטת של מספר התלמידים שהישגים חלשים. בשתי הרמות הננקוטות היו בתחילת השנה 8 מתוך 10 תלמידים ובסיוף השנה מ怒ר רק תלמיד אחד מ怒ר 9. בסוף השנה הגיעו 8 תלמידים (88%) לשתי הרמות הגבוהות בהישגים (90-100%).

הבנייה הנקרה של טקסט סיפורי ניכרת מוגמת עלייה בשתי הקבוצות. בקרב ילדי +PACT השיפור בולט מאוד 9 מתוך 10 תלמידים הגיעו לרמה הגבוהה ביותר של הישגים לעומת 3 תלמידים שהגיעו להישגים זה בתחילת השנה. ניכרת עלייה של 60% במספר התלמידים ברמה הגבוהה (90-100%). הישגים התלמידים שלמדו בתכנית הכתיבה עלן אף הם, אך הם נפולים מהישגי התלמידים שלמדו בתכנית +PACT.

הישגים דומים נצפו בכל שנה ברכזיות. נראה שגם תוכאה של ההשקעה בהוראה הקריאה בכיתות

תכנית +PACT בבית הספר

כאמור, התכנית פועלת בבית הספר משנת הלימודים תשס"ב. בשנים האחרונים התכנית מתמקדת בתחום השפה בcities א'-ד'. שתי מנחות כן המכילה פיתוח תכניות לקידום שפתי, והן מלויות אותן בבית הספר. תכנית אחת הפועלת בכיתות א'-ב' שמה דגש על הוראת הקריאה במודל קליני-פרטני. המכנה אילנה לוגסי, מומחית בקריאה ובליקויי קריאה, מקיימת ישיבות צוות מורחבות עם כל הצוות המתפלל בכיתות א'-ב'. היא מבצעת אבחוני קריאה בנוכחות הצוות ומסבירה את השתמעויות האבחונים לתכנית העבודה. יחד עם הצוות ובהתאם על תוצאות האבחונים נבנית תכנית עבודה עבור כל תלמיד. סטודנטיות הלומדות במכילה בתכנית בבית הספר הייסודי משלבות בכיתות בית הספר במסגרת ההתנסות בהוראה שהיא חלק ממודל העמימות. בעקבות הפעלת התכנית בבית הספר, סטודנטיות לומדות קורס הנitin על ידי אילנה לוגסי, מנחת התכנית בבית הספר. הלימוד מאפשר להן לפעול בהלימה עם צוות בית הספר ולהשתתף באופן פעיל באמצעות המשותף.

התכנית השנייה נכתבה על ידי ד"ר אתי כהן, מומחית בהבנת הנקרה. תכנית זו פועלת בכיתות ג'-ד', והיא

לוח 1: הבנת טקסט מידע בקרב יידי PACT וככל תלמידי הכתיבה

קבוצה										רמת ההישג	
תלמידים שלמדו בתכנית פאקט					תלמידים שלמדו בתכנית הכתיבה						
טקסט מידע תחيلي		טקסט מידע סופי		טקסט מידע תחيلي		טקסט מידע סופי		טקסט מידע תחيلي			
אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים		
44.5%	4	0%	0	54%	33	12%	8	100-90			
44.5%	4	20%	2	21%	13	22%	14	89-80			
11%	1	60%	6	23%	14	32%	21	79-60			
0%	0	20%	2	2%	1	34%	22	59-0			
100%	9	100%	10	100%	61	100%	65	סה"כ			

לוח 2: הבנת טקסט סיפור בקרב יידי +PACT וככל תלמידי הכתיבה

קבוצה										רמת ההישג	
תלמידים שלמדו בתכנית פאקט					תלמידים שלמדו בתכנית הכתיבה						
טקסט סיפור תחيلي		טקסט סיפור סופי		טקסט סיפור תחيلي		טקסט סיפור סופי		טקסט סיפור תחيلي			
אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים	אחוזים	מספר תלמידים		
90%	9	30%	3	56%	35	25%	16	100-90			
0%	0	10%	1	24%	15	22%	14	89-80			
10%	1	40%	4	15%	9	26%	17	79-60			
0%	0	20%	2	5%	3	28%	18	59-0			
100%	10	100%	10	100%	62	100%	65	סה"כ			

שני עקרונות בלטו בעבודת הוצאותים עם התלמידים: רגשות חברתיות-תרבותיות ועובדות דיפרנציאלית מותאמת לצרכים האישיים של כל אחד ואחת. המאמר מציג תמונה מצוב חיויבות בתחום הלימוד. לאור הישגים אלה באוכלוסיות התלמידים, המאפיינית על-פי דוחות שונים בתחום-הישגיות (חביב, הלבן-אלית, שץ ואלטוג, 2010), התעוררה סקרנותנו כלפי תפקודם של אוכלוסייה זו בתחום החברתי-רגשי ככלל, ובפרט במאפייניה של תחושות השיקות והמעורבות החברתיות של התלמידים בחו"ל בית הספר. בכך הארגונו ותעוררנו שאלת אפיונה של הסבב החינוכית-רגשית-חברתית של בית הספר שבו לומדים הילדיים ויצאי העדה האתנופית.

הפניות ורשימתביבליוגרפיה
מלאה למאמר זה ניתן למצוא באטר אשלים
www.ashalim.org.il

א', אשר בסיסו את הקריאה המדעית ואת שיקוף הקריאה, וכן של תכנית הבנת הנ Kraea והעשרה הידע באמצעות טקסט מידע. תוצאות חזורות אלה, שהצבעו על צמצום פערים בין התלמידים שיעידי אתופיה לבין שאר תלמידי הכתיבה, העידו שייפוי התרבותית בתחום הלימודי הושג וכי יחד עם צוות בית הספר הצלחנו להתוות דרך לשילובם הלימודי של התלמידים יוצאי אתופיה בחברת תלמידי בית הספר. מנהלת בית הספר הוסיפה כי העבודה הממוקדת עם התלמידים יוצאי אתופיה חזקה גם את התלמידים האחרים שנמנו משינוי דפוסי העבודה בבית הספר.

דברי סיום

בماמר זה הצגנו את מאפייני העבודה של צוות חינוכי ממקלחת קי' עם צוותים חינוכיים בבתי ספר ובמוסגרות אחרות ואת עקרונות העבודה עם הילדים. עקרונות אלה יושמו בבית הספר "גבים". צוות המכללה וצוות בית הספר פעלו יחד כקהילה לומדת שאפשרה התפתחות מקצועית מיטבית גם לצוות בית הספר.

הגוג'ו נמצא למרחק אלפי מילין מכאן אבל עדין קרוב ללב

"גם אם הקיר, התקירה והרצפה הם מחומר
טיליים וחולום, אקרם בית..."

(יאיר הורבאי)

עצמאות ושיכות, בעודם מוחזקים מ滿 הבית. זדמננו לא רק שיח רגשי, רלוונטי ומרתק בתוכה קבוצת הילדים, אלא שימושו גם כר פורה לשיח הורה-ילד. סביבה חיوية אוניברסלית ובאותה עת אישית במחותה. פעילותם שערכו סביב ספרים אלה, ובן נטלו חלק פעיל הורים יצאי הקהילה, פתחו - בראש ובראשונה לילדייהם - צוהר לבית שבו חי הורייהם חיים שלמים: אהבו, חלמו ויצרו, וממנו יצאו חドורי תקווה אל המסע רצוף המהמות, המMESSיות והמטפוריות אחד, אל הבית שעליו חלמו הדורות שקדמו להם, שונה כל כך, אחר כל כך, ובנינו עדין לא תמה.

דוביילה בסיפור "דוביילה בונה בית" אינו מරחיק נודד. כעבור זמן לא רב הוא מוצא ארץ ריק והופך אותו לבית. הוא נוקט עצמאות, יוזמה ונחישות, מגלה شيء די במצב בית אלא יש להפכו לכזה, ועזרה מבוחץ לא תזיק. אולי אף תועל. עכברון מסיע לדוביילה לפרוץ דלת וחלון, דוביילה תולה וילונות, אולם אט-אט דוביילה מגלה שלסוע יש מחיה. חברים נוספים, אהובים ככל شيء, מצטרפים. חלומו של דוביילה על פינה משלו נגוז. דוביילה בוחר לחדש את המסע, להוtier מאחור חברים אהובים, חפצים וריחות, ולחפש ארץ חדש Shiheila לו בבית. עד כאן הסיפור.

יחידת הפעולות עם הספר כללת פעילות של דיוון סביב מהלך העלילה ופעולם של הגיבורים; התקיים שיח על הכנסת אורחים, פשרה וקבלה, עזרה הדדיות; השם דגש על העשרה אוצר המילים ומיזן לקטגוריות בדרך משחקית מוחשית: יצירה משותפת של ארגד הבית של דוביילה, עם הילדים, יצירת חדרים שונים בתוכו ומיון הפריטים. בקבוצות אחרות ציירו הילדים את בית חלומותיהם.

בשלב זה של היחידה הזומן ההורים לפעולות, הילדים שחרזו את הספר בסיוו האביזרים, ואז התפננו לשאלת הגדולה שהציב הספר - כיצד

כתבה היא לא פעם בית שכלו טיליים וחלום, ראשיתם של מעש שבו אנו פורצים سبيل אל החלומות, פתוחים צוהר אל נשמתנו שכאב ושמחה, גגוע ותקווה, ציפייה ואכבה ממשיכים בה בערבוביה.

אך שם שהAMILIM והחלומות הם הבית, הם נקודת הייצאה, אליהם נשוב גם בסופו של המסע. השאייה לבית, רחני ופיizi אחד - מקום משלו, שאוכל לחתת בו מרגוע לנפשי לנפשי בסופו של יום, שאראה לחلك בו עם אהובי את שערות היום שלחיף, שאראה בו אי של יציבות ומצבר בטוח, וכן גם לרגע קל, מפני גלי המציאות המתדרפים על דלתותיו חדשים לבקרים, שאיפה זו היא ככל הנראה אוניברסלית. יש העסוקים כל חייהם בחיפוש, ביצירה ובעיצוב של הבית המושלם, יש המכתתים רגליםם בתקווה בשבילים מעלי אבק, ומרחיקים נודד רק כדי לגלות בסופו של יום כי המקום שהוא מאהר הוא-הוא בitem האקטי. אם כך ואם כך, זו חייה העומדת במרכזן של יצירות ספרות רבות מספור, ואף מקומה של ספרות הילדים אינו נפקד מהן.

הצורך בביטחון, בשיכוכת, באהבה ובקבלת, לצד החיפוש אחר פינה משלו, שבה אוכל לתת דרכו לחולמות, לרצונות ולשאיות, להיות עצמאי, להרגיש שיר - הוא לרכיבי יסוד בספרות וכן בשירה לילדים. ספרים מהסוג של "דוביילה בונה בית" מאות חיה שנhab, "עז החיים" ו"אבא ספר לי עוד" מאת נעמי שמואלם הם מהספרים הדנים בחוויה זו על היבטיה השונים, והם במאגר הספרים שאנו עוסקים בהם בתכנית אוור - תכנית השפה והאורינות הפעולית במסגרת PACT בוגני הילדים שייצאי הקהילה האתיפות מבקרים בהם.

ספרים אלה, העוסקים בהוiotת הבית, בחוiotת החיפוש, במחותה המMESSיות והמטפוריות הנקיות בדרכם של הגיבורים בדרכם אל המקום שבו יחושו יותר

ליאת מירב

השולחן והחללה יוצרת בזריזות מפליה גוגו אקתיי... והילדים בעקבותיה. שלושים דקוט חלפו. לмотר לצין שהילדים לא חשו בזמן שחלף. בסופו של דבר ניצב על השולחן כפר אתיופי אוטנטני ולצדו ילדים גאים ואימהות גאות לא פחות שחוויה מעצימה. לנו, ה"פרנגים"**, לא יותר אלא להודות לה על שיחקה עם הילדים ועמנם חוותות ילדות, על כך שפתחה לנו צוהר אל הבית שמכמנו באהה, אל ריחות, צבעים ומוראות שהותירה מאחור, שלعالם יהו חלק מזוהותה, ואולי עתה - משניתה בידיה ההזדמנות - חלק מזוהותו של בנה. הגוגו אינם עוד רק מילים וחלים, חמר, ענפים וקס, הרחק באתיופיה, הוא חלק מהבית שבונתה כאן בישראל.

** פרנגים - לבני העור בשפה האקמארית

פתר דובייה את הבעיה? הבית צפוף מדי, דובייה בוחר לחפש בית אחר... הילדים העלו פתרונות של סוג בתים אחרים. בנקודה זו עבר כל כובד המשקל אל ההורים בני הקהילה. התבוננו יחד בצייר גדול של כפר אתיופי. התמונה עוררה התרגשות רבה בקרב ההורים והילדים כאחד. אימאה של יונתן החלה מסבירה בפירוט כל פרט ופרט בתשובה לשאלות הילדים. הילדים היו מרותקים. עוד אימהות החלו הצעה שיכינו לדובייה גוגו* והציגה לפני הילדים דגם שהכינה מבעוד מועד. "נחכם", אמרה אימאה של יונתן בלויית חירות ביישני, "אבל גוגו זה ככה..." אמרה ואחזה בחמר, בקש ובענפים שהיו במרכז

* גוגו - בקומה אתיופית

חינוך משפחתי: קבוצות למידה משפחתיות בקהילת יוצאי אתיופיה בישראל

מאז ומעולם המשפחה היא המקום שבו הילד מיצר ומרכיב את החלקים השונים שיבנו את התצרף שירכיב את זהותו הבוגרת. זה המקום שבו הילד רוכש חלק גדול מעולם הערכים שלולה אותו בחיו, ממקץ מינימיות חברתיות ורגשיות ועדרכי התנהגות בסיסיות שיאפשרו את תפקידו בחברה ובעולם. תפקידיה של המשפחה להעניק לילד את הסביבה התומכת ולהעביר לו ערכי תרבות ומסורת משפחתיות, שבטיות, קהילתיות ולאומיות.

בחברות מסורתיות רבות הילד נמצא מלידתו על גב ההורים ואחר כך לצדם בעת התפקיד היומי שלהם בבית ובשדה, והוא לומד את תפקידו בעולם באמצעות צפייה וחקיון. בהיעדר מערכות חינוך "מקצועיות" – התבוננות במובגרים בחיהם, הקשה "מקצועיות" – גמ ענישה פיזית, השתתפות בטקסים וכיוצא בהם – כל אלו משמשים, במשמעותם ובלא יותר, כלים ללימוד ואימוץ התרבות, מערכת המוסדות והערכים.

בחברות המודרניות התפתחו מערכות החינוך הפורמליות והלא-פורמליות הפועלות לצד המשפחה בתהליך זה ומחווקות בין הילד ובין התרבות שלתוכה הוא גדל.

לעתים מרכיבת החינוך "מקצועית" תומכת במסרים שמעבירה המשפחה ולעתים היא סותרת אותם. כך נוצרת מציאות מודרנית ופואט-מודרנית של מרכיבות ערכית ותרבותית, ומסרים משליימים מועברים לצד מסרים סותרים.

אור שחר

אור שחר, מנחה משפחות ורכז תקנית בהלהם (ילדים והורים לומדים)

♦ ההשתלבות המהירה יחסית של הילדים בתרבויות הישראלית, ובתוך כך לימוד השפה העברית, מחזקת את הילד ומשנה את תפקידו, ולעתים הוא משתמש גם נציג המשפחה או לפחות מהתווך ומתרגם (סלקטיבי...) בקשר עם הרשויות.

כאשר אל הקשיים האלה מצטרף ההכרה של המעבר התרבותי - הקשיים מועצמים. בתוך התרבות החדשנית שהמשפחה נחשפת אליה, ההורם מתקשים, או אינם יכולים, להעביר את ה-A.D.N. התרבותי שלהם לילדיהם. הרצף החינוכי העובר מהורה לידי לאורך דורות נשרב כאשר מערכות העורכים, תפיסות העולם והקווים התרבותיים שההורם מכירים אינם מתאימים עוד:

♦ Beyond החבורה באתיתופיה מעמידה את הקהילה והמשפחה המורחבות במרכז, החבורה בישראל כמעט מחדשת את מקומו של הילד במרכז החיים המשפחתי.

♦ קוד הכבוד ההיררכי כלפי בעלי סמכות, מבוגרים, גברים, הורים ואחים גדולים חשוב פחות בחבורה הישראלית. זו מודדת אנשים על-פי הישגיהם האישיים ולא על-פי מייקום בהיררכיה כלשהי.

♦ צניעות וציות, מערכם היסוד בחבורה האתיתופית, כמעט מוקצים בתפיסה החיים הישראלית.

♦ Beyond התרבות האתיתופית מעבירה מסרים באופן מרומז, התרבות הישראלית נתה לשירות ולעתים לבוטות.

♦ שיעור ניכר מהulosים שבאו מאזרחים כפריים אינים ידעים קרווא וכתווב, ואילו מערכת החינוך בישראל מעמידה את ידיעת הקריאה והכתיבה כיסודות הבניין החינוכי כולו.

♦ היהדות, אותה דת ותפיסה עולם היהודי אתיתופיה נאחזו בה, שילמו בעבורה מחיר כבד והתגאו בה כל כך, היא למעשה יהדות מקרית טרומת-הלקתית, והיא נטפסת כלל-רלוונטיות בישראל.

כך הילד וההוראה כאחד חשים, ביחסים רבים, כי ההוראה ותרבויותינו אינם רלוונטיים עוד ומבנה המשפחה יכול עזב טליתה.

עמותת יהלו"ם - רקע

במשך למגילת העצמאות ראתה המדינה העממית הלאומית הלאומית את אחד הערכים הבולטים לארץ ובקליטת העלייה את אחד הערכים הבולטים שלה. הן הממסד הרשמי והן קבוצות ייחידים מהמגזר השלישי מק"ם פנוגנו תמייה ועזרה רשמיים

במשך מאות שנים היה אורך חיים של רוב היהודים באתיתופיה כפר, והם התנהלו כחברה מסורתית השומרת על יהדותה ושנותה. הילדים גדלו בתחום משפחחה מורחבת שבה הילד אינו במרכז אלא בתחום ההיררכיה החברתית, והוא מטפס מעלה לאטנו במסך חייו. זהותו האישית היא חלק מהתצרף של המשפחה המורחבת והקהילה. מיפויו העולם של עליה לעתים קרובות תמונה של מערכות ערכיים "פשוטה" אך ברורה, ללא מסרים סותרים. במסגרת חינוכו, שנעשה על-ידי ההורם, האחים הגדולים, בני המשפחה המורחבת ובני הכפר, ספג הילד את הערכים המרכזיים של החברה: כבוד לכל מי שמוביל, צניעות, שמייה על דעתו ותחשווות "בבטן", ציון והשתלבות במשפחה ובקהילה באופן המועיל לכלל.

משפחה בעלייה

החל מ-1984 החלה עליה יהודית יהודית אתיתופיה לישראל (להלן: בני הקהילה), והיא נמשכת בימים אלה ממש. אורח החיים המסורתית-כפרי פוגש באורך חיים פוטס-מודרני-עירוני, אורח חיים שבו חיים של הורים וילדים

במשפחות רבות מתחנלים במסלולים שונים. רבים מההורם הוותיקים בישראל משקיעים את מרכזם וכוחם בצרפתה, בקרירה ו/או במימוש עצמאי, והילדים נחשפים פחות לעולם המבוגרים ומבלים חלק ניכר מזמן מחוץ להקשר המשפחה - בבית הספר, בחוגים, עם חברים ובעולם הווירטואלי והדיגיטלי.

בעולם מורכב שכזה, כל מערכת העברת המסורת, התרבותות והערכים מהורה ליד משתנה. לאחר שהילד חשוף להורי פחות שעות ומסרים התרבותיים והערקיים רבים וסותרים, הילד צריך ללמוד לבחור בעצמו בין ערכים שונים, מסורות ומנהגים שלעטים מתנגשים, וליצור את תרץ זהותו בתנאים מורכבים.

מהኒון שנוצר בישראל לאורך השנים עולה שהעליה לארץ, ובעיקר ממدينות בעלות תרבות מסורתית, יוצרת לחץ אדיר על המשפחה ומשנה את התפקיד של כל חבריה:

♦ העלייה, כמו כל הגירה מארץ לארץ, יוצרת המשפחה לחץכלכלי, ולעתים קרובות היא מחייבת את ההוראה לשנות מקצוע ולימוד שפה חדשה "באמצע החיים".

♦ מעמדן של הנשים מתחזק מאוד, שינוי הגורם מתחים רבים בתחום המשפחה.

ואלה הנחות היסוד של תכניות יהלו"ם:
1. הלימוד המשותף של ההורים והילדים הוא דרך
חשובה להעברת מסרים ערכיים מוחהורים
ליידיהם, והוא מאפשר בירור ערכי המשפחה
בתנאים "מוגנים" ובליוו מונחה.

2. לכל אדם ומשפחה יש מטען ערכי המסתתר
מאחורי מערכות כללים, חוקים ותנהגיות
משפחתניות. ראוי לחשוף ולרערן את המטען זהה,
ובמצב של עלייה חשוב לבחון את הרלוונטיות שלו.
כאשר הורה וילד יושבים יחד וועסקים, בהנחתית
מנחה, בשאלות של היסטוריה אישית, משפחתית
ולאומית, ובשאלות של זהות, תרבויות וערכים,
מוחאפשרת התעלות מעל ח"י חיים-ימים ומזהדקן
הקשר בין הורה לבין הילד.

בשנות העבודה הרבות הצטברו בייהלו"ם עדויות
ברורות לכך שבמהלך המפגשים נוצרים מצבים
נדירים למדי בחיה המשפחה:

♦ הילדים לומדים יחד עם הוריהם ומנהלים שיחות
סביב נושאים ערכיים שמעבר לח"י השגרה
המשפחתית.

♦ הילד רואה את הורה בתהילה של למידה ודין.
♦ הלימוד המשותף של מקורות, ניהול דין וצירה
משותפת מחזקים את הקשר בין הורה לילד
ומעניקים לו רבדים חדשים.

♦ המפגשים יוצרים או מחזקים דפוסים של תקשורת
משפחתית, גם מעבר למפגש עצמו.

♦ הורה צופה בילדיו במצב למידה שונים ולומד
לראותו ולהכירו מחזויות ראייה חדשות.

♦ אל אפילוים יהודים אלו נוסף בקבוצות
משפחתיות של ילדים עוד רוח: הישענות של
המנחה על ערכים, מסורות וסיפורי שמיינים
ההורים מאורך מזעם מספקת להם לגיטימציה
ומחזקת את מעמדם של ההורים בעיניהם
ובעיניו הילדים.

♦ הדגשת אותם ערכים, שעודם רלוונטיים בהוויה
המשפחתית והחברתית בישראל, מחזקיה לילדים
את מחושת הכבוד כלפי ההורים ותרבותם.

שיתוף הפעולה בין פאקט וייהלו"ם - תכניות משפחות לומדות

שיתוף הפעולה בין פאקט ובין יהלו"ם החל בשנת
2006. הוא התבסס על התפיסה המשותפת
לשני הארגונים, הרואה במשפחה את אבן היסוד
בבנייה זהות אישית וקהילתית של ילדים, ילדים
cotykiim.

וילונטרים לעולים החדשניים לאורך כל שנות קיומה
של מדינת ישראל.

במשך כ-62 שנים תוכנו והופעלו אין-ספור תכניות
תמיכה והתרבות המטפחות ומקדמות את הילדים
העלים או פעילות קבוצות למידה, תמיכה והכשרה
להורים. עם זאת, נדמה כי אין כמעט גופים המפעלים
קבוצות משפחתיות, אף שעדיין מקובל לראות
במשפחה את היסוד המשמעותי ביותר בצמיחתו
התקינה של הילד.

עמותת יהלו"ם (ילדים והורים לומדים) נוסדה ב-1996,
בתקופת גלי העלייה מחבר העמים (ברית המועצות
לשביר), כדי לצמצם, ولو במעט, את הפער התרבותי
שנוצר בין הורים לילדים עם עלייתם ארעה. בשלב
הראשון פותחו תכניות שאפשרו למוד משותף של
הורים וילדים במסגרת החינוך הפורמלי בבתי הספר.
ההורים הזמינו להכיר וללמוד את התכנים היהודיים
והישראלים שהילדים לומדים בתחום המקרא,

הציונות והחגיגים ובנושאים חברתיים.
היום יהלו"ם מתמחה בהכנת תכניות לימוד
משפחתיות, בהנאה ובכשרה של מנחי קבוצות.
יהלו"ם פועל בקרב אוכלוסיות עולים ותיקים ובקרב
אוכלוסיות מעורבות, במערכות החינוך הפורמלית
והלא-פורמלית, וכן ביצירת שיתופי פעולה עם
ארגוני השיכים מגזר השלישי, דוגמת פאקט.

(גננות, מותגבות, עובדות סוציאליות ועוד) והכשרה מENCHI קבוצות בני הקהילה, כפי שנעשה בשיתוף עם מכללת דוד ילין.

תכנית "משפחות לומדות"

התכניתית "קהילה משפחתיות לומדות", שפותחה ופעלת בהילו"ם יותר מעשר שנים, עברה תהליך של עיבוד וניסוי בשטח כדי להתאים לבני הקהילה. אנשי מקצוע בני הקהילה היו שותפים לכתיבתה מחדש של התוכנית, מתוך בחינת רגשיות ומיציאת פתרונות להבדלים התרבותיים.

לדוגמה: בהילו"ם מלאוה הלימוד המשפחתי בקריאיה ובניתוח של טקסטים מותן ארון הספרים היהודי. מכיוון שמקצת ההורים אינם יודעים קרוא וכותבו או שהם מתקשים בעברית, עלתה השאלה אם ליותר על השימוש במקורות. ההחלטה הייתה שלא ליותר - נמצאו מקורות חלופיים ש��צו ונוסחו בשפה קללה, ולצד הקריאה המשותפת של הורה וילד, המנחה בקבוצה קרא את המקור בקול. ראיינו כי בכל קבוצה, החל מהפגש השלישי בדרך כלל, ההורים מתגברים על המבוכה ומתעקשים לקרוא עם הילדים את הטקסט, מילה במילה. בקבוצה של עולים חדשים שזה עתה יצאו ממרכז הקליטה, ההורים כה התענו על קריאותם של הילדים, עד שלימוד המקורות הפך למרכיב עיקרי ולמקור של גאווה באוטה קבוצה.

אף שהתכנית הוותמה במיוחד לצורכי הקהילה, בעת העבודה בקבוצות למدى שיש צורך בדגש חזק יותר ובמקום רחב יותר מהמתווך לתרבות ההורים, כדי לחזק ו"לנטוע" את זהותם של הילדים בהקשר רחב יותר מ" אנחנו ישראלים".

פגשי משפחתיות לומדות עוסקים בנושאים מגוונים: ◆ "סוט גוליצה" (שלוש האבנים שעילין) מכנים את האינגרה, המאכל הבסיסי של המטבח האתיופי) - מדרש תמורה המתארת את הכפר היהודי באתיופיה. המנחה מבקשת מהילדים לשאול שאלות על חי היומיום באתיופיה, ולצד הניחוח הנוטלgi שבסתור הוא מספק להורים להעבור חלקים ממורשתם המשפחתיות והקהילתית ולהבין כי יש למורשת זו תפקיד חשוב בהפתחותם של הילדים כאן בישראל.

◆ "ווגדת לבן" - ההורים בוחרים סיוף מכון מעברם ומספרים לילדים. אלה כתובים אותו כפתיחה ל"ספר סיורים משפחתי".

◆ "ואלה שמות" - השמות באתיופיה נשאו משמעות עמוקות, וכפיית שמות "ישראלים" על-ידי פקידי

תכנית המשפחות הלומדות בקרב בני הקהילה האתיופית הציבה לה מטרה - לחזק את הקשר בקרב המשפחות המשתפות וביניהן, לחזק את דמותו החינוכית של ההורה ולחזק את הזחות היהודית-ישראלית. בתכנית למדו עד עתה יותר מ-500 ילדים וילדים ב-22 קהילות משפחתיות לומדות - בחדירה, נתניה, רמלה, רחובות, בית שמש, קריית מלאכי וקריית גת.

התכנית מבוססת על לימוד משותף של הורים וילדים בקבוצות, בשילוב שיחות משפחתיות מונחות ודינמיים קבוצתיים, לימוד מקורות, הפעולות, סיורים ויצירה. הקבוצות עוסקות במסורות ובמנגבים משפחתיים, בבירור ערכים משפחתיים, קהילתיים ולאומיים, בהצפת הנורמות המשפחתיות והקהילתיות, ביחסו הורים וילדים וביחסו אחדים.

בתחלת הדרכן הנהו את הקבוצות מנחה קבוצות מטעם יהלו"ם ומנהה מלאוה בן הקהילה מטעם פאקט. המנחים המלויים עבורי הכרה של הנחית קבוצות משפחתיות בהילו"ם והשתלבו בהמשך כמנחי קבוצות עצמאיים.

בקבוצות הראשונות השתתפו בני הקהילה בלבד, אך מיקצת המשתתפים הביעו עניין במפגש של בני הקהילה עם ותיקים. בלילה בקשתה של ילדה בת תשע מאהת הקבוצות הראשונות: היא בקשה ללמידה בקבוצה "יחד עם החברים מהכיתה", וההענות לצורך זה צירה את הקבוצה ה"מעורבת" הראשונה.

המפגש בין ותיקים לבני הקהילה בקבוצה אחתאפשר למשפחות לגנות כי רב המשותף על השונה - הורים, ותיקים צעולים, מתמודדים עם בעיות הנבעות מגידול ילדים בחברה פופט-מודרנית. ההורים בני הקהילה "שםחו" לגנות כי יוכחים משפחתיים ושאלות של הצבת גבולות לילדים איןום תוצאה של מצבם המיחיד בעלים למעסיקים גם את הוותיקים. היטבה לומר זאת את האימהות העולות: "גילתי כי הויכוחים סביב שאלת הכנסת שיעורי הבית נתמצאים גם בביטחוןם ההורים שלנו וכך ולמדו במערכת החינוך בארץ".

הידע שנוצר בקבוצות שימוש בסיס להרחבת מעגל התמייקה בבני הקהילה ושילובם. הבנת התהליכי העוברים על ההורים, הדרך בה הם רואים את המפסד הישראלי ואת התרבות בארץ, ניתוח הסיפור המכון של בני הקהילה - כל אלה הרגבשו לגוף ידע שאפשר הרים להפיצו באמצעות הרצאות והשתלמויות לאנשי מקצוע העובדים עם הקהילה

של מנהיגות לצד חיזוק ההורים והעצמתם. בין היתר למזה המשפחות על דוד המלך, על אבא מהרי ועל תפיקdem של השמגלווי' (הזקנים) בהנהגת הקהילה.

- ♦ מגרשת בבית ספר זיהתה צורך יהודי - שיפור התקשרות בין ילדים בגין חובה וכיתה א' ובין ההורים במשפחות עיריות. הקבוצה שנפתחה הייתה קבוצה מעורבת של בני קהילה ותיקים.
- ♦ קבוצה של משפחות עלולים שהייתה יוצאת ממרכז הקטליה והשתלבו בח'ים בחוץ נזקקה לתמיינכה וחיזוק.

בשתי תחנות מעבר בחייהם של ילדים נדרשת הכנה מיוחדת, הן של הילדים והן של ההורים. המעבר מין הילדים לכיתה א' ומabit הספר היסודי לחטיבת הביניים הוא מעבר של הילד למסגרת חדשה וושונה. על ההורים לתרmor בילד במעבר זה, אך הם עצם לא תמיד מוכרים ומבינים את המערכת החדשה והם אינם יודעים כיצד להתמודד עם המעבר ועם השלכתיו.

בשיתוף עם רכזי פאקט פותחו שתי תכניות מעבר, וגם בהן מושם דגש על מפגשים משפחתיים המכנים את הילדים ואת ההורים יחד להיבטים שונים של המעבר ופורסם לפניהם את מבנה המערכת החדשה, הדרישות שלה, ואת תפקיד ההורה והילד במקומם החדש. בשלב הבא תokin תכנית לילוי המשפחות בכיתה א' ובכיתה ז'.

את סדרת המפגשים אנו מסייםים לעתים קרובות במפגש העוסק בהכנות אורחים, והמפגש מתנהל במתכוonta של טקס הקפה המסורתית של בני הקהילה (המבנה). שלא כמקובל באתיופיה, שם לילדים לא היה חלק בטקס של המבוגרים והם הודרו ממנה, כאנו מבקשים מהילדים להשתתף בטקס וմבקשים מההורים להיכנים למפגש. כך מועבר שוב המסר המרכז' של התכנית כולה: מצד אחד - לגיטימציה למסורת ולערכם של ההורים והעברתם לילדים, מצד שני - שיתוף הילדים, כפיקובל בחברה שבה הילד "במרכז".

מחנה קיץ

הובודה עם המשפחות מגיעה לשיאה בקייז. מזה שמונה שנים מקיים מפטות עמוות יהלו'ם מחנות קיץ משפחתיים בירושלים. אל המחנות הגיעו משפחות

קליטה, מורות וגננות יצירה כעס ועוררה תגובות שונות, החל מכעס על עצם החlapת השם, מאבק להשבתו ועד אדישות כלפיו. המפגש מוביל להבנה שהשם הוא מרכיב בסיסי בזהות האישית ועל כל אחד להיות ער להשלכות של החלפתו.

- ♦ "כבוד הורים" - על הדומה והשונה בכבוד הורים בתרבות האתיופית והישראלית, ומה בני הקהילה עצמה הי רצים לשמר או לשנות בתפיסה הכבוד כלפי ההורים.

- ♦ "נתינה ואחריות" - על גבולות המשפחה ופיתוח אחריות אצל ילדים.

קהל היעד להקמת קבוצות של משפחות לומדות מוגדר על-ידי רכזי פאקט על-פי צורכי הקהילה השונים בכל עיר ועיר. הקבוצות פועלות בבתי ספר, במתנסים, במוסדות ובמבנים שהעירייה מעמידה לרשות פאקט.

מתוך התכנית המקורית התפתחו גרסאות והתאמות שבאו לידיים של צרכים של קבוצות בעלות מיקוד שונה:

- ♦ קבוצת משפחות לומדות שפעלה בעקבות עבודה שנעשתה בקבוצת הורים. לימודי המשפחתי השם דגש על יישום של הדברים שהורים למדו "על יבש". בשיחת המכשוב דיווח זוג הורים שהשתתף בתכנית כי בעקבות המפגשים הם פיתחו מנהג משפחתי - לשבת בשבת ולשומוע את ההורים מספרים על יהודתם באתיופיה. כשהמנחה שאל "מדוע?" ענתה בתרם המתבגרת "כי זו ההיסטוריה שלי, למרות שנולדתי כאן!"
- ♦ שאלה נוספת נעה מה היא "הרוויחה" מההשתתפות במפגשים, היא לא היססה והציבעה על אביה ואמרה - "הכרתינו אותנו!"

- ♦ מגרש ומנהלת אזרחית זיהו קושי של גברים מבוגרים ייחסית בתקשות עם ילדיםם ה"ישראלים". כמוינה, נוצרה קבוצת אבות ולידיהם, בעיקר בגיל הגן וראשית בית הספר. להנחיית הקבוצה נבחר גבר בן הקהילה, כדי ליצור אצל ההורים תחושת שייכות והזדהות.

- ♦ במושבוני טיפול משותף לילדים ותיקים ובני עולים נעשה ניסיון "אחרון" למנוע הרחיקותם של הילדיים מהבית באמצעות תהליך טיפול יומיומי. הילדיים שותפו בתהליך במפגש שבועי מונחה עם

- ♦ בית ספר פנה לפאקט וביקש עזרה בשילוב ההורים בני הקהילה בהנהגת ההורים הבית ספרית. בקבוצה שנוצרה הדגישה המנחה שאלות

בקבוצה פגשו משפחות אחרות, ובמשך ארבעה ימים החלה הקבוצה לפתח מטרות משל עצמה, לצד הטיפול במדינת ישראל והיכרות עמוקה עם ירושלים. ההיכרות ההדידית בין העולים ובין הוותיקים הפכה להיות מטרתה של הקבוצה, ובמסובב שמענו אבא יליד ישראל שמספר: "אמנם יש אצלם במאפייניהם, אבל זו הפעם הראשונה שאני מדבר עם קהילה ממש פנים מול פנים". אימא בת הקהילה שספרה כי שוחחה עם אימה ותיקה על בעיות מסוימות לאימהות למתבגרות, והיא גילה כי "חלה ממנה שהבת עשו לי זה בגל גל התתבגרות ולא בגל שאני גדلتني בעולם אחר". אימא ותיקה ספרה כי זו הפעם הראשונה שהיא נחשפה לסיפור הקשה של העלייה דרך סודן. אימא בת הקהילה החלה לחזור להוות המשך למchnה הקץ וזומה, יחד עם שחיבר להוות המשך לשפלה בקריות גת. היטיבה פאקט, קבוצת המשך שפעלה בקריות גת. היטיבה לנוכח זאת אחת האימהות: "פושט נפגשנו יחד - בני אדם, יהודים, ישראלים".

הילדים עצם התחלקו מיד לקבוצות משנה של גיל גינדר והתבהרו בחברות מעורבות.

ה策חת הקבוצה המעורבת הראשונה הביאה את אנשי פאקט ויהלו"ם לשאוף להפעיל בעתיד עוד קבוצות מעורבות, ולא רק במסגרת מchnה הקץ.

ותיקות לצד משפחות עולים מארגנטינה, מחבר העמים ומזהוק. עד היום השתתפו במchnה הקץ כ-1,150 משפחות - יותר מ-3,500 הורים ולדים.

המשפחות באוטו לירושלים ובמשך ארבעה ימים, בתנאי פניםיה, הן לומדות על מדינת ישראל כמדינה יהודית וodemocratic במאפייניה, הפעולות, הרצאות, שייחות, לימוד מקורות, יצירה והפנינה.

בשלוש השנים האחרונות הצלtero למחנות הקץ גם משפחות של בני הקהילה האתיופית. למדנו כי הרעיון של יציאה למchnה או לנופש משפחתי היה זר למדי למקצת המשפחות של בני הקהילה, ובכמה מהמקרים נכנסו רכדי פאקט ומגשימים לתהילך ממשורך של הסברה וגיאום המשפחות.

במחנות עצם נדרש נדרש צוות המדריכים לריגשות ולהקשבה לצורכי המשתתפים. לדוגמה - לבקשת המשפחות הוסףנו לביקור בהר הרצל את הביקור באנדראטה לנספים בסודן.

דוגמה אחרת: בתחילת השתתפו בני הקהילה במחנות בקבוצות נפרדות, והיום המשפחות בנות הקהילה שוחחות במchnה הן בקבוצות מעורבות עם משפחות ותיקות והן בקבוצות יהודיות לבני הקהילה. הרצון לבניית קבוצות מעורבות נבע מהתובנות וממושב בקבוצה המעורבת הראשונה - המשפחות

קבוצת הורים עירונית

אליה דברים חדשים עברו וזה קרה בגלל סדנה
שחם עוברים".

"עכשו اي אפשר להתחמק ולברוח, הכל הם שואלים
וגם מගיעים לבית הספר לשיחות יזומות עם המচנכת
ומתקשרים..."

"זה אחהלה, סוף-סוף מתעניינים באמת ומקדישים
זמן".

בתכנית העבודה שלנו, כל מפגש כלל משימות
מוגדרות שהה על ההורים לבצע. לדוגמה, אחת
המשימות הייתה לדעת פרטיהם על בית הספר
שליליהם לומדים בו: מה הפונקציות החשובות בבית
הספר הקשורות לח' הילד, למשל - מספר הטלפון
של מchnכת הכיתה, שמה של היועצת, מיי רצתת
השכבה וכדומה. לצורך זה הוקן טופס שהיה עליהם
השלב והביאו לקבוצה עם כל הפרטים.

משימה זו חייבה את הורים לשabet עם כל ילד וילד
לחוד, לשאול שאלות ולהקדים לו זמן. מפגש זה נתן
הזהדנות לשיח בין הורים לילדים ולשעת איקות
עם כל ילד. אם הילד לא ידע פרטים על בית הספר,
זה דרש מההורם ללקת עם הילדים בבית הספר
ולחשילם את החסר.

עוד משימה שהותלה על הורים הייתה לבחור את
אחד הילדים ולקבוע פגישה עם המחנכת שלו כדי
לשוחח עליו (כמוון, בהמשך הם עשויים כל
ילדים, בהתאם לצורך ובתכנון מראש).

ואלה התחומים שעליים היו צריכים לשוחח עם
המחנכת:

התחום החברתי - איך הילד מסתדר עם הילדים
האחרים, האם יש לו חברים, מי הם וכדומה.
התחום התתנהגותי - בתחום האישי ובלימודים: במה
הוא טוב ומצליח, מה קשה לו, איך אני כהורה יכול
לסייע כדי שיצלח וועוד.

לאחר משימה זו באו הורים ושיתפו את הקבוצה
בחוויתיהם ובחחוותיהם. הם הרגינו שהם מבנים
יותר, מעורבים יותר וודעים מה קורה ליד שלהם
בקבוצה. כי הם ידעו מה לשאול. המשתתפים עברו
בקבוצה תהליך, ווש בהם יותר פתיחות ורצו להיות
מעורבים ולקבל אחריות על גורלם ונורל ילדיהם.

מהי קבוצת הורים עירונית?

זו קבוצה של ילדים בני גילאים שונים - מגיל
ב"ס יסודי, חטיבת יניעים ותיכון. השותפים לתכנית
הם PACT, ספייס ואפק. מטרת הקבוצה להעצים את
יכולתם של הורים ליצור אתיפיה להיות מעורבים בח'
ילדיהם, להכיר את המערכות השונות שבהם נמצאים
הילדים ולחזק את התקשרות בין הורים וילדים
לבין מערכות אלה.

פעילות קבוצת הורים העירונית בתמלה החלה
במרץ 2010. תוכננו עשרה מפגשים. הקבוצה
הפגנתה בكمפוז השפה אחת לשבוע, ביום שני,
מונה ב ממוצע 15 משתתפים קבועים ונהיית מלאו
מקצועי צמוד.

המשתתפים באים למפגשים בקביעות ובזמן. הם
מורצים מהסדנה ומיחסים לה חשיבות רבה וקידומת
בסולם העדיפויות שלהם. חוות דוגמה אחת בולטת
לכך: היה הורה שסעד את אבי באחד מבטוי החולים
והתקשה מאוד להגיע למפגש בשעה שנקבעה. הוא
אף שילך להפסיק לבוא למפגשים, אבל לאחר שבוע
חזר ושיתף את הקבוצה ואת המנחה בתכניתו
שהמפגש היה חסר לו מאוד ושהובן לו להמשיך
להשתתף בקבוצה. ביום שלא הגיע לקבוצה הוא
הריגש שהוא מספיד מאד, ולכן עשה מאכזים ומצא
סידור אחר לאבי בשעת המפגש. הוא שמח לבשר
לקבוצה שהוא ממשיך אתם בסדנה.

על פי דיווחי הורים, ילדים, מנהה הקבוצה וועצת
בית הספר, השתתפות הורים בסדנה עזרת מואז
לכלם, ובקבוצה נעשית עבודה טובה מאוד ונכונה.
על פי היעדים שהגדכנו בתחלת הדרך מתחילה
לראות תוצאות ויש כבר סימנים של הצלחה.

אחד היעדים הוא מעורבות הורים בח' ילדים
והיכרות עם מערכת החינוך. הם יונצטו
שיתפונו את יועצת חטיבת הבנינים שבה לומדים רבים
מהילדים שהורים משתתפים בקבוצה. היועצת
דיווחה כי הילדים באים אליה ושאלים: "מה אתם
עושים להורים שלנו בסדנה?"

והם מספרים:
"ההורים מתחילה לתהען ולשאול אותנו שאלות
שאף פעם לא שאלו, רוצים לדעת מה קורה לנו
בקבוצה, מי המחנכת, היועצת, מבקשים שנשב
בבית הספר, אטם ונסביר להם מה קורה לנו בתוך בית הספר..."

אלינה לואי

אלינה לואי, מנהלת
פרויקט PACT רמלה

ר', אימה, מספרת: "מאז התחלתי ללמידה פה התייסה של הבית שלי השנתנה... יש לי בת גילה שלומדת בבית הספר וגם ילדים קטנים. היא לא תמיד הייתה עוזרת לי. עכשו הבית שלי באה ואומרת לי: אימה, ש לך סדנה היום, ואני אחראית לטפל בילדים. תלי ללמידה ואני אשמור על הילדים... זו הרגשה טוביה ואני מאושרת". אנחנו מבינים אפוא כי הגישות של האם ושל הבית השתנו והביאו אותן לידי הבנה ותמייה הדידית.

הסדנה הסתיימה ב-28 ביוני 2010. ההורים

הכינו ביזמתם אוכל מגון ובייאו את המטעמים לקבוצה כדי לחגוג מסיבת סיום. ההורים קיבלו תעודה על השתתפותם בסדנה והוסבו להם מה משמעותם של האישור כדי

למנוע א-הבנות בעתיד. לסדרת מפגשים זו היו השאלות חשובות ותרומה ממשמעותית מאוד. הקבוצה סיימה את הסדנה כשהיא חזקה, בעלת ראייה רחבה ומבינה יותר. בקרבת המשתתפים התעורר הרצון לתת ולתרום לקהילה. יש להם הבנה

עומקה של משמעות מעורבות במערכת החינוך, של משמעות הבנת הילד, קבלה ושיטוף. הם מספרים כי הם יוצאים מהسدנה אנשים אחרים מאשר כשנכננו אליה ואומרים כי קיבלו "מתנה גדולה". המשתתפים הווים מודע על היוזמה ועל ההזדמנויות שנפלה בחלקם וביקשו לתת את "המתנה הגדולה" זו גם להורים אחרים.

לסיום, בנימה קצרה אישית, אני רוצה להודות לתורמים שעומדים מאחורי הפרויקטם: להילת פאלם ביז', לעירית רמלה, לגיונט ישראל ולשותפים אחרים בעיר, לצוותים הנפלאים שהיו שותפים בשעה ולהורים הנפלאים. אני יכולה לומר בוודאות כי הקבוצה הזאת הצלחה, בין השאר, בשל תכונן נכון של העבודה; לדענו על ההורים ועל האתגרים שהם מתמודדים עם והשתדלנו בתכנית להיות רלוונטיים לצורך האםטי שלהם. הקבוצה הייתה צמאה לידע, לחיזוק ולאוזן קשבת עם הרבה אמפתיה, ובערבה תקשורת חיובית, סבלנית, מבינה, אכפתית ואוהבת, ובכמה האישית זה ריגש אותי מאוד.

כן ירבו!

קבוצת ההורים הפכה לשמשמעותית עבור חבריה, הם מרגנישים טוב מאוד ובוטחים ידי הצורך לחבריהם ובסוף גם נשאים אישים, לשתף את חבריהם ובסוף גם לצאת מחזקים. החברים בקבוצה תומכים זה זהה בהתמודדות עם הקשיים. כן שלכל חורה היו קשיים עם הילדים במערכת, החברים בקבוצה הפכו לקבוצת תמיכה של ממש. משתפי הקבוצה סיירו שהם אמנים גרו יחד בעיר שנים רבות, אך לא הכירו זה את זה כפי שהכירו בסדנה. ההשתתפות בקבוצה קיימה אוטם מאד, והם הפכו לתומכים זה זהה גם מעבר למפגשי הקבוצה.

משתתפי הסדנה חצים מאד לתרום לעצם ולקהילה. יש רצון להתנדב בקהילה ולהיות מעורבים בחוי ילדים ובכלל. חמשה מהמשתתפים הביעו רצון להתנדב. שלושה הורים מתחום נבחרו לוועד

הבית ספר.

המשתתפים בסדנה עברו תהליך ממשמעותי, אישים ומשפחות, המכפיל על תפקודם כחורים ואזרחים. לדוגמה א', אחד ההורים, נהג להתлонן בתחילת המשדנה על בית הספר בcause רב ולהאשים את קולם בכך שקרה לבתו. א' חש מוטסכל וחסר אונים כי הוא לא הצליח לעזור לילדים, לא ידע כיצד לפנות לעזרה ואל מי הוא יכול לפנות בתוך בית הספר וברשות. לאחר שעבר תהליך ולמד בסדנה על נוטני השירותים בעיר ועל הפונקציות הקיימות בתוך בית הספר, הוא מספר כי הוא רגוע יותר, מבין ויודע למי אפשר לפנות בסוגיות השונות. א' מבין כי להאשים אחרים ולכעוס לא מatkם אותו גם לא את הילדה, אלא להפוך. הוא מספר כי היום הוא מトン יותר וכועס פחות, מוכן להקשיב ולשמע דעתות אחרות; קודם עמן עצמו וילדיו, מקבל אחריות ומשתף. ראוי לציין כי א' הוא אחד ההורים שהגישו מעמדות לוועד ההורים בית הספר, מתוך רצון להבין יותר ולסייע להורים אחרים.

חמשה הורים הביעו רצון מוכנות להתנדב בעיר. שניים מהם הגידו את תחומי ההתנדבות המבוקשים: אחד מהם מעוניין לסייע לילדים שמסתובבים בשעות הערב והלילה בחוץ - כנראה צטרף לסייעת הורים לשכירות העיר, והשני מעוניין לעסוק בחשיפת התכניות והשירותים הקיימים עבור הקהילה, כדי שהקהילה תהיה תדע מה עומדת לרשותה. הוא רוצה להביא מרכזים מתחומים שונים, מעמותות ומארגנים שונים, שיסייעו על הארגונים ועל השירותים שהם מספקים לקהילה.

השתתפות הורים בסדנה עזרת מודד לכולם, בקבוצה נעשית עבודה טובה מאוד ונכונה

הדרך הורית לבני העדה האתיופית ברחובות

תיאור העבודה עם הורים יצאי אתיופיה בשכונות קריית משה ברחובות,
תכניות שפלו בשיתוף בין פאקט לשירותים חברתיים

זיהוי ערכים משותפים לתרבות הקודמת ולתרבויות החדשה ותרגומם להתנהגויות הוריות-חינוכיות מתאימות ומקובלות בחברה הישראלית. תהליך זה כולל הצגת תכליות התפקיד ההורי ובתולותיו בתרבות הישראלית; הגברת מודעות ההורים לציפיות של המערכת הבית ספרית מהם וליבון מערכת היחסים האפשרית ביןם לבין אנשי החינוך, איתור כוחות שביהם נעזר העולה בעבר באתיופיה, כדי ליצור תחוות רציפות ("סיפור החיים" שלו) ולאפשר לו להשתמש בכוחותיו בתמודדות עם הקשיים שהוא חוות בשל השינויים בחיו, התמודדות עם התופעות של הלם התרבות באמצעות סמן לגיטימציה לבלבול, לגעגועים וליאוש שעולים רבים חשים עקב המעבר הבין-תרבותי; יצירת תהליך המכאפשר לעולים להגיע לאינטגרציה בין המרכיבים של תרבויות הקודמת לבין מרכיבי התרבות החדשה.

ברמת הקולט - המטרה המרכזית היא להכיר את התרבות של עולי אתיופיה, ליצור קרבה מתוך היכרות ידע, להיחשף באופן פעיל לתרבות החדשאה שהוא פוגש ולקים תהליך של למידה, בדיקה והשואאה בין התרבותיות. זאת כדי לאפשר העשרה וגדרלה אישית וחברתית מתוך העשור התרבותי הנחשף במפגש (כהן וספקטור, 2003).

העקרונות המרכזיים ששימשו בסיס לפ羅יקט

הפ羅יקט מראשיתו התבסס על כמה עקרונות מרכזיים:

♦ הדגשת המשפחה כיחידה ארגנית בכל הנוגע לקליטה ולחברויות בדרכי חינוכה והכשרה להחיים בארץ.

♦ תפיסת ההורים כמנהיגי המשפחה וכמוביל הkulitah. ההורים הם הדמויות המשמעותיות ביותר בהם חי ידיהם וושם אחריות כלפים. אנשי המקצוע הם גורם מסויע בלבד. ההנחה היא שההוראה הוא המכין את ילדיו להחיים לפחות

בני העדה האתיופית חוות מעבר תרבותי דרמטי בברום הארץ כה שונה בתרבותה מארץ מוצאים. להורים מקום מרכזי בהתפתחות הילדים ובחינוכם, אך המעבר התרבותי של עולי אתיופיה מערים קשיים על יכולתם למלא תפקידם בחברה מערבית, ובכלל זה התפקיד ההורי. קשיים אלה משפיעים על נגשנות הילדים והתעורותם בנסיבות החינוך השונות. הורים יצאי אתיופיה נאלצים להתמודד בארץ עם שינויים רבים המבדלים תרבותיים-חברתיים ניכרים בין ארץ המוצא לארץ הקולטת. תהליך הקליטה מטיל על הורים אלה את הצורך להתמודד עם ערכי התרבות של החברה הקולטת וכן את הצורך לרכוש מויינות חדשנות נרחבות בתחום ההורי. הדרך הורית ליוציא אתיופיה מיועדת לתת מענה לצורך זה, כדי לאפשר את השתלבותם המוצלחת של הילדים והশפות בחברה הישראלית. הדרך ניתנתה להורים לילדים מגיל לידה עד 18 שנים שעלו מאתיופיה החל משנת 1990 והם נתונים ב"מעבר תרבותי".

מטרות הדרך

המטרה העיקרית של הדרך היא לחזק את ההורים, כדי לסייע להם למלא את תפקידם באופן הטוב ביותר. ההנחה היא שהורים מחזקים חשים בטוחים במעטם, במקומם ובתפקידם, וכך הם יכולים לתמוך בילדים וליצור להם מרחב בטוח לקליטה, לגדרלה ולהתחנכות. העצמה זו חיונית למניעת התוצאות הרסניות של נוכור בין הילדים להורים ושל התנטקותם מביתם, שהוא סביבת החיים הטבעית שלהם. הורים מועצמים ומתקדמים הם מחסום מפני אונומליה, עברינות ומצוקה של ילדים ונער.

ברמת העולה - המטרה המרכזית היא להעצים את ההורים כמקור סמכות ואחריות, במצב שבו סמכות זו מתערערת עקב המפגש הבין-תרבותי. העצמה זו נעשית באמצעות הבהרת ערכים בחינוך ילדים,

ארנה בן-צבי

ארנה בן-צבי, ע"מ, מנחת מחלקת קריית משה, האגף לשירותים חברתיים, עיריית רחובות וצוות פרויקט "הדרך הורית לעולי אתיופיה" - **יעקב אליאס**, **ビנה זיו, רינה אזוזן**, **יוסי מהרט, גילה גנדול**

וון "נתפרות" בהתאם לאפיון המשפחה, צרכיה ורצונותיה ולמשאביהם של הקהילה הדזרוכה ההורית מתקיימת בכמה דרכים:

♦ **הדרך פרטנית להורה או לזוג הורים** - הדרכה ניתנת על-ידי ע"ש בן העדה האתאיפית או על-ידי ע"ש ייחד עם מגשר בן העדה האתאיפית. טווח התהערבות נרחבדרכה נקודתית, בתפגש אחד עד שבועה מפגשים, ועד תכנית הדרכה ארוכת טווח של מפגשים המתקיימים פעמי שבוע לפחות זמן.

♦ **הדרך הורה-ילד** - פעילות משותפת של הורה וילד בהנחיית איש מקצוע או עובדים פורה-מקצועיים בנושאים הקשורים לאינטראקציה בין הורה לילד או לילדיו (הדרכת הורה-ילד בפעילויות צונחית במושגיה שבמבנה הרב-תכליתי ועל-ידי מדריכה בת העדה בבית המשפחה במסגרת "התכנית הביתית").

♦ **שירותי הדרכה על-ידי עובדים סטף מקצועיים כגון סמכות או חונכות** - שירותים הנינתנים למשפחות שאין יכולים להפיק את מלאו התועלת ממנסגרות קבוצתיות, כגון שיפור תפוקdon וחזקון בחו"י הימים במסגרת הבית, המשפחה והקהילה.

♦ **פעילות קבוצתיות הורים-ילדים במועדוני** - פעילות משותפת לידי המועדוני והוריהם, המתקיימות במסגרת המועדוני שפועל האגף לשירותים חברתיים, בהנחיית ע"ש המועדוני.

♦ **סדנאות להורים** - כמה מפגשים סבב נושא מוגדר (סדנה בבית הספר להכרת המערכת החינוכית בהנחיית עובדת סוציאלית והוצאות החינוכי, סדנת תזונה בהנחיית ע"ש סוטנדנטים מהפקולטה לחקלאות, סדנת בריאות ובטיחות בהנחיית ע"ש אחיזות משרד הבריאות ועוד).

♦ **הדרך בקבוצה** - הקבוצות שונות זו מזו בהרכב, בתכנים, בטכניקות התהערבות ובמישר פעילותן.

♦ **סדנאות הורים המבוססות על התאוריה האדריאנית בשיתוף בית הספר העירוני להורים** - הסדנאות פועלות בשכונות קריית משה מאז שנת 2002. הסדנאות מתקיימות פעמי שבוע, 24 מפגשים, וכן מזיעדות לאבות ולאימהות. את הקבוצות מנהה עובד חינוכי-סוציאלי וצא אתיופיה, שרכש את השכלהו בהנחיית קבוצות במכון אדלר ובאוניברסיטת בר-אילן.

♦ **התכנית הביתית** - התכנית פועלת בשכונות קריית משה מאז שנת 1998. היא מיועדת להורים יוצאי אתיופיה ובעיקר לaims של ילדים בגיל הלידה ועד שלוש שנים (מורים בית ומיועטים משלבים במסגרת מעון יום). בצוות התכנית רצתת שהיא ע"ש

מערכת החינוך הפורמלית ואולי יותר ממנה. אנשי המקצוע הם גורם המסייע להורה העולה להגדר מחדש את ההוראות במצבה החדשה באופן שיאפשר לו להמשיך ולמלא תפקיד הורי ממשמעותו.

♦ **התערבות רגשית תרבותית המتبוססת על קבלת הבדלי תרבות, על למידה הדידית ועל גמישות בבחירה טכניקות ודרך התערבות.**

♦ **העסקת מנהה או מנהה ומגשר בן התרבות הנקלוטה.** איש מקצוע יוצא אתיופיה, המכיר בה את תרבותה המוצאת של העולים והן את תרבות הארץ הקולקטיבית ואת שתי השפות (עברית ואמחרית), מסוגל למשר בין שתי התרבויות ולסייע בתחילת הלמידה ההדרדי.

♦ **תפיסת קשיי ההורות של יצאי אתיופיה במסגרת תהליך הקילטה.** מרבית המשפחות תפקדו היטב בארץ מוצאן, אך כohan יכולתן נלקחו מהן עם המעבר מאתיופיה לישראל. המעבר לדיניה שפהה ומנהגיה זרים להם לחלוין הצייב אותם בעמדת נחיתות, לא בגלל חוסר ביכולות אישיות או משפחתיות אלא בשל תנאים חשים בהם לחלוין לא מוכרים. לפיק יש לראות בהם אנשים בעלי יכולת, שיש לספק להם את הידע והכלים הנדרשים להתמודדות החדש ולייחס להם לחזור לתפקיד עצמאי. ההורם זקנים לסייע מקצועית כדי לגשר על השוני לצורך ההסתגלות למציאות החברתית החדשה.

תיאור הפרויקט - דרכי התערבות

כל התכניות להדרכה הורית של יצאי אתיופיה מטרתן להעצים את יכולות המשתתפים ואת ביטחונם העצמי בהתמודדות עם מצבם החיים השונים שעומדים לפניהם. התכניות מיועדות להקנות השונים לעובדים לפניהם. התכניות מיועדות להקנות לאוכלוסייה המטופלת ידע נוסף ודרך התמודדות נוספת. להורים מוקנים כלים נוספים על כל ההורות שכך ייש בידם, כדי להתאים את תהליך גידול הולדים למקובל בארץ הקולקטיב. מכיוון שההורות נשארת בידי ההורם, המסר הוא מסר של עצמה. ההורם למעשה מראה מרחיבים ומחדשים את רפרטואר ההורות שלהם. הפעולות של המשפחות בתכניות תורמת תרומה של ממש לסייע להשתלב טוב יותר בחברה הישראלית. מטרת התכניות האלו לקדם את תהליך התמעתם של העולים בחברה הישראלית - להנحال להם את הנורמות המקובלות בישראל. דרך התערבות בתחום ההורם רבות ומגוונות,

הטיפול" במשפחה. משתתפי התכנית ממשיכים בתהיליך הטיפולי עםעו"ס המשפחה, שמשמעותו את העולה לאורך כל תקופה השתתפותו בתכנית ומקרים דיאלוג שוטף גם עם מפעלי התכנית. העו"ס המטפל מעודד וממרץ להשתתפות פעילה ולמנוע נשירה מהתכנית, ועתים הוא אף מעבד ומשלב בתהיליך הטיפולי הפרטני תכנים שעלו בתהיליך הקבוצתי.

בסיום הפעולות של כל אחת מהתכניות מתקיימות פגישות משבוב והערכה בהשתתפות ההורה, העו"ס המטפל, מפעלי התכנית ומנהלת המחלקה. במפגש זה מעריכים יחד עם ההורה את תרומת התכנית בעבורו, את השינויים שהחלו בתפקודו החוויתי, בילד ובainterאקציה הוראה-ילד. יחד מגבשים תכנית המשך מתאימה להדראה הורית, לשם חיזוק, הפנהה, יישום הנלמד ורכישת מיומנויות נוספות על-פי הצורך. במהלך שנת הפעולות של התכנית ובישיבות מילויים פנימיות דינמים בוועדות היגייניים ובישיבות מחלקות פנימיות בהשתתפות מנהלת המחלקה, הוצאות המפעיל את התכנית ואנשי מקצוע אחרים המעורבים בתהיליך. המטריה - לנתח את העשייה, למכוד ולהפיק תובנות מההצלחות ומהכשלונות ולថיע שינויים רלוונטיים בתכנית. בכל התכניות נעשו שינויים והתאמות בעקבות תהיליך הלמידה (בעיקר בהשפעת המשתתפים והמגשרים בני העדה), בעקבות תובנות חדשות ובהסתמך למציאות המשנה.

טכניות התרבות יהודית בהדראה הורית לעולים מצטייפות

♦ **שפה** – ההדראה ניתנת בשתי השפות, עברית ואנגלית, על-פי רמת המיומנויות של המשתתפים בשפה העברית: הדראה באמירה בשילוב מונחים בסיסיים בעברית, הדראה בעברית בשילוב תרגום סימולטני לאנגלית ולהפך, הדראה בעברית ומתן אפשרות לעולים לדבר אמרהית המאפשרת להם להתרטט טוב יותר וכיווץ זהה. עם זאת, בכל התכניות מעודדים את המשתתפים לדבר עברית.

♦ **שמעוש בפתחמים באמירה ובסיפורים עם מצטייפות** – המחברה של רעיונות, נושאים ומושגים בפתחמים ובסיפורים המכילים מושלים באמירה. השימוש באוצרים תרבותיים של ארץ המוצא ובעולם המושגים המוכר להם מסייע להבנה ולקליטה של המורים החדשניים ומעביר מסר של כבוד והערכה לתרבויות ולמורשת של העולם, מסיע לייצור אמונה

(ותיקה או יוצאה אתיפיה) ומדריכה שעברה הקשרה מטאימה, יוצאה אתיפיה. משך התכנית שנה עד שנתיים. התכנית מتبוססת על הדרכה פרטנית פעם בשבוע והדרכה קבוצתית פעם בחודש במקומצע.

♦ **תכנית "יחדי"** – התכנית פועלת בשכונת קריית משה מאז שנת 1998. תוכנית "יחדי" לייצאי אתיפיה מייעדת למשפחות שבבקשות משבב העלייה בחו' מצוקה קשה וקשה בתפקידו ההוראי, עד כדי מצבו סיכון של הילדים. ברוחות פועלות קבוצות "יחדי" רק לאימהות יוצאות אתיפיה, משומש שכל הניסיונות להקים קבוצת "יחדי" לאבות בני העדה לא עלו יפה. כל קבוצה מונה כ-12 אימהות בלבד שתי מנוחות, לפחות אחת מהן ממוצא אתיפי. המפגשים מתקיימים פעמי שבוע במשך שנתיים עד שלוש שנים. תוכנית מסוימת או מגוון התכניות הקיימות מוצעות לעולה תמיד על-ידי העו"ס המטפל. הצעעה מועלתה במהלך הקשר הטיפולי, לאחר שנוצרה היכרות וקשר של אמון, וcumuna לקשיים בתחום ההורי שעלו בשיחה הטיפולית. בשלב השני, לאחר שהעליה הסכימים להשתתף בתכנית, נקבע מפגש פרטני עם המועמד לתכנית יחד עם העו"ס המטפל ועם מנהלי התכנית – כדי ליצור היכרות ראשונית אינטימית בין מפעיל התכנית למשתתף ולהגדיר יחד את "החוזה הטיפולי". ההשתתפות בתכנית היא רכיב ב"מערך

החוויותים (ה"חימומים") משמשים בסיס לפיעילות בכל מגש, כדי לאפשר ביטוי ספונטני ולא מילולי, רגשי אישי, ולתת הזדמנות להבעת יצירתיות ודמיון. העיקרון המנחה בבחירת הפעילות הוא התאמת הכלים החוויתיים לתרבות המשתתפת; עבודה עם סיפורים ועם חומר ובוני צעדים מתאימים לתרבותן ומאפשרים חיבור לעולמן הפנימי. שימוש בחומרים פחות מוכרים, כגון נייר וצבעים, געשה בהדרגה, כדי להפכם למוכרים וידידותיים למשתתפה. בתכנית ביתית האימהות מتنסות במשחקים מגוונים שלא היו מוכרים להן מילודן באתיופיה, כדי שיוכלו לשחק בהם עם ידיהם.

♦ העברת נושא אחד בכל מפגש על-ידי המנחה בד בבד עם שיח שוטף של המנחה והקבוצה וקרוב חברי הקבוצה - השיח וההידבות הם האמצעים להיכרות, ללמידה ולהתחברות, להתמודדות עם הניכור, הניתוק והבדידות, והם אמצעים להפנמה.

♦ התנסות בסביבה בטוחה, מICLEה וידידותית - כדי ללמד כללים חדשים, וביעק לאמץ התנהוגיות חדשות, יש צורך להתנסות ולהתארם. התנסויות כאלה אפשריות רק בסביבה בטוחה, מICLEה וידידותית, סביבה המשדרת לכל מעשינו הם שלבים בתהליכי למידה והפתחות.

♦ השוואה בין אתיופיה לישראל - בכל נושא שמועבר בתכניות ההדרכה, המשתתפים מתבקשים לספר עלחוויות הילדים שלהם ועל המיומנויות והידע שרכשו מהוריהם. משווים ומושוחחים על המשותף להורות באתיופיה ובישראל (למשל, הענקת חום ואהבה לילדים היא יסוד אוניברסלי בהורות), על אותן מיומנויות ש"עבדו" באתיופיה ושיש לשנותן ולהתאיםן לנדרש בארץ (כגון שניים באמצאים החינוכיים הכלולים ענישה פיזית, שאסורים בארץ על-פי חוק), ועל מיומנויות חדשות להתמודדות עם מצבים שלא היו מוכרים באתיופיה (כגון הורות ליד הלומד במסגרת חינוכית, הורות לילדים מתבגרים, שכן בכפרים באתיופיה לעיתים קרובות נערות ונערים היו נשואים והקימו משפחות ועמדו ברשות עצמן).

♦ שילוב הורים יוצאי אתיופיה שם דורי עברית בקבוצות מעורבות עם ישראלים ותיקים - שילוב צזה מאפשר עבודה בקבוצה על הדומה והשונה, על קבללה חברתיות, יחס שוווני, כבוד לאחר והכרה בעולם תרבותי שונה (עד כה זה נעשה בסדנאות לאימהות של ילדי המועמדות ובסדנאות בית ספר להורים בקשרית משה ומתוכנן בקבוצת "יחדי").

ולבניית הברית הטיפולית. מדובר כאן בניסיון של הקולט להיקלט בתרבותו של הנקלט כדי לעזור לו " מבפנים ". דוגמאות: "ילסמה ז'ירו גרבת יטללי" = "אזור שלא הקשיבה היטב יכול לגרום למסוך שכנים ". הרעיון הוא שיש חשיבות לבדיקה יסודית של מידע כדי למנוע אי הבנות ופעול ביעילות; "הදלעת נפלת על אבן והבן נפלת על הדלעת. מי נפגע? הדלעת" - מסר שלא להטעק בחיפוי אשכים (הදלעת או האבן, הילד או המורה, הילד או ההורה, הבעל או האישה), משום שהחוצה היא שהදלעת או הילד או האוירה המשפחתית הם שנפגעו. لكن יש להתרcs בעשייה למניעת הנגיעה; "לוחרף שעבר לא בנים בית" - בוחרף שעבר סבלתי מחליפת גשם בغال חורים שהוא בגג. לא מועיל להתלונן על מה שהיה אלא להפיק לקחים מניסיונו העבר כדי להימנע ממצב דומה בעtid .

♦ שימוש בדוגמאות מחיי היום-יום באתיופיה להמחשת מושגים - הדוגמאות ממחזרות את ההורים אלחוויות הילדות שלהם ומאפשרות להם הזדהות והבנה טוביה יותר של המושגים והמושגים הנלמדים. לדוגמה, לצורך המכחשת המושג "ידיד" הציג למשתתפים סיפור: "אב ביקש מבנו לקצור את החיטה בחלוקת השדה המשפחתית. הבן עבד בחרצות, ובתום יום העבודה הספיק לקצוץ את החיטה במחצית החלקה. האב הגיע והרעיף על בנו שבחים רבים". השאלה להורים: מה הרגש הילד? הילד חש גאווה, תחושת ערך עצמי גבוהה, תחושה שלימה, מוטביצה להמשיך ולהתאים, תחושה שיש שכר לעמלו וכדומה. לעומת זאת: "האב הגיע והביע את אצתבו מכך שהעובדת לא הושלמה". מה הרגש הבן?

♦ שימוש בהדגמות מוחשיות ובדוגמאות ישומיות-חוויותיות מחיי היום-יום של העולים בארץ - ניתוח דוגמאות קונקרטיות מחיי היום-יום בהווה, עודד המשתתפים להציג רעיונות להתמודדות עם הקשיים הקיימים מניסיונו העבר (באתיופיה) והן מהדברים שלמדו בתכנית. עוד דוגמה: בסדנת תזונה נכונה ניתנות דוגמאות הן של המאכלים האתnopים והן של המאכלים הישראלים.

♦ משחקים תפקיים, תרגילים חוותיתים ופעילות חוותית - בקבוצות השונות ובפעולות הוראה-ילד משתמשים בכלים אלו. בסדנת ההוראה, אחרי שהקבוצה הגיעה לשלב האינטימי, המנחה מעודדת בהדרגה משחקים תפקיים אמצעי להמחשה דרך התנסות וחוויה. בקבוצות "יחדי" התרגילים

מתוצרי ה.heuraca למדנו כי במהלך שנת הפעילות משתתפי התכניות מאמנים את התפיסות והאמונות שמנחי התכניות מתקנים להם. עם זאת, תהליך ההפנמה הוא תהליך אטטי, ווש פער בין המודעות לנושאים הנלמדים לבן הישום בפועל. לפער זה כמה סיבות אפשריות. סיבה אחת, למשל, היא שה משתתפים בתכנית אינם נדרשים לקבל אחריות על תכנון, ביצוע ותרגול של המיומנויות שנלמדו, מצב המעכב את יישום הנלמד. סיבה אחרת היא הקשי' לשנות הרגלים: "ישום התנהוגות בפועל מצריך תרגול רב ועקביו כדי להשתחרר מודפסי ההוראות המסורתיים והמודדים שעברו מדור לדור מאות שנים ונסלמו ע"ל ידם מגיל רך על-ידי חיקוי של המבוגרים והכשרתו מעשית ווימינית בכפר באתיופיה. רואר-סטריאר (1966) במאמרה על הורות בעלייה מצינית כי הורים מהגרים לעיתים נוכחים לדעת כי דימו "המבוגר האדפטיבי" הקודם שלהם איבד את ערכו במקום החדש; גם אם יש להם נוכחות לשנות את ציפויותיהם, את ערכיהם ואת התנהוגותם למען ילדיהם, בפועל תהליך השינוי ממושך ואטטי, והוא מתנהש עם הנטייה לשומר מרכיבים משמעוניים של תרבויות המכואצ בקשר לגידול ילדים, לציפיות ולאמונות. התנהוגות הכרוכה ביצירת שני דורות השקעת משאבים של זמן ותכנון ומשאבים רגשיים. לא כל הורים פנויים לכך; מצד אחד הם עוסקים בהישרות ובקיים היומיומי, ומהצד השני הם נדרשים לרכוש מיומנויות חדשות ובלתי מוכרות בנושאים ובתחומים רבים. בנדב (2007) מציעה לנוקט התרבות המתמקדת ביצירת "כוונות יישום". התברר כי התרבות זו עילה במצבים שבהם אנשים מתקשים לתרגם את הכוונות התנהוגתיות שלהם לפועלה ועשיה. שימוש באסטרטגיה של יצירה כוונות יישום, אשר במהלך הפרט מתכן מראש מתי, איפה ואיך הוא ימשך את הכוונה התנהוגית - שימוש באסטרטגיה זו מאפשר להפוך את הרמזים המצביעים הרלוונטיים לנגישים בזיכרון וליצור קשר מנטלי בין מאפיינים ספציפיים של הסיטואציה לבן התנהוגות המתוכננת התוצאה היא אוטומטייזציה של תהליך יישום הכוונות והעברת השליטה בתנהוגות המכוונת להשגת היעד מהאדם אל הרמזים הסביבתיים: ברגע שהפרט נתקל בסיטואציה המפורטת בכוונות היישום, הפעולה הופכת למידית ועילה, זאת שaina מצורכה חשיבה מודעת.

את הדילמות המרכזיות שעולה מהתכניות היא השתתפות מעטה של אבות בתכניות ההורות

הערכת התכניות - דילמות ביישום

התכניות הוערכו בכמה אמצעים:

- ♦ **משמעותי התכניות** - חשוב שnit במסגרת קבוצתית, במפגשי סיום התכנית, או חשוב פרטני בשיחות אישיות עם כל משתתף.
- ♦ **במקירים מסוימים התקבל חשוב באמצעות ראיונות אישים שערכו גורמים חיוניים** (مكان ברוקדייל – "תכנית ביתית", משרד הרווחה – "סדנת הורות").
- ♦ **חשוב מאנשי מקצוע אחרים** – אחות טיפול חלב ב"תכנית ביתית", גנטת או מורה בתכנית "יחדיו" או ב"סדנת הורות".

דוגמאות חשוב משתתפים במפגש סיום של סדנת הורות ליוצאי אתיופיה

אסمرة (אלטמן): באתיופיה הינו מחנכים את הילדים בסמכות ובכוח, מחווכמת הלב והנפש. הינו מספקים דברים חמורים. הינו מעוניינים במקות והילד לא היה חוזר על המעשה האسوء. בקבוצה למדתית והפנומטי דברים חדשים. ההתנהוגות שליל כלפי הילדים יותר מתוכננת, יש לי יותר סבלנות ואני מדבר אתם יותר. יש כבר שניי אצל הילדים. הם למדו מתי להcoln שיעירום ומתי לצפות בטלויזיה, מתי לשון. יש סדר ים. פחות רבים וצוקים אחד על השני וידעים אין לשוחח.

(אסمرة הרבה להמחיש את דבריו בפתוגרים ויפורע עם באמהרת).

פוגה: הדברים שלמדתי בקבוצה תרמו גם לי כהורה וגם לילד. קודם כל "סדר ים". קודם לא היה אנחנו אצלנו סדר ים מוסכם. קודם רק נתתי להם פקודות: "תחזרו בשעה א'", "תיכינו עכשו שיעורם". בעקבות מה שלמדתי שוחחת עם הילדים על חשיבות הכנת השיעורים ולמה חשוב שיחזרו הביתה בשעה מסוימת. יחד החלטנו על סדר ים. הילדים נהגים לפיו. אני לא צריך כל הזמן לתell "פקודות" ופחות חיכוכים ומתהה. דבר נוסף חשוב שלמדתי הוא "ההקשבה הילד".

סיאן: הדבר כי חשוב שלמדתי הוא חשיבות התקשרות עם הילדים ועם בית הספר. לפני הסדנה כמעט שלא שוחחת עם הילדים, לאניסתי להבין אותם ואת הקשיים שלהם. הייתה כועס עליהם. כשההמורים היו מודוזים לי על הפרעות של הילד, עסתה על בית הספר והאשימה אותם באפליה. מתחילה להבין את הקשיים של הילדים ואת הקשיים שלנו כהורם... (בעקבות דיווח על לימודיות כלפי).

רדה: קודם דיברתי עם הילדים בפקודות, בкусם ובחומר סבלנות. לממדתי להקשיב, לדובב אותם, לשוחח ולנסות לפתור ביחיד בעיות בשיתוף ובהסכמה.

ולתנות נוער), הקפדה על ביקור סדר של הילדים במסגרת החינוכיות, רכישת ציוד לימודי וארוחת עשר. הורים מקבלים עליהם יותר אחריות בהשגחה על ילדים בשעות אחר הצהרים ובפיקוח על סדר ים מותכנן, מה שמצויב על שיקום הסמכות ההורית. השניים המשמשו אותם בקרבת ההורים משפיעים כМОון על השתלבותם הלימודית-חברתית של ילדים. אנו עדים לירידה של ממש בדוחים על אלומות מצד הורים כלפי ילדיהם (אקסצ'י ענישה תרבותית המונגד לחוק הישראלי), ירידה בדוחים על שופטות, על עבריותם ועל שימוש בחומרים ממקרים בקרבת הילדים.

השניים המצינים לעיל באים לידי ביטוי בעיקר בקרבת הורים צעירים (מתחת לגיל 45) לילדים עד גיל 12. הורים מבוגרים יותר עדין משמרם את דפוסי ההורות כאץ המצא ומתקשו לעשות בהם את ההתאמות הנדרשות בארץ; מרבitem לא השתתפו בתכניות ההורות או השתתפו והתקשו להפניהם מיזמנויות חדשות ולישמן. יש קושי ניכר של הורים (מרביתם הורים מבוגרים), והורים מבוגרים ההורות כלפי ילדיהם המתבגרים, והורים מבוגרים חסור אונים, תסכול, יאוש וויתור על ילדיהם. נכון מצב זה, יש חשיבות רבה לפיתוח של תוכניות להורים לילדים מהתבגרים.

המציאות. מעטים הם האבות שנענו להזמנות החזרות ונשנות להשתתף באחת מתכניות ההורות שם מפעלים. מעטים רבים הושקעו באמצעותם לשוק את התכניות להדרכה הורית, לעודד אבות ושלבים בתכניות, אך بلا הצלחה מרובה. עם זאת, מתוך ניסיונו בשדה נוכחנו לדעת שיותר אבות השתתפו בתכנית הדרכה הורית כאשר הנחה אותה איש מקצוע בעל מוניטין שהוא יוצא העדה האתיופית כאשר הצעה להשתתף בתכנית נעשתה על-ידי עובד סוציאלי שהוא יוצא אתיופיה. כמה מאות מהגברים שהשתתפו ב"סדנת הורות" הופיעו אל התכנית על-ידי המשטרה, פקידת סעד לחוק הנער או בית משפט לנער, בניווז לרצונם. בסוף שנת הפעילות הם הו - כולם, ללא יוצא מן הכלל - על ההזדמנות שניתנה להם ללמוד ודוחו על שני בדים כחורים ועל שני לוטובה ביחסיהם עם הילדים ועם המשפחה כולה. שיעור גובה של גברים השתתפו במפגשים חד-פעמיים בנושאי הורות במתכונת "אסיפות קהילה", בסדנאות בננות מספר מצומצם של מפגשים בעלי אופי "אוניברסלי" ו"קהילתית", כגון סדנאות שנערכו לכל ההורים תושבי קריית משה (עלים וותיקים כאחד) בשכונה עצמה ובפעולות הורה-ילד שהתקיימו בשימוש במחשב.

סיכום

במהלך כל שנות הפרויקט השתתפו בו עשרות רבבות של אימהות עלולות חדשות מאתיופיה ועשרות מעתות של אבות. מקטצת השתתפו בתכנית אחת, ורבות מהאימהות השתתפו בכמה תוכניות. נתון זה מראה שהשתתפות בתכנית מהווה חוותית למידה מהנה ומוגמלת המעודדת המשך למידה. הדגש שנייתן להדרכה ההורית, היקפו הנרחב של הפרויקט (כמו קבוצות בכל שנה) וקיים לאורך זמן (יותר מעשר שנים) מניבים פירוט. הדוחים מהמסגרות החינוכיות וממצאי מכך ברוקדייל מצינים שינוי ניכרים במידה מסוימת של הורים בשעה החינוכית ובקשר עם הגורמים החינוכיים (השתתפות באסיפות ובימי הורים, וכן באירועים בבית ספריים), ירידה ברמות העינות והחדרונות כלפי המכוסד החינוכי ועליה באמון ובשיתוף פעולה בתכניות המוצעות לקידום הילדים ושיקומם (ביצוע מחקרים, קבלת טיפול ועוד), עליה במודעות הורים לחשבות החינוך הפורמלי ולהלא-פורמלי (סידור ילדים במסגרת חינוכית מגיל רך בINU יומם, רישום לחוגים ללימודיות, למועדוניות

רב-תרבותיות

חינוך לרב-תרבותיות

בישראל חוות קבוצות אתניות רבות ומגוונות, ויש בה תנאים ליצור תודעה רב-תרבותית.

מהו חינוך לרב-תרבותיות?

יש גישה האומרת כי חינוך רב-תרבותי הוא "רעיון המוביל לשינוי חינוכי", שנייה המכירה הzdמניםיות למידה שווה וקיים יחסיו גומליין בין אנשים מקבוצות אתניות שונות. ב儒家 זו שמים דגש על החינוך הערכי לרבע-תרבותיות ועל תרומתן של קבוצות שונות לחברה, מתוך הדגשה של מנהיגים והתנагיות אתניות, כגון לבוש, מאכלים, מוזיקה ועוד. גישה אחרת תפוסת את החינוך הרבע-תרבותי בהקשר החברתי. הוא כרוך בתהילך שוווני בסיסי בחינוך שמקבלים התלמידים, כגון דח'ית גזענות ואפליה, קבלת השונות וקידום עקרונות של צדק חברתי.

כדי לחקן לרבע-תרבותיות צריך להכיר בכך שאין תרבות אחת גבוהה או טובה יותר מתרבויות אחרות.

תפקידה של מערכת החינוך לעזרת תלמידים לפתח תחושת אמפתיה כלפי השונה ולקבל אותה למolute

מהו רבע-תרבותיות

תרבותות במשמעותה הבסיסית מגדרה קבוצת אנשים השותפה לערכים, מנהיגים, נורמות, דפוסי התנהגות והשקפת עולם. תרבות מגדרה לא רק את הצד האתני המסורי, הנובע ממוצאם של אנשים, אלא גם קבוצות גיל, לאומי, מגדר, דת ועוד. בקבוצות אלו, אנשים חולקים ביניהם מאפיינים שמקצתם "יחודיים" רק לקבוצתם. במרכזה של חברה רבת תרבותיות עומדת השונות התרבותית בין קבוצות. לעיתים שונות זו מעוררת מתחים, חוסר ביטחון, התנגדות, הסתגרות, ואףלו רתיעה, ולעתים היא מעוררת תגבורות הפוכות, כגון פתיחות, התעניינות וקבלה.

לרב-תרבותיות הגדרות רבות, רובן מצביעות על חברה הטרוגנית השואפת לקיים יחסים שוווניים וסובלניים בין אנשים מקבוצות תרבות שונות. ביטוייה של הרב-תרבותיות ניכרים בתחום חיים שונים - חינוך, בריאות, פנאי, רוחחה, סביבה, התנהלות יומיומית ועוד (דר ארנה שמר, בתוך "עת השדה" 3, יולי 2009).

פנינה כפיר

פנינה כפיר, רצתת תכנית

פאקט בניו הילדים

בקריית גת

בתקשורת בין-אישית, בהקשבה לסייעו العليיה, בהכרת המזיקה, המאכלים, הנימוסים ועוד. הכרנו אנשים נפלאים, עדינים ומופנים, מנומסים ומכבדים שלא מביטים לך בעניינים, שקטים וחיכנים, ובעיר - דואים ומודאים. דאגה זו נבעה מתחשפת השונות שלהם, מהחיכים במרכזה הקלה, הקשי במציאות עבודה, הדאגה לילדים והרצן שלמדו ותקדמו וייו כולם. ה"מודרנה" הקיפה אותם מכל עבר בכל התוחומים, ויתכן שלא יכול להכילו בזמן קצר כפי שציפו מהם ואולי אף כפי שהם ציפו מעצם.

פרויקט PACT בגני הילדים בקריית גת

בעבר הייתה מנהלת מחלקה גני ילדים והיום אני רכצת תכנית לקידום האוריינות בגנים, ומתוקף תפקידי אלה אתיחוס לתכניות בגני הילדים. מבין הักษים שעלו בשדה הגנים בלטה אי ידיעת השפה העברית - בלעדייה היה קשה ל�탫קח בחו' הימים. אכן, השקענו את מרבית המשאבים בהוראת השפה, בהקניית מילונים יסוד ובשילובם של הילדים בחו' הגן. נעזרנו באנשי דעת מהמכילות ובארגוני יישור מהקהילה, אנשים צעירים ובוגרים דוברי עברית ואמהרית שעבורו השתלמיות והפכו למגשרים בין אנשי המקצוע לבין הקהילה - כדי להגיע להבנות, בהתאם ציפיות, ללמידה את הצרכים, ההתנהגוויות ועוד. ניסינו תכניות להഷגת המטרות שהצבנו לעצמנו, אבל - נודה על האמת - אלה היו תכניות בסור... כל צוותי המכනות בגנים, המפקחות ואנשי הנהלה עברו תהליכי למידה, בינו תכניות לפי שכבות גיל ומסגרות, כגון איתור התפתחותם בגיל הרך, תכניות לבראיות המשפחה, הדרכת אימהות בטיפת חלב, קורסים להגיינה ובישול, תכנית לחיזוק הילדים בנושאים הנלמדים בגן, בעיקר בשפה ובמושגי יסוד, וכן גם בבעלי הספר. בכל המסגרות הוקמו צוותים שבהם שולבו נציגים מהאוכלוסייה הווותיקה ומיצאי הקהילה. כמובן, בעשור שחלף חלו בתכניות שינויים, שכן כל הזמן עמדו נגד עינינו הצרכים העולים בשדה הקהילה. למשל, פרויקט האוריינות בגני הילדים: אם בשנים הראשונות החלנו אותו באופן גורף על כל ילדי הקהילה, היום אנחנו מטיגברים רק ילדים שאינם עומדים ברמות הממוצע של כלל הילדים. אכן, אנשי התהום התמקצעו יותר, היחסות עם הקהילת יוצאי אתיופיה העמיקה. כולם, תיקים וועלם, עברו תהליכי שינוי מאוחר שלמדנו הרבה מאוד. היום אם יודיעים כי בני הקהילה של "עכשווי" אינם בני

שונותו, לבנות גשרים תרבותיים בין הקבוצות השונות לצירת תרבות אזרחית משותפת תכניות הלימוד צריכות לשלב תכנים המשקפים את צרכיה של כל קבוצה ואת תרומהה לכל החברה. בדרך זו נוצר מצב של נתינה הדדית המשירה את החוויה התרבותית

(ד"ר בינה גולד, בתוך "עמ השדה" 3, يول 2009).

מטרת פרויקט PACT, הפועל ברחבי הארץ יותר מעשר שנים, היא קידום ילדים בגיל הרך ומשמעותיהם בני הקהילה האתיאופית בתחום החינוך, הבריאות, הרוחה והקהילה. הפרויקט רואה את הילד ומשמעותו במרקם, וכל הגופים המתפללים ונוטני השירותים עובדים בראייה מערכת וגבישה רב-תרבותית (רבקה ארידן, בתוך "עמ השדה" 3, يول 2009).

תחילתו של פרויקט PACT בקריית גת

קריית גת ידועה בהיותה עיר הcolaטת עלייה. יוצא הקהילת אתיאופיה הגיעו אליה עוד לפני הפעלת פרויקט PACT. עם תחילת הפעלתו של הפרויקט לפני כעשרה שנים, היינו בין הערים הראשונות שזכו בתמיכה כלכלית הקהילה האתיאופית. פרויקט PACT הצליח את עירנו ובמרכז רב נבנו תכניות שהקיפו את כל האוכלוסייה - מתיינוקות בני יום ועד הקהילה הבוגרת. תכניות נבנו בתחוםים רבים, לפי הצריכים שאיתרו אנשי חינוך, מנהלי בתים ספר, גננות, מגשרות ונציגים של הקהילה: אי ידעת השפה, קשיים בתקשות עם ההורים והילדים, מופנהות ושקט שאפינו ילדים ובוגרים, נשאי בריאות ועוד. הם הציגו את צורכי הקהילה בפורומים ובישיבות שהשתתפו בהם.

אנחנו, אנשי חינוך פורמלי ובבלתי פורמלי, נחשפנו למטרות הפרויקט וליעדיו. נבנו דרכי פעולה שישיעו לבני הקהילה האתיאופית בני כל הגילם להיקלט בעיר בכל תחומי החיים. יותר מכל נחשפנו לקשייהם, לניטוקם שליהם מארץ הולדתם, לכабב ולתלאות שלילו' אוטם-בדרכם ארצה, לשונות במנגיהם ובשפתם. בחו' היום-יום ראהינו את העצב בעיניהם. לעתים חשמנו חסרי אונים ומבושים על שקרה ידנו לבסם בהם את מתחשת השicityות, וכל רצוננו היה לעזור להם להשתלב בחברה הישראלית.

לא אחותא לאמת אם אומר כי בתחלת ניסינו לשנותם, אך במהרה למדנו כי לא זו הדרך וכי תהליך קליטתם וטמייתם בחברה הוא תהליך ממושך וה"שינוי" חייב לבוא מהם ולא להיות סוכנת מלמעלה. יתרה מזו: נכנסנו לתהליך של "ללמוד אותם ועליהם"; חדרנו אליהם ולתרבותם ועשינו זאת בדרכים שונות: בשית,

שימים דגש על קבוצת תרבויות אחרת. העיקרון הואabajuda בקבוצות בהנחיה והובלה של נצבי הרים מאותה קבוצת תרבויות.

- ♦ לפניו תחילת כל פעילות הגנטת מקימת שיחת פתיחה על החברה הרבת-תרבותית בגין, בעיר ובארץ, על העלייה לארץ ועל קיבוץ הגלויות המאפיין את החברה הישראלית.

פעילות שתוכנו ובוצעו

♦ צair בחומר - מאפיין של יצאי אתיופיה. הילדים ניסו לייצור כלים ופריטים כמעשה חיקוי של האימהות שהיו בקבוצה. הילדים נהנו מאוד לעבוד עם החומר.

♦ הכנסת בובשות - מאפיין של יצאי חבר העמים (ברית המועצות לשעבר). הורים מחבר העמים יצרו עם הילדים בובשות מגילאים בגודלים שונים. לאחרת הבובות הושיבו צמות בלונדיות ואחד הילדים אמר "היא דומה לאלה שאצלנו בגין".

♦ הכנסת חמסות, קישוט לבת - מאפיין של יצאי צפון אפריקה. אצל בני העדה המרוקנית בלטו החמסות שנעשו בכל מיני חומרים: חומר, דס, עץ, קישוט חרוזים, פיטים. אחדים מהילדים אמרו "כמו אצלנו בבית".

♦ צביעת כדים וקעריות מחרס (טוכנות, קניות) - מאפיין של יצאי מרוקן וגם אתיופיה.

♦ רקמה על רשת לפי דגמים - מאפיין של יצאי קהילות שונות. אימהות יצאות הקהילה הביאו כלים צבעוניים עשויים מחוטי בז'ייה מיוחדים. הכלים היו מוקשטים כמעשה רקמה, ולמkartם היו גם מכסים. הגנותו בחורו לתת לילדים לרקום בחותם צמר על רשת, והילדים ניסו לחקות את קישוטי הקערות האותנטיות.

♦ סיוף אישי - נציגים של עדות שונות מספרים "איך למדתי כשהייתי ילד". הורים מעדות שונות סיירו על ילדיהם, הצעו תמנונות אוטנטיות והילדים השמיעו קריאות התפעלות. תair: "אבא, מוצא תימני, נולד בירושלים.ophe הגנתה הביאה לו בגדי תימני, והוא לימד אותי ואת החברים שלי אריאל ונור, לקרוא בספר התורה. אבא ספר שהספר קדוש, וכשהיה קטן סבא לימד אותו בספר זהה. עכשו הוא מלמד אותנו. הוא ספר על ארץ תימן, הרגשטי נעים,עשה לי טוב. ספרתי על קר לאמא". נחמן, בן חמיש וחצי, נשאל "מה הרגשטי כאשר אבא הציג לילדים את ספר התורה?" הרגשטי שמח, כי אבא של בא לנו. כי הוא לימד ילדים. רוצה להיות כמותו.

הקהילה של "פעם". אנחנו רואים את השתלבותם בעיר בכל תחומי החבורה - בעבודה, בليمודים הגבוהים וגם בפוליטיקה, אף יש לנו סגנית ראש עיר, הגברת שלומית יהלו. אין ספק, הפרויקט קצר היום את ההצלחות.

בני הילדים פועלות שתי תכניות במסגרת PACT:

אוריניות שפתית-מתמטית ורב-תרבותית. אטמקד בתחום הרב-תרבותי שבו אנו שמים דגש על החינוך הערכי-חברתי ועל תרומתן הדידית של קבוצות בגין, מתוך הדגשה של מנוגדים והתנגדויות אתניות, כגון לבוש, אמנויות, מأكلים ומוציאקה המאפיינים כל קבוצה.

ואלה אבני הדרך שהובילו אותנו לבניית התכנית והפעילות בתחום הרב-תרבותי:

♦ הסובלנות לתרבות ולעדות השונות הבנות את קיבוץ הגלויות של העם היהודי בארץ ישראל.

♦ הוקרה וכבוד לתרבות של ילדים בהם ממנה.♦ היחוק הקשר הבין-דורתי בין הורים לילדיהם.

♦ הרחבת עולם הידע והחויה של ילדי הנק באמצעות מפגש עם מבוגרים בעלי תחומי עניין והתמחות שונים.

♦ חיזוק הנגואה התרבותית בקרב הילדים והורייהם בכל עדה.

♦ חיזוק הקשר אל המורשת.

♦ הגברת מעורבות הורים בשיהיה המגונת בגין.♦ כבוד זה זהה, כבוד לשונה.

"רב-תרבותיות" בוגני הילדים - מתאריה למעשה שלבים

♦ שיחה אישית עם כל גנטה שבפרויקט, הצגת הרעיון לפנייה.

♦ הגנתה מבצעת "סריkat היכרות" של קבוצות תרבויות בגנה; בודקת CISCOM, CISRONOT, יכולות ומוכנות של הורים לתרום לילד הנק ולהוריהם, ובעקיפין - להעצמת הילד הפרט שלהם.

♦ הגנתה בוחרת פעולות שנובשו לאחר השיחות עם ההורים - כל פעולה מיוחדת לקבוצת תרבויות אחרת בגין.

♦ הגנתה משלבת את הפעולות בנושא הרב-תרבותיות בתכנית השנתית של הגן.

♦ הגנתה מתכוננת את מהלך הפעולות ואת כל הדברש לה: חומרים נדרשים, אמצעים קישוטיים, קטיעים מוזיקליים, תוצרים בסוף הפעולות ועוד.

♦ לכל פעילות מזמינים כל הורים, אך בכל פע

סביב הסיפור; בשבועות מתכנים מאכלים חלב
עדתיים.

דגשים שהיו בכל פעילות

הורים וגדודי הילדים (קצחים ולעתים מרביתם) באו
لبושים בלבוש אוטנטני, הביאו מגוון של מאכלים
המייצגים את קבוצות התרבות, ובכל קבוצה פועל
הוראה שיציג את תרבותה המקורי. קבוצות הילדים היו
הטרוגניות וברקע התנגננה כוזקה ושירים אוטנטיים
שהגוננו הביאו.

**אחד ההיבטים החשובים בתכנית היה השתתפותם
של ילדים מ_kbוצות שונות שטיפרו לילדיים את
סיפור עלילותם ארזה. ליקטנו כאן כמה סיפורים
כאלה:**

סיפור עליה מג'ربה, תוניס

שוליה בוכרים עלתה מג'ربה בשנת 1958.

בתוניס חיו טובי, הכל היה בשפע. תוניס עשרה
בתמירים והרבה פירות, היו קונים בשוקים ושם
בlıklar. אבא עבד במסחר וגם הייתה לו מאפייה.
ליהודים היו הרבה חנויות והם היו עשירים, העربים
לחוב היו עניים. בית ההורים היה מים זורמים ואמא
היתה מוכרת מים לבעל' כבשים ונחלים ומה זה היה
ה:right; הרוחה הזה.

יום אחד באו מהגנים, אמרו לנו צריך לעלות לארץ
ישראל. מכרנו כל מה שהיה לנו - זהב, שטיחים
ורהיטים, והתכוינו לעלות לארץ ישראל.

היה גל של עלייה. יום אחד השכונה התרוקנה,
והערבים שאלו איפה כל היהודים. הפלגנו באונייה
שקרו לה "ירושלים" - מתחנים לצרפת ומצרפת
לארץ ישראל. הגענו לעיר מעלה ממש לפני חג
הפסח, ערב בדיקת חמץ. קלבלט דירה חדשה,
חישמן בשוק וקנינו כבש וירקות. הוא לנו תבלינים
כשרים, כי אכן של הביתא תבלינים מג'ربה, וחגנו
את ליל הסדר הראשון בארץ ישראל. הגענו למעלות,
לא ידענו עברית, שינו לנו את השמות ואת הארץ
הילדיה. קראו לי "אורסיה", ובארץ ישראל שינו לי את
השם לשולמית. לאחר כשנה וחצי עזבנו את מעלות
ועברנו לשלווה, מושב ליד קריית גת, וכעבור מספר
שנתיים עברנו לקריית גת.

לאחר חמישים שנה חזרנו, חלק מבני המשפחה,
לבקר בתוניס, בגרבה. חיפשתי את בית הורי, מצאתי
אותן. כלום לא השתנה, הכל נשאר אותו דבר.
התרגשנו מאד, זה העלה בי את זיכרונות הילדות,
זכרונות העליה לארץ ישראל.

אני מלמד אותה אותיות. אני אוהב להגיד את האלף-
ב'ית". ליאל, בת ששה: "אם לא היתה כי היתה
בעבודה. היא עזרת לזכנים. היה כיף. סיפרתי לה
שישבנו עם אבא שלו נחכן. זה עשה לי טוב. אהבתי
את המופלה שאמא של שלחה עשתה".

♦ שירה והרקרה לפי מזיקת עדות בלבוש אוטנטי.
הכוזיקה, השמחה, הבגדים הצבעוניים וצלהות
הילדים הפכו את המפגש לחגגה אקזיטית.
♦ הכנת תכשיט לאימה בסגנון עדתי (החוורדים: דם,
חרוזים, חותם "שפוגט", חומר, נצנצים ועוד).

♦ יומ של אפייה - הכנת בזקים המאפיינים עדות.
שיילה, בת חמוץ: "אם עשתה מופלה, זה עשיי
מקמות, סוכה, שמן, שמרים ומים". "אין הרגשות?"
הבלב דפק חזק והתבישי. אמא אמרה שהיא כיף
כי הילדים אכלו המכון מופלה. זה עשה לי טוב".

♦ סיפור עליה - הורים מספרים כיצד עלו ארזה,
בלילוי שקיופיות ותמונה ולבוש אוטנטי. רום, בן
חמש וחצי: "הרגשתי כיף, כיף בלב, הרגשתי טוב
שהיא סיפרה לילדים את הסיפור. עזרתי לה לחתת
ילדים את השרבויות, את שרביט הלקסם. נהנית
שהו הרבה ילדים והורים גם יפה ולול. נהנית
הכי הרבה מהשרבויות שאמא של רום הביאה".
אפרת: "היתה רוצה שאמא שבתobao לך. היא
מתחפשת לקאובי ו גם ניר שהוא חבר ממש טוב
שלוי" (ניר מיצאי אתיופיה).

♦ קליטת פול קפה והכנות קפה לפי המנהג האתיופי.
♦ סופרת ישראלית הביאה את ספרה לגן וקראה לפניו:
הילדים. בסוף הפעולות במו פריט מתוך הספר אוור:
היום היה לי הכי כיף כי אמא הייתה וסיפרה בבן
סיפור לכל הילדים".

♦ ספר סת"ם הציג כתיבת ספר תורה לעומת ספר
rangle.

♦ סבא מספר סיפור מ"הchoddr" בתימן, סיפור על למידה
בבית ספר במרוקו.
♦ בימי שישי קיבל שבת לפי מסורות של קבוצות
מוסוא.

♦ ערבע של מאכלים עדות.
♦ ימי שיא - הגנות בחורה ל"ימי שיא" סדראות להורים
וילדים לפני חגיהם: בחונכה היכין חנוכיות בסוגנות
שונות; לפני פורים ההורים באו בתלבושים אוטנטיות,
עשוי מצעד תלבושים בלילוי מזיקה המאפיינת כל
עדיה בגין ולבסוף יצרו מסכה לפורים; ל夸ראת חג
הפסח הורים קראו את הסיפור "cosa של אלה
הנבייא", ילדים ישבו בקבוצות ולבסוף יצרו צירה

לחוף הים, נכנסנו לספרנות קטנות. שם העבירות, אותן לאוניה גדלה. האנשים האלה היו אנשי מודע,

הם שכרו את החוף כאזרור תיירות. היום אני יודע שהם עשו זאת עבורנו במיחוד. לאחר שבוע הגענו לאילת, מאלת לאשקלון, והשאר - היסטוריה.

סיכום

חשוב לי לציין שככל פעילות רב-תרבותית נעשתה על פי בחירתה האישית של הגנטת ובשיתוף המגשרת החינוכית בת שבע, שהיא שותפה פעילה בכל מפגש בנק.

כל מפגש כזה היה מלאה בהתרוגשות רבתה של כל המשתתפים - ההורים, הילדים, הצעות החינוכיים והמומזנים. האווירה הייתה תמיד חגיגית מאוד ונתנה תחושה של עשייה חיובית אחרת, נוספת. בדקתי את תוצאות הורים לאורך זמן ונראה לי כי ההישג החשוב במערכת גני הילדים (רק אוטם אני יכול להזכיר) הוא הקליטה הרכה של כל ילד - בלי קשר למוצא ולבצע. הימצאותם של כולם באומה חברת גן היא דבר שגרתי וכובען מעלי, לא שמעט משפטים בוטים בקשר למצאי, ואם הדבר קורה, אני יודעת שלגונות בקריות גת יש רגשות גבוהה והן מטפלות בכך. ההורים בכל יחידת גן שותפים לעשייה - באים לפעילויות מזמנות, לאסיפות הורים, למסיבות. לדעתו יש קבלה חברותית. עוד נקודה לציין: כמו מהגנות שפעלו במסגרת הרב-תרבותית באמצעות את הרעיון של הכנסת הורים לפעילויות ייחודיות, לעובדה בקבוצות עם הילדים. דוגמה: לפני חג הפסח הזמינים הורים, מונו ראש קבוצות, בכל קבוצה דנו בסיפור אחר הקשור לנושא ולבסוף כל הורה וילדיו יצרו גיבוע לכבוד אלה הנביא. אחת הגנות אמרה: "הפעילויות הרב-תרבותית עם הורים נתנה לרעיון לשלב הורים בעובדה בקבוצות גם בתחום אחרים".

אני מבקשת להודות מקרוב לב לגנות, לסייעות, להורים ולכל השותפים ששיעו להצלחת הפרוייקט.

הטכנית הרב-תרבותית כפי שהיא מבוצעת היום התפתחה אצלי בשלבים. הטכנית היא פרי יוזמת וחויבתי, וכמוון - ה"קטליזטור" הראשון שדחף אותי ליצור ולבנות את הטכנית במקוננתה זו היא הגברת רבקה ארידן, ראש תחום ארכ'י, עמידה של הגברת רינה קרן, אחראית המחזז.

סיפור עליה מאטיפיה

אשר מלשה - אבא של שליה מלשה.

עליתי מאטיפיה לפני 25 שנה, באתיופיה היהודים חיו מעל אלפי שנים. שם חלמנו על ירושלים, התפלנו שנעללה ונראה אותה - מתי ייעß הרגע שנגע לירושלים. הגיים ראו אותנו צרים, פלאש - לא שייכים. לפני 35 שנים החורים שמעו שיש אפשרות להגיע לארץ ישראל. לא שאלו מה המהלך, מה המסלול. ידעו שצריך להגיע לסודן, ושם היו אנשי הסוכנות היהודית. התחלנו בחשאי. השליטונות לא אישרו שנצא מאטיפיה. גם משפחתי יצא בחשאי, הימנו שבעה ילדים קטנים במשפחה ודאגנו שאFIELD השכנים לא יישמעו.

בחוץ הלילה (הימנו שלושה כפרים סמוכים) כולם התארגנו. השארנו הכל: פרות, שודות, בתים, כל התכולה, ופושט עצמן וברחנן בשתיים עשרה בלילה. הכל נעשה בתבונה ובחוכמה. העיקר להגשים חלום אבות.

היהليل. התחלנו לילכת, התחלנו את המסע בשקט מוחלט. הצלחנו להתרחק מהכפר - לسودן זה 900 ק"מ - ולא ידעתנו כמה היכיו. הימנו 250 יהודים שיצעו. לא הייתה לנו מפה. בסודן ידעתנו שיש שם שליחים מארץ ישראל. מסלול ההליכה היה חדש ימים, ארבע שבתות. ילדים וזקנים. במהלך הדריך מורי הדרך ניצלו אותן, היו להם חברים. הגעם לירוח בצהרים. יום אחד באו שודדים על סוסים, התחלנו לירוח, לקחת מאתנו הכל - כסף, תכשיטים. נשארנו ללא מורי דרך, ללא סוסים. התקדמנו בגבול סודן. הלכנו בלילה, ביום מתחבאים ונחים. בשבות הימנו נחים, מקבלים את השבת ללא מחלוקת. אכלנו גרגירי חומום. התקרבנו לגובל. هو שם חילים סודנים. שראנו שאנו מוחפשים מפלט ולא מהווים סכנה, נתנו לנו להיכנס לאחר שנתרנו להם מעת כסף. נכנסנו לسودן - ארץ עיינית, לא מכיריהם. אחרי תקופה קצרה התחרבנו לשלויח עלייה שהיו אנשי נפאלים, הם בירכו אותנו. אמרו: תשמרו הכל בשקט ובסוד. תתקוננו! יקח זמן עד שתעלוי לארץ ישראל, כי סכנה שיגלו שאתם יהודים. בסודן שנאו את האתיופים. חיפשנו עובדה כדי להעביר את הזמן וחיכינו לעלייה. הימנו שם שנה וחצי. יום אחד, בלילה, אמרו לנו להגיע לאיזה מקום מסוון מוסווה. עמדו שם משאיות של מזון להסואה. הוכנסו לכל משאית כ-70 אנשים בשקט מופת. זה היה כמו מעמד הר סיני. התחלנו במסע. הסודנים חשבו שזו שחורה. הגענו

"שימלה, שימלה - חסידה, חסידה" סיפורה של הקהילה האתנופית שמתחליל שם וממשיר כאן... PACT - נתניה

בחן אליה

אתני, תפוקוד". מושג זה הוא הגורם לאנשים או אחרים בסביבתם להגדיר את עצםם באופן דומה ונפרד מהת凄בה. המאפיין הクリיטי המשותף מגדר ומיחד אנשים ואילו אפשר להעתלם ממנו. משום כך יש בו פוטנציאל לייצור קהילה. יצירת הקהילה, טעונהSTD, עוזרת לחברה הסובבת להבין את המאפיין הクリיטי כבעיה חברתית במקומם לראות בה בעיה פרטנית, והבנה זו משפerta את יכולת האנושית להתמודד עם הבעיה החברתית.

ד"ר לואיס מילר (1973) מגדר קהילה – כמה אנשים המרגשים שיש להם משווה מסומן. לעיתים השיתוף נובע מן הקרבה הגאוגרפית המולדת בעיות משותפות, אך למעשה כל תכונת אופי רגשיות עשויה לבנות מערכיים חברתיים מסוימים, מפורסם אתני או דתי זהה, או מממדכלכלי מסומן. כל אלה יכולים לגרום זהות קבוצתית, תחושת הדדיות ונוכנות לפעולה משותפת.

יחודה של התאטרון הקהילתי נעוץ ביכולתו לגרום שינוי, העצמה בשני מעגלים, טעונה לב-אלגים (מגמות, 2005). הראשן הוא העצמה פרטנית, כלומר – יצירת תחושה טוביה יותר אצל הפרט, ערך עצמי גבוה יותר, מוטיבציה, חווון וכיוצא באלה. "כאשר מתרחשת העצמה פרטנית האדם מתחילה להאמין

תאטרון קהילתי – רקע

בלשון העברית גזרתה של המילה "קהילה" מן השורש "קה"ל" אינה מקרית:

"תאטרון קהילתי הוא סוג של מופע תאטרוני שנוצר בתוך הקהילה עצמה, על ידה ולעיניה".*

תאטרון קהילתי הוא תאטרון שאינו מוגדר "מקצועי", במובן שה משתתפים בהציגו אינם "שחקנים מקצועיים". זה תאטרון ששיר למקומות או לקרויה מוגדרת, והוא מדגיש את התנסותית וחוויות חייה של קבוצה שלית או מוכפפת – מתוך כוונה לחולל העצמה פרטנית וקבוצתית. התאטרון הקהילתי הוא כל' ביטוי חברתי ואמנומי, بما ליצירה עצמית של הקהילה. ההציג שואבת את חומרה מהקהילה וושאפת לגורחות ולעורר לחשיבה, דיון ופעולה. יהודו של התאטרון הקהילתי בחיבור בין שני המושגים – תאטרון וקהילה.

התאטרון הקהילתי משתמש עroz תקשורת דו-כיווני בין האלים ל悲מה להעלאת נושאים רלוונטיים לאותה קהילה, ככלומר – הקהילה היא המהות.

אלישבע סדן (1997) קשרה בין קהילה לבין "מאפיין קרייטי משותף" אשר יכול להיות על רקע "גאוגרפי,

* לב-אלגים, שלומית (2005). ההציג מחברים בתאטרון קהילתי ביפוי: נשים מזרחיות כובבות את יהדות המזרח התיכון. המכון, מד (1), עמ' 83.

הצגה. המשתתפים עוברים מהלך חוויתי ומעצים שבמהלכו הם ממשימים את קולם - לעצםם ולאחרים המשמעותיים להם.

יוסי אלפי (1986, 1992) מונה כמה שלבים היכולים לשמש מודל להפעלת תאטרון קהילתי, "המודל ההפקתי":

שלב 1 - איתור משתתפים פוטנציאליים בקבוצה מסויימת

שלב 2 - המנוחה, הבמאי הקהילתי, עורך "סקר שטח"ראשוני להכרת הקהילה

שלב 3 - שלב "גיבוש הקבוצה"

שלב 4 - "שאיות החומרם". שאיות הדרומה יכולה להתרחש באופנים שונים, בראש ובראשונה - בתගלים תאטרוניים, במשמעותי אימפרוביזציה ובדריכים אחרים שבן נחשף סיפורם של משתתפי הלהקה. כך יכול המנוח/הבמאי לאיתר את אותו קול חייו ונאלם הטמון בכל אחד מה משתתפים באופן פרטני ואת סיוף-העל המאחד בין כולם.

כמו כן אפשר לאסוף חומרים באמצעות צפייה, מעורבות, שאלות, כתבות, צילומים ועוד, המשמשים חומר גלם המיועד לעיבוד נוסף בתחום היצירה התיאטרונית.

שלב 5 - "יצירת המחזזה" או תכנון האירוע, מתוך מודעות והתקנות ליצור את כל האמור לעיל (העצמה פרטנית וקהילתית, השמעת הקול הייחודי ללבוצה כדי לעורר דינון, מחשבה ופעולה) בשלב 6 - בניית הצגה - הפקה, חזרות, בימוי, שילוב מוזיקה, תלבשות

שלב 7 - העלאת הצגה בפני קהל, שהוא לרוב אותה קהילה שהלבוצה צמחה ממנה

שלב 8 - הרצת הצגה מול קהלים שונים

שלב 9 - (אינו מופיע בתאוריה של אלפי, אלא אצל אוריין) שלב התקבלות

על קבוצת התיאטרון "שמעלה" נתניה

זו השנה השנייה שبنותנה פועלת קבוצת תאטרון קהילתי של מבוגרים (בני 20-50), כ-13 גברים ונשים בני העדה האתנופית, כולם תושבי נתניה. את הקבוצה מנהה חן אליה, במאית קהילתית.

תכנית PACT וקבוצת התיאטרון

היוזמה להקמת הקבוצה הייתה של אנשי התכנית "פאקט", ובראשם אסתי חלפון, ממויה זרה וatoi

שביכולתו לשולט בחיו טוב יותר, הוא מבין את מצבו ומתחליל לפועל כדי לשפר את חייו וסבירתו.*
המ审核 השני הוא העצמה קיבוצית, היכולת של כל הפרטים יחד לחולל شيء של ממש בחיהם הקהילתיים, לקבוע, להחליפם, להשפיעו, ליצור הבדל. מהלך העצמה הוא תהילך יצירתי ההופך אוכלוסייה חסרת אונים לקהילה בעלת יכולת השפעה על עניינה וסבירתה. "בשלבי העבודה הקבוצתיים, השלב הראשון הוא שלב העצמה הפרטנית שבו ממחזים ומביים השחקנים את חוות היוםיהם שלהם, חומר חיים 'נשאים' באמצעות טכניקות דרמטיות ועוביים תהליכי אסתטיים החופכים אותם לתוצר אמנות. בשלב ההצגה והධין, שבו מתרחב המ审核 הקבוצתי וכללו גם את הצופים מהקהילה, מתחולל שלב העצמה הקיבוצי. קהילת המיעוט מתבוננת בעצמה, מספרת לעצמה סיפור על עצמה באופן גלי,

ורק כך שוברת את השתייה".
באופן זהה, מסבירה לב-אלגם, התאטרון הקהילתי מאפשר לקבוצת אנשים זו, שלרוב "מכפפת" ללבוצה לאחרת או לחברה כולה, להשמי קול ייחודי ונבדל באמצעות הכליל התיאטרוני. באמצעותו אפשר לבחון את מערכת הערכים, האמונה, הסמלים וההתנהלות של המעצבים את חייה החברתיים של אותה קבוצה, ולנהל משא ומתן עם מיטרי כוח בתוכה ומחוצה לה. באמצעות התיאטרון הקהילתי אפשר לשמוע את קולו הייחודי של קבוצת מיעוט כלשהי, לשמע את סיפוריה הנאלימים ולעתים מושתקים, וכך לקבל ייצוג של الآخر.

שלבי העבודה

התיאטרון הקהילתי מאפשר לקבוצת אנשים בעלי מכנה משותף ואינטראס משותף להעלות את הנושאים החשובים להם על סדר היום באמצעות

* סדן, אלישבע (1997). העצמה ותכנון קהילתי. הקיבוץ המאוחד, עמ' 136.

משתתף היה יכול לחזור לאוטו רגע ובעקיפון "להיות אותו מחדש".

חזרה זו לנקודת זמן משמעותית בחים נאפשרת פרט פקטייה והתמודדות שונה עם הדברים. מ谈起 כל סיפורו התכוונת שסופרו באותו מפגש השתמשנו רק באחד, וגם הוא עבר עיבוד לקראת כתיבת המחזאה. כך התחוורו לי הנושאים הクリיטיים העוברים כחוט השני בחווויותיהם של כל המשתתפים: זיכרונות מאטופיה, סיפור המסע הרגלי דרך סודן, חוותות הקלהה בארץ וההתמודדות של המשפחה בתוך עצמה - עם קונפליקטים של שייכות, זהות, תקשורת ובעיקר התערערות המבנה הפטריינרלי והסמכות החורית שאפיינו את החיים באטופיה ולעומת החיים השונים בתכילת השינוי, כאן בישראל. זהו סיפור על קהילה שחוויתה הגירה ומעבר בין-תרבותי.

הגירה היא מעבר גאוגרפי של יחידים או קבוצות של מושבות מארץ לאראז, מתרבות לתרבות. כל הגירה מנטקת את המהגר ממערכות חייו הקודמות - האישיות, החברתיות, המקצועית - ומעמידה אותו לפני מערכות שונות可能ה שהכיר בארץ המוצא (כהן, 2003).

חסידה קחי אורי ארך לירושלים

למשמעותו של העולים מאטופיה לישראל היו גורמים ייאדולוגים-דתיים: למרות הנition מהעם היהודי והבידוד בתוך התרבות הנוצרית הדומיננטית, שמרו הפלשים על ייחוד ועל זהות יהודית-דתית איתהן ואווננטית, שבמרקזה היכוספים לירושלים והאמונה בגאולה ובשבית ציון. האמונה הייתה שציון היא ארץ זבת חלב ודבש, היהודים בה קדושים וטהורים, וכוהנים מHALAKIM בחוץותה בגבדי לן (קיירלינג, 1998). על-פי קירלינג, את הגורמים הדוחפים יצרו חילופי שלטון באטופיה, הרעה במצב החברתי-כלכלי, איום על הקיום האתני-דתי והתרבותות הסמכויות המסורתיות של הפלשים. כל אלה גרמו לביריחתם של עשרות אלפי לسودן ולמונם של רבים בדרך. השהייה במחנות בסודן גרמה להתרופרותה הקהילתית, המשפחתיות וזהותו העצמית של הפרט: טקסוי דת לא נערך, צערות נחשפו למשעי התעללות. המסע לישראל (במצבע משה) מתואר כמאורע טראומטי. היה מי שהשווה זאת לאירוע השואה והlein על כך ששיפור עלייתם של בעלי אטופיה לא תועדי די ולא נכלל בהיסטוריה של הגבורה הציונית-ישראלית. קירלינג טוען כי שוליותם של בעלי אטופיה בחברה

גולדברג. תכנית PACT נולדה מתחור רצון לחולל שינוי של ממש במצבם של ילדים יצאי אטופיה בניל הרה. הגישה שהנחתה את מפעלי התכנית התבבסה על הרצון להביא את כל הגורמים המתפללים בילדים יצאי אטופיה לידי שתוֹף פעולה וגאוד משאים בראייה קהילתית; לאפשר לילדים יצאי אטופיה ולמשפחותיהם להתמודד בצוות טובה יותר עם האתגרים שמצויבה לפניהם החברה המערבית. החזון שעמד לנגד עיניהם היה פתיחת עירוז תקשורת חדש שישמש גשר בתוך הקהילה עצמה ובין הקהילה לסייעתה.

הבחירה בתאטרון הקהילתי כאמצעי להעצמת המשתתפים ולהעצמת הקהילה לא הייתה מקרית. התאטרון הקהילתי מספק לעוסוק בתכנים רלוונטיים, להעלות אל פני השטח דילמות יומיומיות שבני הקהילה האטופית מתחודדים עמן, סוגיות שעיצם העיסוק בהן ווחשיבת המחדשת מספקים חזות ראייה אחרת עליה.

הקבוצה החלה את דרכה עם נשים בלבד, נשים הפעולות בתכנית "פאקט" כמנגשות, אך עם הזמן הצטרפו לקבוצה גם גברים ועוד נשים כוהקהלה, התפתחות משמחת מאוד וחשובה. במשך שנה קיבלו המשתתפים שיעורי משחק ולמדו את יסודות התאטרון, ולאחר מכן, באמצעות הדרמה, החלו לעלות בתוך הקבוצה סיפורים אישיים של המשתתפים - והם שמשו בסיס לכתיבת המחזאה וההצגה.

ההילך העבודה התאטרוני

במשך השנה שבה עבדנו לקרה ההצגה היה עלינו לגנות מהו "הסיפור", "הנרטיב" הדומיננטי והמקיף ביותר המשותף לכל חברי הקבוצה. הדרך לאטר ולגלות את הנושאים הבוערים באמצעות היא בתרגילים דרמטיים ופסיכו-דרמטיים, שבאמצעותם מועלם סיפורים אוטנטיים מממציאות חייהם של המשתתפים. אחים מן הטיסורים והמרקם נכנסים למחזאה ואחרים גותרים חלק מחווית החיפוש והלמידה. עם זאת, כל הסיפורים עוברים תהליך של טיפול אסתטי והרחקה, כדי שיוכלו לעלות אל הבמה כסיפור כוללני ורחב ולא כסיפור פרט. לדוגמה, באחד המפגשים ביקשתי כן המשתתפים להביא עם תמונה משפחיתת המתארת רגע חשוב בחייהם. כל משתתף סיידר את השחקנים האחרים באופן הדומה ביוטר לסייע הדמיות בתמונה והסביר את מערכת היחסים ואת ההתרחשויות. כך לפתע קיבלת התמונה "חימם", אותו

מבחןת ממדים אלה של זהותם, כדומים לה, ותאמץ אותם אל חיקת, שהרי ממדים אלה תואימים אתניות, ומיתוסים מרכזים בחברה הישראלית. במציאות, החברה הישראלית לא אישרה את אותן התcheinות, הזהות היהודית שליהם לא הוכרה בישראל במלואה. הם נאלצו, ועודין נאלצים, לעבור גיר לחומרה, הכול הטפת דם מאבר המין וטבילה במקווה טהרה. הנשים חיוו אף הן בטבילה.

גם הנקודה של הגבורה לא אושרה. במקומות לראות בהם אנשים שלקו את גורלם בידיהם והוכיחו יכולת כוחות להתרחק ולהתמודד עם קשיים עצומים במסע, ומתקצחים - אף להנהי, ראתה בהם החברה הישראלית מסכנים, חסרי אונים, רעבים, "שאנחנו הצלמו אותם". החברה הישראלית לא ראתה אותם כפי שהם ראו את עצמם, כמשחזרים את יציאת מצרים. אך הסיפור הזה היה מרכזי וחשוב מאוד וויעיל לעולאים לעמוד בקשיי המסע.

לעובדה שהחברה הישראלית לא אישרה את תפיסתם הייתה השפעה פסיכולוגית רבת עצמה על העולאים מאטיפיה. המשמעויות שייחסו ההולכים במסע לאובדן ולשכל עזרה להם להתמודד אתם. היא סייעה להם להמשיך לחיות ולתפקד. מהספרות המכיהרית ידוע כי ברגע שנintelת המשמעויות הזאת מן האדם המתאבל, עלול לבוא ערעור פנימי גדול ונזק פסיכולוגי. יחסה של החברה הישראלית החליש את יכולתם של העולאים להתמודד עם התפיסותיהם ועם קשיי הקליטה. אמונהם של יהודים אטיפיה שהם "טייפה שבהם אל הים" הייתה יכולה לעזור להם. העובדה שהחברה הישראלית לא הכרה בתפיסתם זו מנעה מהם היבט אידאולוגי מסוים בתהיליך הקליטה.

עלוי אטיפיה הגיבו על אי הכרתה של החברה הישראלית בדמיון העצמי שלהם ביציאה למאבק. למאבק זה היבט מעשי והיבט של דיאלוג חברותי. ההיבט המעשי בא לידי ביטוי ב"שביתה הגדולה" מול הרבעונות הראשית ב-1985, בගיוס של ראש הממשלה דאז למאבק, בהגשת עתורה לבג"ץ וכדומה. בצד של הדיאלוג החברתי יש לסיפור המסע מיקום מרכזי, הן בקהילה והן בקשר עם החברה הישראלית. באמצעות סיפור המסע הם ניסו לקדם את תפיסתם שלהם את הממדים החשובים להם בזהותם. בתוך התהיליך הזה נראה כי המסע הופך למיתוס הקליטה של יווצאי אטיפיה. כמו במיתוסים אחרים בעולם, גם אלה שלא עברו את המסע מעלים אותו סיפורו כמורשתם, בוגרים עם החברה הישראלית, והוא

הישראלית משתקפת גם בזיכרון הקולקטיבי הישראלי.

מיתוס המסע לארץ ישראל

בספרו "המסע: סיפורו המסע של יהודי אתיופיה לישראל 1977-1985" טען דר גדי בן עדר (2007) כי העולאים מאטיפיה רואים את המפגש עם ישראל דרך "המשכפיים" של המסע שלהם מאטיפיה. משמעותם המסע הופכת למרכיב מרכזי בזהותם של העולאים מאטיפיה. סיפורו המסע הופך עם השנים המפגשי של יהודים אטיפיה, גם אלה מהם שלא עשו את המסע עצמו. מיתוס זה משפיע על הדרך שבה חיים העולאים את קליטתם בישראל.

יש שלוש **תחומיות** עיקריות שייחוו אטיפיה מתחברים אליהן בתיאור המסע לארץ ישראל: זהות יהודית, סבל (פיזי ונפשי) ונבורה. עצם היציאה למסע קשורה בעניין העולאים קשר עמוק לזהות היהודית שלהם. החלום להגיע לציון, ל"ירושלים", הוא חלום עתיק של היהודי אטיפיה שהועבר מאב לבנו ומאמם לבתיה. האמונה הייתה שיום אחד "הזמן יגע", קרן: עלות לירושלים. המסע נתפס ככונחה בידי אלוהים, מכם כשם שימושה הוביל את עם ישראל ביציאת מצרים, "בדרכו נס". כל זאת מותק ניסיון לשמר את כל המנהיגים היהודיים ומוטוק התמודדות עם האוכלוסייה ה"גوية" בדרך. בעבר רבים המסע הוא סיפור של גבורה, של הצלחה, של כוחות, של התמודדות טובה. בתרבות האטיפית מוכר המושג "גובץ", שמשמעותו העיקרי הוא האדם הגיבור. מושג זה מבטא את יכולתו של אדם להתקיים על גרגירי חומוס יבש בלבד, לעומד מול איתני הטענו ומול עוינות אנושית. מאז התרחב המושג, והיום כל הצעירות, גם בילדים, מעניקה את הזכות לתואר "גובץ". מושג זה רלוונטי במיוחד למתרגרים ולצעירים.

יהודי אטיפיה באו לישראל עם זהות יהודית מגובשת ומחזקת, עם התחלתה של זהות ישראלית. הם דמיינו את ישראל כארץ זבת חלב ודבש, ואת הישראלים כצדיקים, שחורי עוז, לובשי לבן, שמורי שבת. הם רואו את המכוון הרבה במסע, בעיקר בסודן, חלק ממסלול היטהרונות ובחרה של הרואיים להגיע לארצם של האל, והרגישו שknנו, באמצעות סבלם כיחדים וכקהילה, כרטיסים כניסה לישראל. נוסף על כך, התפתחה אצלם תפיסה עצמית של אנשים גיבורים ובעלי כוחות שעמדו באתגר המסע. אפשר היה להניח שהחברה הישראלית היהודית תראה אותם, לפחות

האוניברסליים של ההגירה וההסתגלות נספנות הביעות גליות וסכוונות מצד החברה הכלכלתית, יותר מובכל מדינה אחרת הקולעת הגירה. התוצאות של דרישות אלה יצרו כבר בשנות החמישים של המאה ה-20, עם קליטתם של יהודים צפוני אפריקה, את המושגים "עיר תרבותית" ו"נחתות תרבותית", מושגים אשר הוליחו תחושות של קיפוה, יאוש וסוע חברתי על רקע עדתי (כהן, 2003).

מאצימים רבים הושקעו בהעלאת יהודית אתיופיה ובקליטתם, אף בעקבם בelta ההצהרה "שלא לחזור על טעויות שנות החמישים" בקלטם של העולים מארצאות המזרח, טעויות כגון הדרשאה לשינוי תרבותי מكيف בתהילך של "כור היתוך", אתnocentrיות תרבותית של הקלטים (חפיסה הרואה בתרבות הקולט קונה מידת הקביעה הנכון והראוי, וכל חריגת מקנה מידת זה או שני נחשבים שליליים), פיזור העולים באזורי ספר שבהם סיכוים להשתלב בחברה הישראלית קלושים. השמת העולים במקצועות שאין דורותם התקucken ושהובילו לשכר נמוך, אבטלה וכיוצא בזה. ואולם, למרות כוונות אלו, חוו יהודים אתיופיה קליטה בירוקרטית שאופיינה בפטרנליزم ואתnocentrיות תרבותית שהו להם

השלכות קשות על חייהם העולים (אדלשטיין, 2000). **חלוקת השני** של ההציג מותאר את תהליך הקליטה בארץ. אנו מלוים זוג צער שנולד לו ילד כאן, בישראל, ילד שמסמל את התקווה החדשה. על הבמה תמונה שבה רואים עגלת תינוק, ומעליה המספרת עם החסידה:

...תראה ילד מה הבאתי לך - ציור. היא עפה. لأن שرك תרצה תוכל לעוף אתה.

איזו שלווה, חיר על הפנים, הילד חולם. סבירא מעלה-מעלה, עף בין העננים, עולם של הפתעות מוכחה לך, פקח עיניים" (מתוך המחזאה).

אך לאחר תמונה אופטימית זו יש סצנה שבה אבי של התינוק שזה עתה נולד נפגש עם מעסיקים שונים בחפשו עבודה. כל המעסיקים דוחים אותו בטיעונים שהוא-il, והוא מושנים, והוא עדים להידדרות ולשרבר הנbowים מנקודה זו, שבבה נרמס כבודו והוא אינו יכול לפרט את משפחתו כמקובל וכמתבקשvr כרך נפתח אליו מעגל של אבטלה, דמי עצמי ירוד, אלכוהוליזם, אלימות, קשי תקשורת, ניתוק ואובדן הילדים. החלום ושברו.

אף שזה חלק מהמציאות שבה שרואה הקהילה האתיופית בארץ, היה לנו חשוב להראות גם את האלטרנטיבה, להבהיר מסר של מסגולות, תקווה

הפרק להיות המיתוס המרכזי בתהילין קליטם. מתחם הנזכר לעיל ברורה חשיבותו של המסע בחיהם של המשתתפים, זהו זיכרון חי נשם, ובאופן פרודוקסלי – כאב ומעচים.

ההצגה " Shimla, Shimla - Chosida, Chosida "

בקיץ 2010 העלתה הקבוצה את ההצגה הראשונה – " Shimla, Shimla - Chosida, Chosida ".

חלוקת הראשון של ההציג מתרחש בסיפורה של הקהילה האתיופית בדרךה מאטופיה לישראל. ההציג, בסגנון תיאטרון סיפור, חושפת בחלוקת הראשון זיכרונות ילדות מאטופיה באמצעות צללים, סיפורים וცבעים השיכים לשם, ומציג את המסע הרגלי דרך סdon.

"אנחנו שוכבים, בוערים. אין ציפורים, אין חיים, תקף כולנו מתים. פתאום הגיעו הסודנים, נתנו לנו מים מעורבבים עם באץ לשחות. קברכו את המתים בצד הדרך. המשכנו... בדרך לירושלים, האמננו" (מתוך המחזאה).

החסידה, סמל וביטוי מובהק של היכוסים לארץ ישראל, מופיעה בהצגה כדיומי, מטפורה בדרך ממש לכאן.

ההצגה נפתחת כשל הבמה עוברת קבוצת ילדים האוחזים בחסידה, זהו רמז מתרים לעתיד לבוא. הם מעבירים את החסידה למספרת, שלאורך כל ההציג תחזק אותה בידה – תזכורת לחלם ולתקווה שאפיינו את הקהילה באתיופיה כשערגו לישראל. החסידה היא מעין מצפן המראה לאנשים את הדרך לארץ ישראל.

בהתוועם לכאן, לישראל, החלום מתנפץ מול מציאות מתנכרת וקשה של החברה הישראלית.

כבר בначיתה בשדה התעופה נראה את העולים המרגשים, הנפעמים, נתקלים בשליחת סוכנות המשנה את שמותיהם ובכך הופכת ורומסת את זהותם, בשמו של "כור היתוך".

מדינת ישראל, מאי הקמתה (ואף בשנים שקדמו להקמתה) הייתה מדינת הגירה. אחת הסיבות לשיעור המהגרים הגבוה בישראל היא העיקרונות של "חוק השבות" שנחקק ב-1950. עוד עיקרונו בעל חשיבות עלינה בהקמת המדינה היה "קיבוץ גליות", גורם חשוב בבנייתה של המדינה ובהמשר קיומה. עם זאת, למחרת השוו במניעים להגירה מעלייה לעלייה (פוליטיים, כלכליים, אידאולוגיים, רדייפות) בעת ההגירה לישראל (המודגרת "עליה"), על התהלים

אני רואה אתכם ואתם תהיו כל כך קטנים ואני חופשי.

כאן למעלה יהיה שקט ולא יהיה בעיות וכבר יותר לא יכאב" (מתוך המחזאה).

הילד שוקע על הבמה, אך אז נכנסות כל הדמיות של ההצגה וקוראות לו. הן מפיצות בו לשוב בחזרה הביתה, הוא כאיל מתעורר, מקבל אויר מן הקהילה שעמדת מאחוריו.

והסבא יאמר: "תראה ילד, חסידה בשמות, היא חוזרת הביתה".

בתום ההצגה יש תחושה של חירות חמוץ-מוחזק, של CAB מחול במסור אופטימי, כי אם הקהילה יכולה תתגיים למען עצמה ולמען ילדיה, יתרחש מה שקיים שייתרחש כאן בארץ.

כשההספרת נוננת לנער את החסידה בתום ההצגה, ברור לנו כי הכוח והעבר הלהה, וכן ספק שהוא הבית. אף על פי שההצגה מציגה גרגים כאבים, היא מעבירה מסר של תקווה וכוח רב הטמון בקהילה.

כשודדים מהבמה

כשהשחקנים ירדו מהבמה לאחר ההצגה, הם חוו תחושת התעלולות והצלחה. ההצגה הצליחה להעביר סיפורו של קהילה שהיגרה מכאן לשם - בצורה דрамטית, אסתטית, חייה וקומוניקטיבית, באופן צזה שמאפשר לאנשי הקהילה עצמה ולאלו שמחוץ לה להבין בצורה טובה יותר את הكونפליקטים המכרכזים, אך בה בעת לספוג חלקמן האפשרויות להתרומות עם אותן דילמות. ייחודה של ההצגה טמון בעצם חשיפת הנושאים הרלוונטיים לקהילה, אך גם במתן כוח למשתפים ולקהל, כי אפשר אחרת וצריך אחרת.

קובצת התאטרון של בני העדה האתנופית מצילהה להציג את כל הנושאים המתరידים ביותר את הקהילה כיום: אלימות במשפחה, אובדן הקשר עם הילדים, בעיות בקשרתו של הגירה, בעיות של גזענות, אלכוהוליזם, בעיות של הגירה, בעיות של שייכות וזיהות וקונפליקטים אחרים. התמודדות עם נושאים אלו בדרך אمنותית, מטרתה להעניק כוח ולספק זווית ראייה אחרת על האפשרויות הטמונה בתחום התמודדות עם אותם קשיים. קודם כל נcir בהם ונדבר עליהם ולא נסתיר או נשתק, ואחר כך ננסה לבחון דרכים אחרות - על הבמה או באמצעות דיון.

ודרך אחרת לנחל את החיים. لكن, בד בבד, אנו רואים על הבמה ארבע משפחות שונות שככל אחת מהן מסמלת תקשורת אחרת. המשפחה הראשונה היא משפחתו של הילד שגדל והיה לנער, אותו זוג שהתחנן כאן בארץ והתחיל את דרכו מלא תקווה במשפחה השנייה אין תקשורת כלל: זוג על הבמה אוכל ארחות ערב, הבעל רק דורש מאישתו עוד מזון ומטעלים ממנה, היא עוסקה בלHIGH. אצל המשפחה השלישית מוצג מצב שהבעל חזיר מן העבודה, והאישה איננה "מפרגנת" לו; היא עוסקה בקנאה ובחשמל. רק במשפחה הרביעית נגונש וחסמים "תקנים", חסמים של חדדיות, תקשורת, שיש והבנה. בעת הדילוג בין בני הזוג האחרון עומדים מאחוריהם הנער מן המשפחה הראשונה והמספרת עם החסידה - תזכורת לאותה תקווה וציפייה. בمسلسل מגלי אנו שבים אל אותה משפחה ראשונה, אשר האלים פוגעת בה יותר מכל: האב מרים יד על אישתו בעוד הנער, בנים, ניצב בגפו ממש ביניהם. הם עוסקים כל כך בעצם, עד שהוא הופך להיות שלוף בבית. הנער מושוט בלבד על הבמה, הוא רואה את החסידה והולך אחריה כמו אחרי חלום שנמנוג. הוא ברוח מהבית.

"יצאתי מהבית, לא יכולתי לשמוע אותם יותר, אני הולך, אני לא יודע لأن ולא אכפת לי, הם מפסיקים לי. אין לי יותר בית, אני פשוט לבד" (מתוך המחזאה).

ఈhourio מתפרצים אל הבמה בחפשם אחריו, אף שבאופן פיזי הם עומדים לידיו, הם אינם רואים אותו. מתקיים כאן דילוג בין ההורים הילד, אך הם אינם רואים זה את זה ואין מקרים זה זהה. סצנה זו מעיצמה את הניתוק והריחוק שלולים לדורות בין יולדיהם. זו סצנה המשמשת "תמכור אזהרה".

הילד: "ללכת כמה שיותר רחוק, אני לא מסתכל אחרת".

ה话剧 לאיבוד, אני לא מוצא את הדרך, אני לא ידע איפה אני,

אף אחד לא ראה אותי, אף אחד לא שמע אותי..." וברגע אחד הוא עושה מהוועה של ציפור, כאילו רוצה לעוף. זהו סוג של רמז, אולי לאפשרות של התאבדות של ילד שאין לו תחושת שייכות והוא חש בלבול בזיהותו.

"אני חשב שאני הופך לציפור, אני רוצה לעוף רחוק מכאן, למעלה."

הורים-ילדים, אתיופיה-ישראל: הצבת גבולות ליצירת מרחב פונציאלי לגדילה

תקמידו של המנהה לפתח את הקונפליקטים, לכון למשא ומתן ולהסכמה על הכללים המתוחים ולכון את המשתתפים לקבל עליהם אחריות למשימות.

3. שלב ההתחייבות (Norming) - כתת המשותפים מחויבים למשימה שהיא עיבוד הקונפליקטים, הנורמה היא הרקונזיה וש תחששה של גאות קבוצתית. המשותפים מרגשים בנוח, נהנים מהעבודה המשותפת וועבדים ברצינות. המנהה מאפשר לקבוצה לספק לעצמה כיוון, הוא עצמו מכון לבניית יחסי ייצבים ועקבים שיש בהם אמון ומעודד את הקבוצה לשקל מחדש ייעדים והתקומות. בשלב זה התפוקה הקבוצתית בינונית עד גבואה.

4. השלב האחרון הוא שלב התפקיד (Performing) - המשותפים מתפקידים באופן מלא "בתלות הדידית", יש אמפתיה והתנסות בההתפתחות אישית. המנהה עוזר לזרימת המידע, מחזק, חוגג תוצאות ומספק חזון.

כאמור, ההשוואה לשנות החימirs הראשונות בגידול ילדים אינה מקרית. ממש כפי שתינוק זוק בתהליכי לחיק חם ומזמן ולחווית טובות רבות ככל האפשר, כדי שיוכל להתמודד בהמשך עם המציאות המורכבת מטוב ורע, כך גם הקבוצה.

נתבקשתי לכתוב על סיפור הצלחה בקבוצות הורים הנפגשות בכל שבוע במסגרת פרויקט PACT בקריית אום. קבוצות הורים הן קבוצות דינמיות ובועלות אוירונטיצה טיפולית. בהכרחתי אני ביבליותרפיסטי, ועל כן המכדים התרפואתיים של עבורת עבוֹר כל שבוע הם עסוקים בסיפור שאמני בוחרת עבוֹר הקבוצה, לפי הסוגיות המתעוררות בה ולפי הצריכים של חברי הקבוצה כפי שהם מופיעים אוטם באופן ישיר או על-פי תחושותי. מכיוון שגם קבוצת הורים, מרבית הסיפורים נשאים בחובם סוגיות הקשורות בהורות וביחסים הורים וילדים.

כיוון שההורים הם יצאי אתיופיה, בעבודה במושאי הורות יש אפשרות נוספת לקבוצה לתהילך ההתאקלמות של בני העדה בארץ. רוב ההורים המשתתפים בקבוצות עלוי לארץ לפני כשמי שנים שעשוים אך ילדיהם נולדו כאן, והפערים התרבותיים במושאי חינוך והורות גדולים.

זו השנה הראשונה לעובדתי עם קבוצות אלו, וכמו ילד בשנה הראשונה לחיזי, גם הקבוצה המתהווה עוברת תהילכים דומים, כגון יצירת קשר בטוח עם המנהה ועם חברי הקבוצה, תפיסת הקבוצה כמקום מזין ומהיה, הפיכת הקבוצה למקום מכל שאפשר ליצור בתחום קשרי אמון, ולבסוף - הפיכתה של הקבוצה ל"קבוצה עובדת", מצב שבו הקבוצה עצמה היא מרחבה לההתפתחות, גידלה, למידה ולעתים שניי (יאלום ולשץ, 2006). טוקמן (Tuckman, 1965) חילק את ההתפתחות הקבוצתית לארבעה שלבים:

1. שלב ההקמה (Forming) - שלב המאופיין בחוסר ביטחון ויגוש, חוסר בהירות בקשר למטרות ולציפיות. בשלב זה הקבוצה עדין חרדה ומבוהלת, אופטימית ומופרשת אחר תחושות שיפוט. תפקיד המנהה בשלב זה הוא לספק לקבוצה כיוונים בורורים, לעזר בטהילך ההיכרות, לייצר אווירה חיובית ולעמת את הקבוצה עם משימות פשוטות ולא מורכבות מדי.

2. שלב הסערה (Storming) - בשלב הזה המטרות עדין אין ברורות וקונפליקטים מתחילה לעלות על פני השטח, יתכונו התנגדויות להתחייבויות ולמשימות, תיתכן חוסר הסכמה ורגשות לדרישות הקבוצתיות.

דקלה ראוואו

דקלה ראוואו,
ביבליותרפיסטית

את סופו כדי לא לקלקל את הנאת הקראיה. על כל פנים, באמצעות הספר סיפרו חברות הקבוצה על תפוקדים שונים שהן מילאו בקבוצה הגרעינית הראשונה, הלא היא משפחת המקור שלהן, ועל תפוקדים שהן מזוהה היום אצל ילדיהם. הדין עסוק כמונן גם בתפקודים הפחות "אטרכטיביים", כגון "העצלן", האשם, "המשרתת" וכדומה, ומשם התגמל אל נשא הגבולות.

עם התפתחות הקבוצה בשלבים המוצעים לעיל, אחד מתקידי המנהה הוא לשמש מודל (modeling) להחזקה ולפתוח קונפליקטים באופן בראש וועל. בשלבים מתקדים בהתפתחות הקבוצתית יכולו חברי הקבוצה להכשיל את המודל גם אל מחוץ לקבוצה, אל חיהם הפרטיים ואל קבוצות אחרות שם שיכים אליהן, אם אכן יחושו שהוא תרם להם (יאלום ולשץ, 2006).

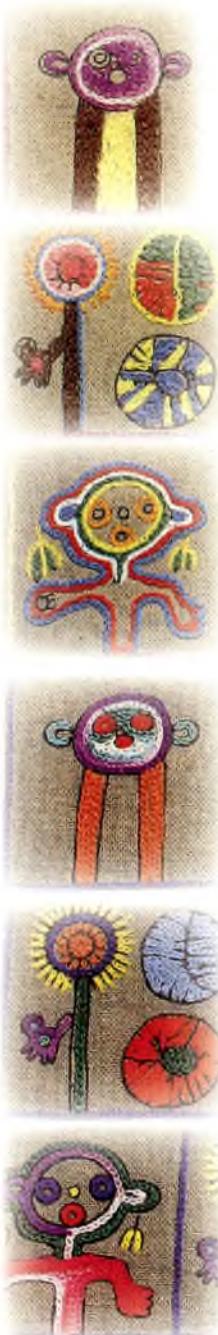
הקבוצה שattaר כאן מונה כעשרה אימהות שבאותם בכל שבוע באופן סדיר למפגש הקבוצתי. רון על הארץ ב"מבחן שלמה" בתחילת שנת התשעים, הון בניות 28-50 שנים וגילו לידהן 3-6 שנים. על-פי שלבי התפתחות הקבוצה שהציג טוקמן (שם), הקבוצה עומדת הום בשלב השלישי - "שלב ההתחייבות". בתחום הגדרת המטרה השתמשו בדימוי של יצורת גשר: גשר יציב המחבר בין השורשים האתיפיים ובין ההווה הישראלי; גשר המאפשר תנועה בטוחה וחומרת בין שתי הגדות, מבל להיתקע באחת מהן ללא יכולת לעמוד אל הגדה שמנגד ומבל לשיטוט חלילה את אחד הצדדים. מכיוון שבקבוצת הורים עסוקין, אפשר לומר כי בעבר האחד נמצאים ההורים, עם שורשיהם הנטוועים עמוק באתיופיה, בשפה האمهرית ובתרבות עירה נוספת, ובעבר הש夷 נמצאים הילדים, הצברים, שגדלו ללא שפת השמי שמי שמי תרבותיות שלערטיים הן כה שונות. הפערים הללו יוצרים לעיתים תהומות ותחושים כה קשות, עד שההורם ולדיהם נאלצים להתמודד עמן מדי יום ביום (זאת, מבל לדון כאן בכל המבנה המשפחתי וההיררכיה שהשתנתה עם העלייה לארץ. מצב המטלטל ומוסיער כל תא משפחתי).

בתחילת השנה, כאשר התודענו זו אל זו (בנות הקבוצה כבר הכירוalo את אלו, אבל הן לא הכירו אותו ואני לא הכרתי אותו), הקבוצה נראהה דומה קצת לתהנתן רכבת. כל אחת הגיעה באותו זמן - לפחות שבו התעוררה, הזמן שהאטובום הגיע, הזמן שהילד היה מוכן לצאת מהבית או סתם כך, בלי לשים לב לשעה. אני, המנהה, הייתה כאותו קרוז החוזר על

רכיב בלתי נפרד בחווית הטובות שמספקת אם לתינוק הוא הצבת גבולות בורחים. הגבול דומה לחיבור: הוא מחזק את התינוק, שומר עליו ו"מספר" לו היכן הוא מתחילה והוא今 הוא מסתיים, ובכך מספק לו תחושת ביטחון, שלווה ואויננטציה בעולם הגדול והבלתי נשלם. אלו הן תחושות מהותיות והכרחיות להפתחות תקינה ובראה. בלבדו הילך יגדל לתוך עולם מפחיד, שגבולותיו בו אינם ידועים, והוא ייאלץ להתמודד עם המציאות הכאובת שאוין בידו כלים התוחמים את יכולותיו ומגבלותו. הוא יגדל בתוך אשלה שהוא יכול - וילמד לשונא את העולם ולהתנקם בו בכל פעם שיוכח לו אחרת.

הדוגמה שברצוני להציג קשורה לגבולות - נשא המUSIC מאוד את ההורים. חשוב לציין כאן כי אף על פי שבспособו של דבר כל הורה חוזר לביתו הפרטני, לילדיו ולילדים הסובייקטיביות המusicיות אותן הדוגמה שביאה היא של הצלחה ברמת הקבוצה והתהליכים המתוך-קבוצתיים הדינמיים והמבנהים שהוא עברת. הנחתה העבודה של היא שיכולות של ההורים להכשיל את התהליכים שהם עוברים בקבוצה אל תוך חייהם האישיים תהיה אונטנית ועילה בעיקר אם הם חוו את התהליכים בהיותם חלק מקבוצה, ולא רק דרך דיוון תאורטי והחלפת עצות. לדעתו, אפשר וחשוב ללמוד על הצלחת הקבוצה, בעיקר מתוך התהליכים הקבוצתיים עצם, שהרי קר אפשר לראות את השינויים המתחוללים ואת הפנמת התהליך הקבוצתי אצל חברי הקבוצה הלהה למעשה בזמן אמיתי.

אם כן, דרך מגוון סיפורים עסוקנו בשאלות כגון "יכיז מציבים גבול שאין רחב מדי ואני חונק מדי?" "האם הצבת גבולות אינה פוגעת בילדים?" או"ר עמדים מול יلد שבוכה, צעק ומתמרד נוכח גבול שאין רצים להציג?" ועוד שאלות רבות. הסיפור שפתח את מרחב הדין הוא דווקא סיפור שוויון בתפקידים שונים בקבוצה. סיפור שכתב הסופר האיטלקי איטלו קלויינו - "הסיפור על מזל רע". הוא מספר את קורותיה של משפחת מלוכה, הורים ושבע בנותיהם: יום אחד, בעקבות מתקפה על הממלכה, המלך נכלא והמלכה עברה עם שבע בנותיה להתגורר בבקתה קטנה. יום אחד מגיעה אל הבקתה זקנה מקבצת נדבות ומגלת לאם שאחת מבנותיה מביאה מזל רע למשפחה והיא זו ששאהמה בכל המצב. היא מציעה לה לסלקה ואומרת שכך יחוור המזל הטוב אל המשפחה. הסיפור ממש ומאגל את קורותיה של מזל רע - הכנוי שדקן בנעורה, ולא אספר כאן

את הקבוצה הראשונית - המשפחה. וכן בכל תהליך הגירה, ובעיקר בתהילך שבו ההגירה דורשת מן המהגר שינוי כה عمוק באורחות החיים, התא המשפחתי עובר גם הוא שינויים - הן ברבדים שעל פני השטח וכן בשכבות העמוקות יותר, ברמת הסמליות והתפקידים המשפחתיים.

המעבר מחברה כפרית, קהילתית וחקלאית, החיים על-פי עונת שנה ועל-פי מחוז או וחוואר, לחברה המקורבת אל הטבע ומתקיימת בהתאם לו, אל חי חברה תעשייתית, מודרנית, לחברה התומכת באינדיידואליזם וקפיטליזם, מנותקת מן המוחזרים הטבעיים וחיה על פי שעוני דיגיטליים וזמינים קבועים - מעבר זה דרוש שניי עמוק ביותר באופן ההתנהלות של הפרט בתוך החברה החדשה. יכולתו להתאקלם בה ולהסתגל אליה תלואה במידה רבה ביכולתו ובכישוריו להפניהם חוקים חדשים, עדמות שונות וערכים אחרים ולהעבירם להלאה, אל הדור הבא, כדי שהיא יוכל לתפקד ולהיות חלק אינטגרלי מן החברה על כל חזקיה וככליה. טובי שגם לחברה יש תפקיד בתהילך זה, והוא נדרש לסבלנות, סובלנות, הדרכה ותמייה כלפי זה המנסה להשתלב בה.

הצבת הגבולות היא תהילך חיצוני ופנימי כאחד, דרכו לומד הפרט את עצמו ואת סביבתו, דהיינו - את מקומו בתחום החברה. תהילך זה מאפשר לו לפתח מחד גיסא - את נבדלוותו ייחודה, ומأدך גיסא - את המיקומות שבהם הוא והחברה מתמזגים והוא יכול לחוש חלק ממנה. זה תהליך חשוב וקשה שהורה למד לבצעו במהלך הורותנו, והוא משמש בסיס לצמיחתו של ילד בעל ביטחון עצמי והিירות אקטית עם עצמו ועם סביבתו. הגבולות באטיוופיה ובקהל האטיוופית שונים עד מאד; הם מותאמים לתנאי חיים שונים מן התנאים בישראל כמעט כפוי שיעץ התפוז שונה מעץ השקד - שניהם טובים ומnenיבים פירות אך הם שונים במהלךם, בצורךיהם, בסביבת גידולם, במראם ובתנובתם.

לא הייתה זו בחירה אקראית - להביא את תהליך הצבת הגבולות בקבוצה כסיפור הצלחה. מנוקדות המבט של כמנחת הקבוצה, זו הייתה אחת ההתמודדות העיקריות בהקמת קבוצה מתפקדת אשר דרצה ממני קשב ולמידה של צורכי הקבוצה הספציפית, וכמוון - התעקשות על התרבות הישראלית שבה גדלתי והתהננתי ועל הדרוכה ברוחה. אני מאמין כי לאפונ שבו הקבוצה מתפקדת כוים ולאפשרות למילל ולחשוב יחד על התהליכים הקבוצתיים יש משמעות רבה. הקבוצה משתמשת להרים שבה מודול - איך לעמוד בראש משפחותיהם ולהוביל את ילדיהם בדרך התרבות והחברה הישראלית, מתחוך קשב וכובד לתרבות האטיוופית ומתחוך כינן גבולות ברורים דיים אך לא מקרים מדי, ככל האפשרים לבחנה בשנות אר גם התאמה והתאקלמות.

עצמו בכלל כמה דקות ומודיע לנוועים לא לשכוח את חפציהם ולהזיר מן הרכבות החוץות. דאגתי שייו בחרדר מים לשתייה ושכיבוד קל יוגש על השולחן.

אט-אט ביחסית מן האימהות לבוא בזמן, לבגד את חברות הקבוצה ואוטי, והסבירתי שהכינסה המאוחרת מפרעה מאוד לסדר הכרונולוגי של הסיפור ולאפשרות של המאהרת להשתתף בדיון או בהקשבה לסייע. בהמשך קבעתי כלל של פוי איני חוזרת עבורי המאהרת על דברים שכבר אמרתי, וכי שמאחרת ביותר מרבע שעיה תיאלץ להשלים את החסר ולהתעדכן על ידי חברותיה. הצעתי שגם הן יבואו לפעם כיבוד, ובכך העברתי אליה חלקמן האחריות להחזקת הקבוצה, להזנתה ולהכללה.

למרות כל זאת נמשכו האיחורים בקבוצה וההפרעות במהלך הפגישה לא פסקו. בעיקר של אחת האימהות. בסוף אחת הפגישות ביקשתי מממנה להישאר והסבירתי לה באופן אישי עד כמה איחורייה מפעריים לקבוצה, לי וגם לה עצמה. הייתה זו פעללה שבמהותה מוגה לשומר על הקבוצה, על האפשרות של חברותיה לחוש ביטחון, כבוד הדדי ולבסוף להחלק חווויות אישיות ולשתחף בהן. אין ספק, זה היה תהליך ארוך שדרש ממני הרבה עקשנות ועקבות. לא פעם כמעט יתרתית, התפתיתית להמשיך בסיפור או לספר תקצר לזו המאהרת.

אבל המשכתי להקפיד על החוקים שנקבעו בתחילת הדרכ, והיום רוב המשתתפות מגיעה לפגישה אפילו לפני הזמן שנקבע. בכל פעם מישה מהן מביאה כיבוד מבלי שאני מבקשת או מסענה מישה לתפקיד זה. בקבוצה שוררת תחושה נעימה של חברות. המשתתפות נפתחות בהדרגה ובוחנות ביזבאות החזרות. הן משתפות זו את זו בחווונות של חוות, זוגיות ונשיות. המoadות ועדן חולצות, ורוב הנשים עדין יוצאות נשכחות יותר מהקשבה ופחות משיתוף. עם זאת, הקבוצה הולכת ומתהדרת כמעט משמעותי ומהותי עברו בניית הקבוצה ועבורי.

לקורא המערבי, או לזה המכיר את אופי ההתנהלות של קבוצה טיפולית/הדרגתית, אולי ייראו הישגים אלו מינוריים, שלוויים או מובנים מאלהם - שהרי עמידה בזקן, אחריות כלפי הקבוצה, שמירה על שקט במהלך מינימום מילוי לקיים. עם זאת, חשוב להזכיר כמעט מילוי לקיים. עם זאת, חשוב להזכיר שמדובר כאן באוכלוסייה שחרף היויתה בארץ כבר שנים ועתים אף יותר, השתתפות בקבוצה עשויה יותר מהסוג הזה היא עבורה חוויה ייחודית ואולי אף ראשונית. כפי שכבר נאמר, העבודה בקבוצה מסמלת

היום שבו הבנתי... PACT בין אישי למקצועי

(כן, גם בזה גדרנו מАЗ), ומתחילה. קול קטן מזמין לי – זה הci גדול שאפשר. השותפות עם הפדרציות היהודיות, שהתחילה בביקור של ים ששי עם לי קורמן מקלילנד, הפכה לאחת ההתנסויות החדסניות והמענייניות ביותר של שותפות בין גוף מקצועי, פילנתרופיה יהודית-אמריקנית רשות מקומית וקהילה. העבודה על השותפות המורכבת הזאת, הבניה ושיתור היא אחד המרכיבים המרכזיים והממשמעותיים בהצלחתה של PACT. מחויבותה של יהדות ארץות הברית, קליטתה של קהילת יוצאי אתיופיה בכלול

של דור העתיד בקהילה בפרטן, אינה מובנת מלאה. זכיתי לפגוש אנשים מקצועיים עם נשמה ענקית ולב אהוב ולהתחבר אליהם, ועל כך אני אסירת תודה.

סיפור 4 - היום שבו הבנתי כמה אמא

את PACT התחלתי ללא כל ידע וניסיון בגיל הרך ועם ניסיון מועט בניהול (תודה לרמי על האמונה), אפילו את הידע הבסיסי באימוחות לא היה לי. מאנשי המקצועי המעלים שמסבبي למדתי הרבה על התפתחות, רכישת שפה, כוטויריקה גסה ועינה, קשר אם-ילד ועוד. חזרו והסבירו כמה האם משמעותית להפתחות הילד, והוא זו בה צריך להשקיע. כמה הבית והסבירה הם המשמעותיים לגיליה ולצמיחה. הקשתיים, הפנומי, אפילו ידעתني לחזור על זה בדיק.

לפני שנתיים נולד לי יובל. העולם התהפרק. אני מבינה עכשו, כשאני בונה אותו בקבוקיות, מחפשת בשבי לו שבולים או מקריאה לו סיפור, אני עצרת רגע לחשב כמה העבודה שאחננו עושים ב-PACT חשובה. העבודה שמעולם לא יתתרנו על התפיסה שההורה הוא הדמות המרכזית בחוי הילד, ושאנחנו כאן לא במקום אלא רק לצד, שראינו בעצמינו כל' ולא העיקר – היא-היא העצמה שבתקנית הידיעה הזאת מחייבת אותנו לצניעות המתבקשת מנטנו כאנשי מקצועי. אנחנו כאן ליד. כמה אמא.

过后 עשר שנים, את רוב עשייתי אתכם, מאות יותר אנשי מקצועי, פעילים, אימהות ואבות ואלי הילדים של PACT. משפה וירטואלית גודלה ומאותה סביב רענן העשייה חברתית מהగדלות בישראל. אני מודה על הזכות שהייתה לי להקים את המיזם הזה, להיות חלק מהקהילה המדדימה הזאת. מודה על הזכות שנייתה לי "לשנות את העולם" אתכם.

ונת פנו, ראש ייחידת קהילה ואוכלוסיות מיוחדות, אשלים

מתי התחליה תכנית PACT? ביום שפנו אלינו מקלילנד? ביום שלחנו את ההצעה הראשונה? ביום שבאנו לבאר שבע? עברו PACT התחליה עוד כשהייתי ילדה ושמעתי את אריך איינשטיין שר "אני ואתה נשנה את העולם" – וידעתי שהזה מה שאני רוצה לעשות כשהאה גדולה. מАЗ, האיש והמקצוע צעדים בידך, מחרבים אותך למ' שאני אישת, כאשר מקצוע. רציתי לשתף אתכם באربעה סיפורים קטנים שהם חלק מההיסטוריה האישית-מקצועית של-B-PACT.

ונת פנו

סיפור 1 - היום שבו הבנתי את החיים בסרט בלי תרגום

נסעת למסע של עשרה ימים באתיופיה עם קולמה של, מתי אליאו. לבנה יחידה בעולם צבעון. לא יודעתavad, לא יכולת בעצמי. הימים שחלפו הפכו אותו לצופה הסרט בלי תרגום, בהתחלת התאמציה, בסוף ויתרתי. חוותה חזקה של אין-אונים. החוויה של א-מוסgalות בהתנהלות היומיומית וחזרה לתהות חסר ישע ליוותה אותו בעבודה עם ההורים בקהילה. התסכול הגדול ביוטר שחוויים אנשי המקצועי בתנהלותם מול ההורים הוא ההתמודדות עם חומר האונים שלהם בפועלות שנראות לאכורה פשוטות, ועם חומר ההבנה עד כדי כuso ויתרו על ההורים ותפקידם המשמעותי. חוותה שעברתי אפשרה לי לתוכר עבור אנשי המקצועי את המתחשה הכאבתי, המתסכלת של לחות יום-יום, בתוך סרט בלי תרגום.

סיפור 2 - היום שבו הבנתי שה לא יהיה דומה לשום דבר שהכרתי

חרנו מבאר שבע. במכוניתנו נחו להם שני קלסרים מלאים בכל התכניות שהיו במכורות והעלינו אבק, תכניות שלחמו עלייה בלילה, אלה של אנשי באר שבע שנענו לאתגר להציג תכנית מkapת לילדים ויצאי אתיופיה בגיל הרך. נכנסתי למשרד, פתמתי את הקלסרים וטבעתי. هو שם תכניות ללימוד שפה לצד הצעה לחוג עפיקונים, תכניות לוגה לצד מערכת טיפול אינטנסיבי לזוגות. יותר מ-400 תכניות שונות. זה באמת היה גודל ומאתגר יותר מכמה שחשבנו שיהיה. תכנית PACT זמנה, ועדין מוכנת, חסיבה מותמדת – על עלייה ארגונית, היבטים מקצועיים, קשרים, מערות, יחסים ותרבות. המופלא בתכנית הזאת שבעל פעם שחשבנו שהצליחנו "לפצח" סוגיה מסוימת, היא שבה וחזרה בגרסה מעודכנת והביאה אתה אלה שלא חשבנו עלייה. עבורו PACT היא בית הספר הגדול ביותר לעשייה של שינוי חברתי.

סיפור 3 - היום שבו הבנתי כמה זה באמת גדול

ה-GA בוושינגטון, יום שני מוקדם בוקר. אני מתעוררת אחרי לילה כמעט ללא שינה (ולא בגלל הגיט-לג). היום הגדול הגע. היום מותקיניות הפגשה הראשונה של פורום הפדרציות של PACT. עבדנו על זה חודשים, הכנו פרזנטציה, שייפנו אותה מכל היכיונים. החדר מלא מפה לפה במנכ"לים, י"רים, אנשי מקצועי ותורמים מרכזים של שבע פדרציות גדולות התומות בערי PACT (כמו שאתם בודאי יודעים, גדרנו מАЗ). אני נשמת שתי נשימות עמקוקת, מסתכלת על החדר הזה השווה כמעט שישה מיליון דולר לשנה

השותפים שלנו

משרד החינוך
המנהל הפלדייני
האגף לקליטת תלמידים עולים
משרד הרוחה
משרד הבריאות

The Jewish Federations
OF CLEVELAND

פדרציית קליבלנד

קריית מלאכי
קריית גת
beer sheva

פדרציית ניו יורק

גדרה

רחובות

Jewish Federation
OF BALTIMORE

פדרציית בולטימור

אשקלון

פדרציית לוס אנג'לס

בית שמש

Jewish Federation
OF PALM BEACH COUNTY

פדרציית פאלם ביץ'

רמלה

Jewish Federation
OF GREATER ROCHESTER NEW YORK

פדרציית רוצ'סטר - ניו-יורק

lod

MINNEAPOLIS JEWISH
FEDERATION
we build community

פדרציית מיניאפוליס

חרדה

Jewish Federation
of Metropolitan Detroit

פדרציית דטרויט

נתניה

The Jewish Federations
OF GREATER WASHINGTON

פדרציית וושינגטון

עפולה

Greater Miami Jewish Federation

פדרציית מiami

רודן חנה כרכור

Jewish Federation
OF PALM BEACH COUNTY

פדרציית בוקהראטון

קרית ים

ל'וינט ישראל אשלים
יחד בעשייה חברתית למען ילדים ונוער

Parents and Children Together

הנכם מוזמנים לבקר באתר אשלים

www.ashalim.org.il